ВІСТІ
КОМБАТАНТА

1

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1998

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1998 Торонто—Нью-Йорк. Ч. 1 (210)

ЗМІСТ

ст.

(Закінчення на ст. 128)

1

1998

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОР: Д-р Мирослав Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Леви Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada

VETERANS' NEWS
P.O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:
В Канаді річна передплата 35.00 дол. В США і інших країнах 35.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

AUFC — H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Англія:
Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія
Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Коментар

Мирослав Малецький

З циклю: На порозі XXI століття

ДЕЩО ПРО ДЕМОКРАТІЮ

II.

В попередньому числі коментар закінчився думкою, що найбільші пошесті 20-го століття — націонал-соціялізм та большевицький комунізм — відійшли в неславне минуле, а з рештками по них справляться без великого труду перші роки 21-го століття.

В житті немає і не може бути порожнечі. На місце нереальних ідеологій стала ідолом гуманна та, принаймні в теорії, більше сприятлива людським потребам демократія.

Демократія походить з грецької мови і означає владу народу. Батьками демократії уважають старовинних грецьких філософів — в першу чергу — Аристотеля. Властиво, не можна їх назвати демократами в повному значінні цього слова, бо голос у громадських справах мала міська атенська еліта. Велике число невільників цієї еліти не мали громадських прав. Із свободою слова також не все було впорядку, бо одного з найбільших філософів цього часу, Сократа, засудили на смерть за незгідність еліти з його поглядами.

Довгі століття, тобто від часів грецької і римської демократій, державна влада персоніфікувалася з особою, яка фактично мала її в своїх руках (королі, земельна аристократія, релігійні достойники).

Повільне поширювання демократичних ідей почалося з вибухом французької революції в 1789 р., головною метою якої було усунення дотеперішньої пануючої кляси та замінення її новою, яка в добі поширення торгівлі почала скоро багатіти та набирати щораз то більшого значення. Революцію викликали не бідняки, бо Франція в цей час була матеріяльно досить добре забезпечена, а радше ривалізуючі із собою кляси за владу, кинувши між маси кличі "свобода, рівність і братерство". Самі учасники революції не змогли виправдати своїх кличів та повністю провести їх в життя — не стало часу, бо до 10-ти років самі себе вирізали впень.

Здобуття Бастилії (в'язниця) 14 липня 1789 р. стало символом і початком, як думалося тоді, демократичного руху, який повільно протягом XIX і початком XX століття довів до упадку багатьох впливових европейських монархій.

Суть декляративної демократії у свободі слова для всіх, можли-

вості організуватись, толеранціїї думки меншин, справедливости суддів, доступність до високих державних постів — це все і багато більше містилося в кличах: свобода, рівність і братерство.

Правдива демократія ніколи не була доктриною, яка приписувала б окреслені форми організації й поступовання. Вона дозволяє на поступки згідно з потребами народу і часу. Взнеслих кличів французької революції, одначе, не вдалося вповні реалізувати, не вдалося голошеного в теорії осягнути в практиці.

Братерство залишалося тільки малозначним кличем, якого ніхто ніколи в широкому масштабі не перестерігав. Вже в першій світовій війні французькі комуністи виступили проти своїх німецьких "товаришів". Хоч цього слова дуже часто вживалося в комуністичній дійсності — зокрема повторювання про братів росіян і молодших братів українців — але це очевидно були вітряні фрази. Ще навіть тепер, по упадку совєтської імперії, є спроби говорити про старших і молодших братів, але це і так засуджене на безуспішність.

Клич свобода також стратив багато із свого первісного значіння. Ризикуючи спрощенням цього питання, можна свободу згрубша поділити на свободу тих, що при владі, свободу преси та скромну, дуже ограничену свободу звичайного громадянина.

Давніше абсолютною владою в державі втішалися пануючі та їх дорадники і політики. Тоді принаймні народ знав, хто ним рядить (король), тепер тяжче розібратися, хто властиво над нами панує. Вправді, існує ціла апаратура, зложена з різних урядів, але їх повідомлення і інформація не завжди годяться з дійсним станом. Для прикладу, погляньмо на котрийсь з тепер існуючих демократій — існує парлямент, але рішає прем'єр, якщо він має більшість депутатів свого переконання в цій інституції. Справи вирішуються у вузьких колах також в міжнароднім співтоваристві, але про них загал знає, або частіше ні. Не хочеться вірити, що існують такі авторитарні і впливові чинники, але є багато познак, що деякі справи

таки вирішує міжнародна еліта. Для прикладу, в ново-ösталих державах виноситься закони, які думаючим виглядають, що діятимуть на шкоду її громадян, а обосновується їх демагогічними формулами з минулого і вже навіть з теперішнього.

Свобода слова і преси. Щоб довго про це не розписуватися, пригадалася думка одного польського журналіста. Він признає, що свобода слова існує на північному американському континенті, але все ж таки має свої границі. Він зауважує, що про недотягнення афро-американської спільноти може писати тільки афро-американець, бо кожного іншого обкричать расистом; про феміністок-жінок — тільки жінка, бо інакше можна стати антифеміністом і ворогом жіночого руху; а про жидів навіть маленька неприхильна вістка викличе бурю протестів, а автора назвуть здекларованим антисемітом. Очевидно, виїмки існують, а рівень реакцій в різних країнах буває різний.

Рівність — вона торкається багатьох людей і її провести в життя майже неможливо. Там, де цього пробували, створився хаос, надужиття та невдоволення.

В нашому розумінні — і воно найважливіше — це рівність кожного перед законом і справедливим судом. На жаль, не все воно добре спрацювало. Слідкуючи за вістками останніх років, можна думати, що є справедливість, принаймні в країні нашого замешкання, а деякі люди зовсім безвинно пересиділи в в'язниці 22, 10, 11 років і т. п. Невинні люди, жертви несолідних або недокладних слідчих органів та, правдоподібно, некомпетентних або мало поінформованих присяжних суддів.

Рівність працюючу пробували впровадити у себе деякі уряди (США, Канада) при помочі податкового інструменту. Треба пригадати, що не всі люди родяться з рівними здібностями і талантами, а це вже виключає абсолютну рівність.

Двадцять кілька років тому один з американських президентів впровадив закони, які мали б, може не зовсім, вирівнювати стан матеріяльний та уможливлювати однаковий доступ до праці. (Affirmative Action президента Джонсона). Висліди незадовільні, бо теперішні уряди стараються поменшити їх засяг дії. Вправді на відтинку праці настали деякі кращі можливости, але при цьому створилася ситуація, яку назвали дискримінацією навзворот. Це значить, що запевнялося першенство праці, наприклад кольоровим працівникам, не зважаючи на кращі кваліфікації білого громадянина.

Не повелося, одначе, з матеріяльною сторінкою цього закону. На передодні його, серед чорного населення вдержувалося 11% нешлюбних народин. По кількох роках цей процент нешлюбних народин, як пишуть деякі, збільшився до понад 50%. Акція допомо-

гова мала цей наслідок, що муринське населення перестало одружуватися, але діти родилися. Мати почала на кожну дитину діставати допомогу, а "неофіційний" чоловік або десь дістав працю, або попросту одержує для себе самого допомогу (welfare). (Непрацюючим платили допомогу не меншу від тих, які працювали і платили податок). Ця система створила можливості фальшувати, побираючи допомогу в різних місцях, та надуживати зрозростаючу і добре платну бюрократію.

Факт державних субсидій створив, на нашу думку, найбільш нещасливий прошарок людей. Це молода жінка. З одним або двома малими дітьми вона (single mother) працювати не може, бо немає кому піклуватися дітьми; неофіційний батько звичайно зникає, шукаючи нових пригод. І саме тим матер'ям приходиться боротися із злиднями. Це один з недобре передбачуваних наслідків соціяльної держави (Welfare State).

Суспільне забезпечення є потрібне і конечне для хворих, немічних, діткнених нещастям і т. п. Обов'язково, одначе, мусять бути виключені з цього ті, які не хочуть працювати, а стараються жити на державний кошт.

Деякі громадські діячі вже почали запримічувати суспільне зло і його джерела. Є надія, що нове століття, його перші роки, хоч всього злого не викорінять, але принаймні, його ограничать і тим допоможуть краще устабілізувати громадянський мир.

Торонто, 10 лютого 1998 р.

Микола Рябчук

(ДЕ)МІТОЛОГІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛІЗМУ

"Вірування" російськомовної більшости та її західних апологетів зорієнтовані на те, щоб зберегти в Україні постколоніяльний статус-кво

Ендрю Вілсон — один із небагатьох англійських учених, який досить активно й послідовно досліджує в останнє десятиліття українську проблематику. Нова його книжка — "Український націоналізм 90-х років", що з'явилась у престижному видавництві Кембриджського університету — до певної міри підсумкова праця, в якій синтезовано десятки різномовних джерел — книжок, статей, документів, соціологічних опитувань та особистих інтерв'ю з політичними активістами. Її метою є аналіза сучасного українського націоналізму як "складного й багатоликого явища", котре не зводиться ані до своєї авторитарної іпостасі, усоблюваної передусім ідеологією Дмитра Донцова та діяльністю ОУН, ані до іпостасі ліберально-демократичної, усоблюваної провідниками Центральної Ради, лідерами "шістдесятників" і, врешті, сьогіднішніми націонал-демократами.

Дві мови, три культури

Характерний підзаголовок Вілсонової книжки, "Вірування меншин", відбиває той загалом очевидний факт, що український націоналізм є ідеологією меншости населення України. Справді, він має твердий соціяльний ґрунт лише в західній частині країни, відносно незначній за населенням, територією, економічним потенціялом і, головне, за впливовістю місцевих еліт і рівнем їхньої інкорпорації до структур центральної влади. Входячи до складу "ліберальнішої" Австро-Угорщини, вона, за об'єктивним визнанням автора, виробила наприкінці XIX століття "міцне українське громадське суспільство" — на відміну від Східної України, де нічого подібного не відбулося через украй репресивну реакцію Російської імперії на українське національне відродження.

Ендрю Вілсон загалом слушно показує, що українське суспільство, хоч і є двомовним та двоетнічним, проте не є біполярним, бо лінії мовного та етнічного поділу не збігаються. Реально воно поділяється не на українців та росіян, які складають відповідно 73 і 22%, за офіційним переписом, а на україномовних українців (приблизно 40%), російськомовних росіян (20-21%) та російськомовних українців (33-34%). Остання цифра, отримана на підставі соціологічних опитувань, різко розходиться з результатами офіційного перепису: тоді російську

мову "рідною" назвали лише 9% українців. Проте, незалежно від того, чи є українофони меншістю (40%), а чи більшістю (65%), їхній реальний суспільний статус, поза сумнівом, є "меншенним": вони зосереджені переважно в марґінальній західній Україні, та ще марґінальнішому східньоукраїнському селі, тим часом як реальне політичне, економічне й культурне життя відбувається у великих містах, де практично на всіх рівнях домінують русофони. Тобто україномовний світ фактично є аналогом "третього світу" в межах одної країни — світу з низьким соціяльним, економічним і культурним розвитком, світу кріпаків-колгоспників та низькокваліфікованих робітників, тим часом як російськомовний світ є "першим світом" міської культури, освіти, бізнесу і, звичайно, державної бюрократії всіх рівнів, чия ритуальна "україномовність" ефективно містифікує загалом очевидний факт домінування російськомовних еліт у всіх ключових сферах життя.

Симптоматично, що Ендрю Вілсон послідовно іґнорує специфіку націоналізму в колоніяльних і постколоніяльних країнах, як і велетенську літературу на цю тему: від клясичних уже праць Франца Фанова й Едварда Саїда до численних досліджень своїх британських співвітчизників, що дали найдокладніші описи різноманітних націоналізмів, із якими в різні часи стикалася Британська імперія (особливо цікавим і корисним для українознавчих студій п. Вілсона міг би виявитися досвід Північної Ірляндії). Це суттєво спростило й спримітизувало погляд дослідника на сьогоднішню Україну та природу найновішого українського націоналізму. Найголовніше, чого він не зрозумів, — що формальне проголошення незалежности не розв'язало специфічних мовно-культурних проблем українофонів, не усунуло традиційних механізмів із соціяльно-економічного та психологічного поневолення й не позбавило панівну більшість традиційної "українофоно"-фобії (що існує тепер уже радше на рівні ксенофобського інстинкту, ніж офіційної "інтернаціоналістської" ідеології).

1991 рік, схоже, є для Вілсона тією фатальною точкою, після якої всі його загалом об'єктивні погляди на Україну загадковим чином деформуються. Подібної світоглядної метаморфози зазнали й чимало російських лібералів: вони вирішили, що з проголошенням незалежности всі проблеми українців автоматично розв'язано й тепер слід зосередитися на обороні прав росіян, які раптом стали беззахисною меншиною в українській державі. Тимчасом соціяльно змарґіналізована українофонна меншина вважає, що незалежність змінила її становище не набагато більше, ніж незалежність США — становище місцевих неґрів та індіянців. Це спонукає українофонів до розпачливої, неадекватної поведінки й ще неадекватнішої риторики. Тут і розмаїта історична мітологія, і гіперболізація національних страждань, і демонізація Росії, і наївна віра, що російськомовні українці хочуть і мусять "реукраїнізуватись", і не вельми коректні й не надто розумні наскоки на зрусифікованих "яничарів", що "реукраїнізуватися" не хочуть, і багато

чого ще. Але за всієї своєї неадекватности (а деколи й аґресивности що, зрештою, теж є лиш істеричним виявом інфантилізму), ця риторика відбиває реальні, невирішені проблеми колоніяльно упосліджено̣ї україномовної меншости. І ці проблеми не конче мусять бути артикульовані в націоналістично-мітологічній формі, вони можуть обговорюватися й суто прагматично, з ліберальних, загальногуманістичних позицій.

"Позитивна дискримінація"

Наступна Вілсонова похибка, типова для багатьох лібералів, — кардинальне протиставлення прав людини й прав етносу. Виправдане в застосуванні до тоталітарного "інтеґрального" націоналізму, що підпорядковує індивідуальні права колективним, проголошуючи націю найвищою цінністю, воно є глибоко помилковим, коли іґнорує той очевидний факт, що чимало суто індивідуальних прав можуть здійснюватися лише колективно. І мільйони україномовних українців досі не мають можливости їх здійснити — отримати рідною мовою вищу й навіть шкільну освіту, дати дітям дошкільне виховання й можливість позашкільних (спортивних тощо) занять, спілкуватися своєю мовою на військовій службі та з офіційними особами всіх рівнів, отримувати нею належний обсяг й асортимент культурної та іншої інформації тощо.

Навіть будучи в Україні меншістю, українофони все ще є досить значною кількосно групою (майже половина населення), аби претендувати на рівність із русофонами не лише в громадянських правах, а й у можливості ними користуватися. Досвідчений політолог Ендрю Вілсон, вочевидь, добре знає різницю між формальним, декляративним правом і правом реальним, опертим на ефективні механізми його повсякденного здійснення. Знає він і про жорстокі колоніяльні утиски щодо української мови та культури, здолати наслідки яких без державних "підтримчих дій" (affirmative actions чи, як їх ще називають на Заході, positive discrimination) навряд чи можливо: надто глибоких соціяльних, демографічних і, зрештою, психологічних деформацій зазнало українське суспільство. Але вимогу "підтримчих дій" Ендрю Вілсон чомусь однозначно трактує як "націоналістичну", спрямовану на утвердження переваги україномовного населення над російськомовним. Тимчасом винайшли їх не "націоналісти", а таки лібераи, передусім американські, і спрямовано їх зовсім не на утвердження переваги неґрів та індіянів над білими (чи, скажімо, жінок над чоловіками), а таки на-забезпечення реальної рівности для раніше дискримінованих соціяльних, етнічних, расових чи інших груп. Програма "підтримчих дій", безумовно, може мати націоналістичний аспект (надто на пострадянському просторі, зважаючи на хист тутешньої бюрократії перетворювати найкращу ідею на чергову безглузду кампанію), але вона має не менш важливий ліберальний аспект, і сумлінний дослідник

не повинен ані нехтувати його, ані, тим більше, вдавати, нібито нинішнє успадковане від колоніялізму становище є справедливим. Свідомо чи несвідомо Ендрю Вілсон артикулює позицію такого собі мовно-культурного lassez-faire, різновиду соціяльного дарвінізму, якої дотримуються російськомовні інтеліґенти і яка відповідає рад ше консерватизмові. Вони можуть об'єктивно визнавати або заперечувати минулий колоніяльний статус України; проте коли йдеться про сьогодення, майже одностайно сходяться на тому, що постколоніяльну ситуацію слід прийняти як історично зумовлену даність і в жодному разі не змінювати її за допомогою якихось "підтримчих дій" (демонізованої "українізації"), навпаки — юридично її злеґалізувати й інституційно законсервувати, визначивши росіян "корінним" народом України, а російську мову — другою державною.

Ендрю Вілсон не помічає, що ідея "двомовности" в сьогоднішній Україні — радше популістське гасло, ніж серйозна концепція з чіткими правовими й інституційними механізмами її забезпечення. Поборники цієї ідеї не кваплються виявити справді ліберальне її розуміння, яке зробило б її прийнятою в Україні. Офіційна двомовність у ліберальній країні означає право кожного громадянина вільно вибирати собі одну з двох мов для спілкування з владою чи начальством, але не дає такого права ні начальству, ні владі — навпаки, зобов'язує будь-яку посадову особу давати письмову чи усну відповідь тією з двох мов, якою до неї звернувся громадянин. Чи готові до цього тисячі українських чиновників у Донецьку, Харкові та Києві — ось питання, яке слід обговорити перед тим, як провадити далі дискусії про "офіційну двомовність".

Фактично ідея "двомовности" артикулюється в Україні як своєрідна антитеза ідеї "підтримчих дій" (у пропаґандистському дискурсі — "українізації"), тобто спрямована вона не так на розширення сфери вжитку російської мови (бо й сьогодні ця сфера практично нічим не обмежена), як на остаточне витіснення української з тих нечисленних ділянок. де вона ще функціонує. І тут неупереджений дослідник мав би замислитися, чи справді ця ідея є ліберльною, а чи це лише вияв якогось іншого, "альтернативного" націоналізму.

Вірування більшости

Підійшовши впритул до окреслення сил, яким об'єктивно протистоїть український націоналізм як "вірування меншини", Ендрю Вілсон так і не дає їм належного означення, евфемістично називаючи їх "антинаціоналістичними", "анаціональними" і навіть, у дусі радянської пропаґанди, "лівими інтернаціоналістами". Зараховує він сюди й цілком поміркованих російськомовних лібералів і космополітів, і комуністів із їхньою "сильною", ба навіть "войовничою", "антинаціоналістичною традицією", і, звісно, традиційних імперських українців чорносотенного ґатунку, для яких Україна завжди була галицько-австрійською вигадкою, а "українська мова виникла просто внаслідок засмічення давньо-

руського наріччя польськими й турецькими словами". Всім цим "антинаціоналістам" притаманні неприязнь до всякого свідомого українства та повсякденної (а не лише ритуальної) україномовности, а також наполегливе означування російського етносу в Україні як "корінного", а російської мови — як такої ж природної для України, як і українська, й навіть ще природнішої.

Ендрю Вілсон раз у раз схиляється до цих поглядів — і коли підміняє термін "русифікація" точнішим, на його думку, терміном, "акультурація" (українські селяни в містах, мовляв, не втрачають української ідентичности, бо не мають іще усвідомленої лояльности щодо української мови й культури), й коли визнає "малоросійство" таким само складником української інтелектуальної традиції, як і український націоналізм. Обидві тези є досить небезпечним зразком квазінаукової спекуляції. Брак усвідомленої національної ідентичности аж ніяк не означає, що протоукраїнський селянський етнос не має принаймні неусвідомленої лояльности щодо певної мови та культури й відтак є якоюсь "анаціональною", "безмовною" та "позакультурною" мовою. А "малоросійство", що його автор трактує як певну (проросійську) мовну, культурну й політичну орієнтацію всередині українства (на противагу антиросійській, "націоналістичній", історично розвивалося не як ідеологія (чи одна з ідеологій) української нації, а як її імперське заперечення, точніше — як своєрідний компроміс між вимогою імперської лояльности й певним регіональним патріотизмом. У якомусь сенсі цю ідеологію, звісно, можна вважати частиною української інтелектуальної

ДЕ ВІДБУВАЛИСЯ ВИШКОЛИ УД?

Звертаємося до побратимів-дивізійників з проханням доповнити й уточнити інформацію про місцевості, де в рр. 1943-45 вишколювалися і перевишколювалися вояки Дивізії.

Потрібно доповнити: коли, хто (рід зброї) вишколювався, та чи вишкіл був рядовий чи підстаршинський в таких місцевостях: Amsterdam, Bingen, Bordeaux, Karlsruhe, Koln-Westhafen, Lourdes, Maastricht, Nurnberg, Radom і Rastenburg.

Потрібно доповнити: коли, хто (рід зброї) вишколювався, чи вишкіл був рядовий чи підстаршинський, та де положена місцевість: Cannstadt, Kensberg, Kolmar, Reichstadt і Renzburg.

Кольберґ — чи це є Kohlberg в Німеччині (і де положений), чи Kolberg в Польщі (тепер Kołobrzeg), коли і хто вишколювався (рід зброї), та чи вишкіл був рядовий чи підстаршинський.

Інформації проситься слати на адресу журналу "Вісті комбатанта".

традиції (як, скажімо, ідеологію маршала Петена — частиною традиції французької), але пам'ятаючи про те, що вона є свого роду пухлиною, яка пожирає не тільки свого "конкурента" — "нелояльний" щодо імперії український націоналізм, а й себе: визнаючи свою провінційність і другорядність щодо імперського Центру, вона прирікає себе на подальшу марґіналізацію (провансалізацію чи, за наявности квазідержави, білорусизацію).

"Антинаціоналізм" традиційно був виявом льояльности малоросійства щодо Центру — й водночас засобом боротьби проти небезпечного ідеологічного конкурента в реґіоні. Свою першу функцію — демонстрування лояльности — після розпаду СРСР він майже втратив, зате повністю зберіг другу. В незалежній Україні малоросійство зробилося, по суті, самостійною ідеологією: з імперським шовінізмом вона пов'язана лише генетично, а типологічно є клясичною креольською ідеологією, спрямованою на загальну містифікацію ситуації ("Антинаціоналістичні групи витворюють свої власні історичні міти" — делікатно обмовляється Ендрю Вілсон), узаконення й закріплення свого упривілейованого постколоніяльного статусу в колоніяльній країні й остаточну соціяльно-економічну та мовно-культурну марґіналізацію абориґенів.

Евфемізми, до яких удається Вілсон, є частиною мітологізації: називаючи досить чіткий, ідеологічно оформлений і артикульований креольський націоналізм якимсь невиразним аморфним "антинаціоналізмом", такою собі спонтанною реакцією "беззахисних" русофонів на натиск зорганізованих українофонів-"націоналістів", він спотворює ситуацію, що реально склалася в незалежній Україні. В сумі всі ці похибки не дають змоги авторові побачити сучасний український націоналізм у його боротьбі з іншим, не менш завзятим, хоч і менш видимим (бо вже не російським, а креольським) націоналізмом. А відтак і не дають йому змоги реально оцінити можливості порозуміння й примирення цих двох мовно-культурних націоналізмів на ґрунті єдиного громадського.

Націоналізм без берегів?

Тут час звернути увагу на головну методологічну помилку Ендрю Вілсона. Не даючи ніде в своїй книжці бодай робочого означення націоналізму, він підверстує під цю рубрику найрізноманітніші явища — від ксенофобських виступів націонал-радикалів до суто ліберального захисту прав упослідженої україномовної меншости в Україні й визнання потреби "підтримчих дій" із боку держави. Заявивши підзаголовком своєї книги суто етнічне (мовно-культурне) розуміння націоналізму, характерне передусім для бездержавних націй, п. Вілсон, однак, раз у раз виявляє суто західне, "державницьке" розуміння націоналізму як явища понадетнічного, загальногромадського. До українського "націоналізму" він зараховує й такі суто прагматичні дії державних еліт, як намагання обмежити кримський сепаратизм, отримати матеріяльну

та інші вигоди від ядерного роззброєння, націоналізувати радянську армію на своїй території й привести її військовослужбовців до присяги новій державі, домогтися рівноправних узаємин із Росією, змодернізувати країну, переорієнтувавши її в бік цивілізаційно розвиненішої Европи тощо. В такому розширеному застосуванні терміну не було б нічого поганого, якби автор дав чітко зрозуміти, що йдеться саме про громадянський націоналізм, який об'єктивно відбиває інтереси всієї нації як держави. Але тоді довелося б змінити цілу концепцію книжки, починаючи від її ефектного, але неефективного в такому контексті підзаголовку. Методологічна послідовність дала б авторові змогу побачити, що: а) український націоналізм 1990-х не зводиться до мовно-культурного націоналізму українофонів, слушно означеного як "вірування меншини"; б) він не зводиться також до мовно-культурного націоналізму русофонів, фальшиво означеного як "антинаціоналізм"; і в) він має ще й третю, загальногромадську іпостась, характерну для націй-держав Західної Европи. І хоча цей третій, громадський різновид націоналізму не став поки що в Україні як молодій, іще не зформованій державі-нації, провідним, саме на його основі українське суспільство досягало консесусу щодо найголовніших питань свого розвитку — референдуму про незалежність, мирної зміни влади 1994 року, ухваленням Конституції.

Зосередившись на мовно-культурному націоналізмі українофонів, Ендрю Вілсон закономірно не помічає тенденції до переважання громадського націоналізму саме в тих реґіонах, де є розвиненішим громадське суспільство, тобто в більш "европейській" західній Україні та у великих містах центральної, передусім у Києві. Саме громадянськими, а не мовно-культурними орієнтаціями населення пояснюється абсолютне переважання демократичних націоналістів над радикальними в західній Україні та їхні "загадкові" успіхи в переважно російськомовних містах центральної України (тим загадковіші, що поряд в україномовних селах і далі панує стара "антинаціоналістична" й антидемократична номенклятура). Вирішальним тут є, отже, не етнічний чи мовно-культурний, а таки громадянський націоналізм, тобто спроможність населення всупереч "антинаціоналістичній" пропаґанді побачити в націонал-демократах "демократів", а не "націоналістів".

Безумовно, становлення громадянського націоналізму в Україні є справою надзвичайно складною, оскільки йому доводиться формуватися на основі не одного, а двох, послідовно антагоністичних, мовно-культурних націоналізмів, кожен із яких прагне коли не до знищення, то принаймні до марґіналізації конкурента. Синтеза нового, "консенсусного" націоналізму можлива лише за умови їх послідовної демітологізації, відмови кожного з них від намагань домінувати, і визнання кожного з них лише тією мірою, якою вони обстоюють рівні права для своєї мовно-культурної групи в рамках загально-громадянських прав.

("День")

УКРАЇНА З ПОГЛЯДУ АМЕРИКАНСЬКОГО ПОСЛА США В УКРАЇНІ, ВІЛЬЯМА МІЛЛЕРА

Про Чорноморську фльоту

Сполучені Штати підтримували бажання України розташовувати на власній території свої військово-морські сили там, де вона цього хоче. Домовлености, досягнуті у травні, виразно засвідчують, що Крим є суверенною українською територією і що базою української військово-морської фльоти є Севастополь.

З погляду того, що дві країни після шести років переговорів нарешті прийшли до дружнього порозуміння і розв'язання політичної проблеми, цю домовленість можна назвати дуже доброю. Оскільки ми заторкнули цю тему, то зауважу, що існує багато країн (і серед них — наша), які мають бази на території інших держав. Але це вимагає укладання угоди між країнами. Втім, згідно з домовленістю Москви і Києва, співіснування двох фльот у Криму триватиме лише 20 років.

Українці мають кораблі, які, на їхню думку, можна використовувати в сучасній військово-морській фльоті в Чорному морі. Вони отримали 18% з близько 600 кораблів фльоти колишнього Радянського Союзу — те, що вони вважають найнеобхіднішим з огляду на свої пляни. Зі стратегічного погляду ці кораблі здебільшого не відповідають сучасним вимогам до військово-морських сил, і більша їх частина рано чи пізно піде на брухт.

Про НАТО

Протягом останніх кількох років Україна постійно повторювала, що хоче, щоб двері НАТО залишалися відчиненими — незалежно від того, постукає вона до них чи ні. Програма "Партнерство заради миру" була задумана як така, що дає змогу країнам — нечленам НАТО прилучитися до сучасних миротворчих навчань і побачити, яку ролю вони здатні відігравати в підтриманні европейської безпеки. Україна була однією з перших, хто підписав цю програму, і виявила неабияку активність у її реалізації. Україна бере участь у миротворчих операціях у Боснії. Її допомога була дуже вагомою. Гадаю, Україна цілком задоволена своїми відносинами з НАТО.

Про чужоземних інвесторів і економічний потенціял

Щодо будь-якої країни Східної Европи спостерігаються піднесення і падіння зацікавлености інвесторів. Звичайно, з огляду на потенційний ринок Україна є ключовою країною цієї частини світу. Найвагоміші фактори — це її розмір та сільськогосподарські ресурси, рівних яким, мабуть, немає в жодній країні світу, за винятком Сполучених Штатів.

Західні й особливо американські інвестиції в цю галузь є дуже важливими. Провідні американські компанії активно працюють тут, і можна очікувати чималої кількости спільної продукції та прибутків.

Провідні виробники комбайнів постачають в Україну техніку і розробляють пляни щодо спільного виробництва.

Другим пріоритетом для України є енергетична галузь. Україна імпортує велику частку ґазу та нафти, й інвестиції можуть допомогти їй задовольнити свої потреби щодо ґазу протягом п'яти років. Вона має власні родовища природного ґазу, але їх розробка вимагає значних коштів.

В Україні багато вугілля, але шахти перебувають у дуже поганому стані. Протягом останніх двадцяти років практично не було капіталовкладень у вугледобувну галузь. Крім того, Україна має уран і велику кількість атомних станцій.

Україна повинна відкрити себе для інвестицій із Заходу. Поки що вона була дуже повільною та обережною. Причини зрозумілі — перехід до нової системи не є легким. Та поступово в Україну приходить розуміння того, що таке чесний бізнес. Гадаю, що основні інвестиції в енерґетику слід очікувати наступного року. А поки що Україна залежить від російських енерґоносіїв.

Найбільшим ринком для України залишається Росія, і цей ринок їй слід втримати. Але важливо завойовувати й ринки Південної Азії та Заходу. Що стосується американських інвесторів, то їм в Україні довелося зіткнутися з дуже суворими перешкодами, переважно через успадковану з радянських часів бюрократію, що зводить незліченну кількість бар'єрів у вигляді всяких дозволів, ліцензій та реєстрацій.

Усе це складно, але справи просуваються. З погляду перспективи головною проблемою для України є переобладнання промислових об'єктів. 60% української промисловости були зорієнтовані на військові потреби, і більшість цих підприємств зараз непридатні для використання.

Я вірю в краще майбутнє українського народу, вірю, що незалежна Україна знайде своє гідне місце серед високорозвинутих держав світу.

УКРАЇНА ПРОДАЛА ЗБРОЇ ЗА 1 МІЛЬЯРД ДОЛЯРІВ

Київ, 29 січня. Газета "День" повідомила, що Україна стала одним з найбільших виробників зброї. У 1997 році вона продала зброї вартістю 1 мільярд американських долярів. Андрій Кукін, голова Укрспецекспорту, який займається експортом зброї, заявив, що вони підписують контракти що два-три дні. 170 контрактів було підписано у 1997 році, і Україна в експорті зброї з 30 місця пересунулася на 20-те.

Україна почала пробиватися на світовий ринок зброї з того часу, коли продала Пакістанові свій танк Т-80УД вартістю 650 мільйонів долярів. Тепер вона старається підписати контракт з Туреччиною на постачання танків. Високоякісний український танк Т-84 коштує два рази менше, аніж у держав конкурентів.

СВЯТО ЗБРОЇ

Доповідь почесного голови Товариства колишніх вояків УПА в Канаді Віктора Новака у Торонті 19 жовтня 1997 року

Віктор Новак

Свято Покрови Пресвятої Богородиці — свято українського народу, свято українського війська.

Це свято має свою історію і згадку про нього знаходимо в літописі з 903 р., ще перед хрещенням Київської Руси. В тому році, за цісаря Лева Філософа, на Візантію напали сарацани. Боротьба була жорстока і відчувалось, що сарацини переможуть. Передчуваючи поразку, мешканці Царгороду не лише зміцнювали оборону, але й ревно молилися поцерквах. Як говорить переказ, під час одного Богослуження святі Андрій Юродивий, який походив з Київської Руси і його учень Епіфаній побачили над вівтарем сяйво, а в ньому Діву Марію, яка, помолившись з людьми, зняла з голови покров і розпростерла його над народом, ніби бороначи від можливого нещастя. Вістка про цю подію розійшлась по всій Візантії і піднесла на дусі, додала снаги втомленим військовикам-оборонцям. Налякані сарацини відступили. Але, як не дивно, у Візантії, де це чудо відбулося, воно не святкувалось Церквою.

Та не так булов Україні. Не всі українці знають про царгородське чудо, але, мабуть, нема такого, хто не чув би про Почаївське чудо. В 13-му столітті, за ігумена Заліза, турки великою силою обложили Почаївський монастир і були б його зруйнували, якби не заступництво Божої Матері. В церковнім канті співається як Божа Мати "ВОРОЖІ КУЛІ ЗАВЕРТАЛА, МОНАСТИР РЯТУВАЛА". Налякані турки такою надприродною обороною, відступили, повтікали.

І до цього часу, з покоління в покоління, переходить переказ про цю подію. В своїй проповіді на свято Покрови митрополит Василь Липківський говорив:

"У нас в Україні Покрова — це велике свято вже з 12-го століття.

Тоді великий князь Ярослав Мудрий збудував в Києві храм Пресвятої Премудрости Божої (Софії), в якому на престольній стіні стоїть і досі незнищена мозаїчна постать Богородиці — Оранти — покровительки України. В Україні багато церков були Святопокровськими".

На Запорізькій Січі була також церква в честь св. Покрови. Після остаточного розгрому Січі з наказу Катерини другої в 1775 р., після зріняння з землею січової фортеці підступним російським військом ген. Текелі, чимала частина запорожців перейшла за Дунай на землю турецької Порти. Згадуючи цю подію, Тарас Шевченко говорить, що покидаючи рідну землю, запорожці: "ВЗЯЛИ З СОБОЮ МАТІР БОЖУ, І БІЛЬШ НІЧОГО НЕ ВЗЯЛИ..."

Це яскравий доказ того, як запорожці глибоко шанували Богородицю — найпершу заступницю перед Богосином. Образ Покрови був розшитий на козацьких знаменах.

"Нам поможе св. Юрій і Пречиста Мати". Співало козацтво в маршових піснях у давнину. Співає і в наші дні. Під звуки цього маршу чіткіше відбивається крок вояків усіх українських формацій.

Тому в свято Покрови ми молитовно згадуємо всіх поляглих за волю і державність України, а серед них і наших побратимів, вояків Української Повстанської Армії, що зі зброєю в руках стали до змагу з червоним і брунатним ворогом в 1942-1947 роках чи і дальше.

В 1992 р., п'ять років тому, мені, учасникові священної боротьби за волю України в рядах цієї Армії пощастило пройти ще раз Волинськими і Поліськими шляхами. Очі затягла волога на згадку про друзів і подруг, які не дійшли, яких не було поруч.

Але навколо вирувала радість, підтверджувала, що життя своє вони не поклали марно. Вони поклали життя своє на вівтар вічної слави!

Незалежна Україна існує! Хотілося б лишень пригадати тим, які, говорячи про це, додають "БЕЗ КАПЛІ КРОВИ". Це говорять ті, що вчора подерли свої партійні квитки. Нарешті прийшов час, голос крови заговорив через всенародній референдум у 1991 році. Воля України — це бажання нашого народу!

Не каплі — ріки криваві пролились на нашій землі від князівських часів, від Полтави, Крут, визвольних змагань 1917-20-тих років, чи нашої боротьби в рядах Української Повстанської Армії.

Доля поневоленого українського народу в Другій світовій війні була надзвичайно важка. Наші землі були поділені кордонами і в силу обставин прийшлося служити в чужих арміях, носити чужий однострій тих країн, що нас поневолювали.

Червона московська імперія прикрашувала військові уніформи медалями Александра Невськго, Кутузова, Суворова, а їхні "Заградительние Отряди" гнали синів українського народу на передову фронтову лінію і вони безпощадно гинули за ворожі інтереси.

Ситуація того часу була досить складна, свідома молодь не хотіла стояти осторонь тих подій, які відбувалися на наших землях. Рух УПА охопив поважну частину українських земель, одначе не було можливости включити велике додаткове число молоді, яка бажала взяти участь в рядах УПА. У часі тих подій виринула нова несподіванка, весною 1943 року було створено дивізію "Галичина". Свідома галицька молодь бачила, що Україну заливає червона московська імперія, і в наслідок тих подій до дивізії "Галичина" зголосилось поважне число української молоді. У загальному тоді переважала думка, що це є добра нагода перейти військовий вишкіл і основне — взяти зброю у свої руки. Батьки і матері посилали своїх дітей у вир воєнної хуртовини, молоде юнацтво не ставало у ряди оборони німецького гітлерівського фашизму і Нової Европи, яка руйнувала нею окуповані народи. Творці дивізії "Галичина" добилися того рішення, що їх не кинуть на західній фронт проти альянтів, які вели боротьбу з фашистською Німеччиною. В липні 1944 р. армія червоної московської імперії заливала решту українських земель. Дивізія "Галичина" у складі 11 тисяч вояків виїхала на фронтову лінію, яка рогорілась на галицькій землі в околицях Бродів. Сили були нерівні, вояки дивізії "Галичина" впали геройськоя смертю в обороні української землі. Частина їх прорвалась з поля бою і включилась в ряди УПА. Їх вітали вояки УПА, плече-в-плече вони разом змагались за волю України. Декому дусила доля взяти участь у рейдуючих частинах УПА на захід у 1947 і 1948 роках.

14 жовтня 1947 р. головнокомандуючий Українською Повстанською Армією ген. Тарас Чупринка видав звернення до всього українського підпілля:

"... П'ятирічна боротьба УПА і революційного підпілля — це найбільш героїчна доба в історії України".

1947 рік і наступні роки були вже, ніби, мирними, повоєнними. Земля вже не здригалась від вибухів бомб, з руїн, завдяки плянові Маршала, народжувалась Нова Европа. Вояки реґулярних армій повертались до мирної праці. Але, як бачимо зі звернення, Україна все ще воювала.

Відзначування 50-ліття горезвісної акції "Вісла", яку провів уряд повоєнної Польщі з сусідніми державами, розворушила наші спогади про цю війну. 50 років тому "вогнем і мечем" відбувалось спустошення західніх українських земель, вбивства, виселення автохтонного українського люду з прадідівських українських земель Холмщини, Підляшшя, Бойківщини, Лемківщини.

У наслідок виселення українського населення з Закерзоння, за рішенням ГК УПА, прийшло до великих рейдів військових відділів УПА в 1947-1948 рр. Головний командир УПА Р. Шухевич-Т. Чупринка дав наказ відділам УПА пройти рейдом у західню Німеччину, щоб

нав'язати контакт із західнім світом. Рейдуючі частини з певними втратами пройшли боями 1500 кілометрів і прийшли до місць свого призначення. Про рейд і появу озброєних відділів УПА в Німеччині і Австрії заговорили пресові агенства й радіо, почали їх коментувати в світовій пресі. Появилось щораз більше голосів, що правдиво висвітлювали українську визвольну боротьбу. Поява у західній Німеччині збройних відділів УПА започаткувала перелом у відношенні західнього світу, особливо в американців, до СССР як московської імперії, яку пізніше назвав президент ЗСА Рональд Реґен "імперією зла". Рейд УПА на захід — це був свого роду протест проти большевицьких та польських злочинів над українським народом на його власній землі. Кров тих, що стали в обороні рідної землі, в обороні його права і полягли в нерівній боротьбі, червоною калиною вплетена у вінок слави вояків Української Повстанської Армії.

Може ця війна була найжорстокішою, бо і сили були нерівні. У цьому змагу бились лицарі правди з імперією зла. Мабуть, у всіх була свідомість перемогти ворога, але оте Лесине "Убий — не здамся" тримало бойовий дух вояків.

Сьогодні легко розважати над минулим, оцінювати його з позицій сьогодення. А роблять це, переважно, ті, які, як кажуть, "і пороху не нюхали". Не буду повторювати факти існування УПА. Вони вже не оспорюються. Та в пошуках її "родоначала", намагаються його змінити. А що записане кров'ю, не зміниш і компютером. Те, що зродилась вона з бойових клітин Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери декому й сьогодні не по духу. Та, давши зародок, початок цієї армії, ОУН не затиснула, не звузила її ряди виключно своїм членством, своєю ідеологією. Єдиним гаслом, взятим з Декалогу, було: "Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї".

Українська Повстанська Армія була всенародньою армією. Як в давнину, славу про козаків і їхні походи оспівували пісенькарі, кобзарі, так як пісні січових стрільців стали народніми піснями, так і славу Української Повстанської Аррмії підхопив народній епос, в якому жити йому віки! Про походи, бої, смерть командирів і вояків написано багато віршів, створені пісні. Про тих, які перейшли звитяжні бої, пережили сибірські табори. Пісні ці лунають всюди, де живуть українці. З запорізькою безтурботністю ці лицарі сміялися у вічі смерті, заявляючи: "Ну і що ж, що прийдеться нам вмерти, у похідній шинелі в житах", бож і для "Вкраїни ми всі живемо, за Україну голови кладем..." Бо головне в тому, що: "Встає народ, вже сходить сонце волі". Вони свято вірили в правоту своєї посвяти. Вірили вояки і вірив їм народ, з якого вони вийшли.

Не було б тої боротьби, заснула б Україна на віки-вічні. Це видно

з того, як важко Україні звестись на ноги. Тепер обідрана не тільки матеріяльно, але скалічена духово, не може позбутись морального тягару, що наклали на неї роки рабського поневолення.

Та будьмо оптимістами. Вірмо, що на сторожі її завжди стане український вояк, і присяга воїна Української Повстанської Армії не буде нарушена. Присягу цю складали воїни мого покоління, її текст зобов'язує і наступні покоління. А в ній говориться:

"Я, воїн Української Повстанської Армії, взявши в руки зброю, урочисто клянусь своєю честю і совістю перед Великим Українським Народом, перед Святою Землею Українською, перед пролитою кров'ю усіх найкращих синів України та перед найвищим політичним Проводом Народу Українського: боротись за повне визволення всіх українських земель і українського народу від загарбників та здобути Українську Самостійну Соборну Державу. В цій боротьбі не пожалію ні крови, ні життя і буду битись до останнього віддиху і остаточної перемоги над всіма ворогами України".

Поклін і шана тим, що не дійшли, нехай пам'ять про них переходить у віки!

Михайло Кучер

1-го ЛИСТОПАДА ЧИ 7-го ЛИСТОПАДА — "ДЕНЬ ПАМ'ЯТІ"

Слово М. Кучера у річницю Листопадового Зриву на ширших сходинах станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Едмонтоні.

Вістка про затвердження Верховною Радою звернення президента України про встановлення 7-го листопада державним святом — "Днем пам'яті і примирення", була пригнічуючою і жалюгідною подією.

При чому ту "День пам'яті" і кому? Коли забуто про тих борців України, які віддали своє життя за її свободу. Верховна Рада забула про "Листопадовий Зрив" — Зрив який відбувся скоріше, чим "Жовтнева революція" і був угольним каменем у проголошенні самостійности і соборности Української Народної Республіки 22-го січня 1919 року. Депутатам ВР важнішими стали події Жовтневої революції, чим події 1-го Листопада. Вони рішили святкувати річницю, яка дала початок кривавого терору комуністичної партії, який коштував Україну мільйони невинних людських жертв.

Верховна Рада не спромоглася, можливо і не бажала, довести до відома молодому поколінню жителів України про ці криваві жертви, тому не вказала на світлі події, коли то вночі з 31-го жовтня на 1-го листопада на мурах старовинного княжого города — Львова появилася

відозва Української Національної Ради, в якій вона проголошувала: "Український Народе! Голосимо Тобі вість про Твоє визволення з віковічної неволі. Від нині Ти є господар своєї землі, вільний господар Української Держави".

Цими словами почалася історична подія, яка увійшла до нашої історії під назвою "Листопадовий Зрив". Річницю цього Зриву святкували українці, головно жителі західних земель України, урочисто і святково, жителі східної — Великої України не мали на це змоги. Там за найменший вияв національної свідомости карали смертю або засланням на каторжну працю. Ця річниця була для нас дороговказом боротьби за рідну землю, джерелом сили спротиву до затій окупанта, обов'язуючим заповітом полеглих і помордованих батьків — докінчити розпочате діло — здобути Україні волю.

На традиції Листопадового Зриву постає нерозривний ланцюг боротьби за державність і самостійність України почерез УВО, ОУН, Карпатську Січ, Військові Відділи Націоналістів, Дружини Українських Націоналістів, Поліську Січ, Українську Повстанську Армію, Дивізію "Галичина" і послідовно регулярну військову формацію Українську Національну Армію.

Генерал Павло Шандрук, командувач Української Національної Армії, з нагоди річниці Листопадового Зриву сказав: "Листопадовий Зрив, як ціла епопея боротьби лицарів галицької волості України, знайшла місце не тільки в історії, але і в краснім письменстві. Галицький бард в героїчній думі про змагання і криваві жертви західньо-українського громадянства заспівав: "Засумуй трембіто по цілому світу, що впало галичанам сорок тисяч цвіту".

Так, впало напевно більше, як сорок разів по сорок тисяч українського цвіту. І це огортає нас непомовним сумом, але Листопадовий Зрив, так як здобуття спільними силами Києва 31-го серпня 1919 року, були найяснішими лицарськими подіями в історії наших визвольних змагань. Тому хай не сумує трембіта, але хай буде готова до голошення світові з нашого Карпатського Олімпу святої пісні перемоги!".

Сповнилися слова покійного Командувача: 24-го серпня 1991 року з Великого Замку, свідка Листопадового Зриву, повторено проголошення незалежности України Верховною Радою, а 1-го грудня того ж року нарід України затвердив її соборність і самостійність.

В Україні 1991-го року не святкували річниці Жовтневої революції. В Галичині на традиції Листопадового Зриву зродився РУХ і з княжого города Львова пішов т. з. "Ланцюг", що кинув клич, якого луна відбилася від Карпатського Олімпу аж до Золотоверхого Києва. Єдність! Єдність! Єдність! Всі разом за Самостійну Соборну Україну!

А що робиться там зараз? Там по 6-ти роках самостійности відроджуються ідеї комуністичної російської імперії з кличем "За родіну! За союз!"

Я думаю, що ми, дивізійники, чесно виконали заповіт творців і учасників Листопадового Зриву. Ми потвердили, коли на це був час,

готовність жертвувати все, навіть своє життя, за свободу і волю нашої Батьківщини України і продовжуємо мирним способом служити їй і тепер.

Доказом цього хай будуть слова відомого поета Івана Драча, до збірки статтей "Пріоритети" голови нашого Братства побратима д-ра Мирослава Малецького, де він пише: "Посивілі солдати виявилися послідовними державниками — повсюдно дбають про благо нашої держави, подають приклад віри в будівничий потенціял нашого народу. Саме Братство Дивізійників — кількісно зовсім невелике — вражає маштабами пожертв на українські цілі в еміґрації і допомогою в Україну. Це подібне до того, мовби дивізійники взяли на себе зобов'язання сплачувати національний податок".

ЯКИМИ МОВАМИ ГОВОРЯТЬ ІМІҐРАНТИ В КАНАДІ?

(Канадська Сцена) — Статистичне управління Канади опублікувало дані щодо іміґрантів і мов, якими вони говорять. Основні показники:

* Багатомовність Канади зростає як наслідок зростання іміґрації. В 1996 році 4,7 мільйона людей заявили, що їхня рідна мова не англійська чи французька, — це на 15 відсотків більше, ніж в 1991 р.

* Майже 80 відсотків із 1,039,000 іміґрантів, які приїхали до Канади в 1991-1996 роках, заявили, що їхньою неофіційною мовою є рідна мова. Більше половини з них приїхали з Азії й Близького Сходу: майже четвертина китайці; араби, пенджабі, тагалоґ, тамільці й перси нараховують п'яту частину.

* Китайці перейшли з другого місця на перше, відсунувши італійців. Німці на третьому місці, а еспанці — на четвертому.

* Англійська мова була рідною мовою в 1996 році для майже 60 відсотків населення Канади, це трохи менше, ніж було в 1986 році. Французька мова, яка є рідною для майже 24 відсотків, також знизилась в 1996 р. 25 років тому першість серед неофіційних рідних мов посідали німці, італійці й українці, але показник почав падати від 1971 року, як іміґрація з Европи зменшилась, а смертність у зв'язку із старінням зростала.

* Із 4,7 мільйона людей рідною мовою яких не є англійська чи французька, 2,8 мільйона найчастіше говорять нею вдома. Частина населення збільшилася майже на 10 відсотків у порівнянні із 7 відсотками в 1971 р. Канадські багатонаціональні міста, як Торонто, Монтреаль і Ванкувер, мають пропорційно найбільшу кількість осіб, які розмовляють неофіційними мовами вдома: Торонто — 25 відсотків, Ванкувер — 22, Монтреаль — 12 відсотків. Китайці найбільше вживають свою мову вдома, за ними йдуть італійці, потім пенджабі.

"**Рідна мова**" означає мова, яку людина навчилася вдома в дитинстві.

На службі народу

Д-р РОДІОН ПИЛИП СЛІПИЙ — ЛІКАР І ПАТРІОТ

(у 110-ту річницю з дня народження)

В руках стара тернопільська газета "Свобода" з 18-го січня 1996 року, в якій поміщена цікава стаття Ярослава Гайдукевича про історію будинку в Струсові, де згадується про славну родину Ситників і Сліпих, а між ними про д-ра Родіона Пилипа Сліпого, колишнього лікаря Дивізії "Галичина".

Д-р Р. П. Сліпий

Д-р Р. П. Сліпий був двоюрідним старшим братом св. п. Патріярха Йосифа Сліпого. Народився він 27-го листопада 1887 року у селі Заздрість Теребовельського повіту. Він був десятою і наймолодшою дитиною у родині Василя та Франі з Дичковських Сліпих. Батько його був неписьменним селянином, але мав уроджений талант сільського цілителя та лікував худобу і людей. Очевидно, від нього успадкував Родіон лікарські здібності, бо змалку мріяв про медичні студії.

У початкових клясах хлопець часто хворів, тому втратив кілька років навчання у Тернопільській гімназії, де разом із молодшим двоюрідним братом Йосифом закінчив її в 1911 році. По матурі Йосиф почав богословські студії, а Родіон почав свої медичні студії в Ґрацу, Австрія.

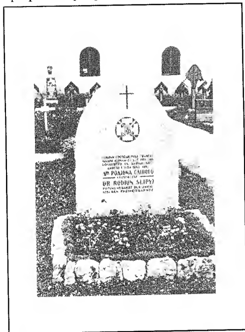
Під час Першої світової війни зголосився добровольцем до Українських Січових Стрільців, а потім до Української Галицької Армії (УГА), де виконував обов'язки військового лікаря.

Вернувшись з війни, одружився з Ольгою Ситник, з якою мав дві дочки, Орисю і Ольгу. Згодом їх залишив і подався до Ґрацу, щоб докінчити свої медичні студії. В 1922 році, одержавши лікарський диплом, повернувся домів та замешкав в Струсові. На жаль, як неблагонадійному (колишньому січовому стрільцеві та лікареві УГА) польська влада відмовляє йому в нострифікації австрійського диплому. І так

д-р Р. Сліпий через чотири роки не міг лікарювати, а займався господаркою. У справі нострифікації австрійського диплому допоміг йому через митрополита Андрея Шептицького брат о. Йосиф Сліпий, тоді ректор Духовної Семінарії у Львові.

Дочка Родіона, Ольга Сліпа (1921 року народження), яка сьогодні проживає у Струсові, пригадує, як малою дівчинкою разом з мамою ходили до собору св. Юра на авдієнцію до Митрополита Шептицького просити за батьків диплом. Згодом, у 1926 році, зностріфікував свій диплом у Познанському університеті та почав свою лікарську практику в Струсові.

Як окружний лікар, д-р Р. Сліпий обслуговував 18 сіл та вів "Касу хворих", тобто подавав безплатну медичну допомогу державним службовцям, які мали право на пільги. Був спеціялістом широкого профілю: прекрасним діягностом, терапевтом та акушером, дитячим лікарем та дентистом, а ще й санітарним лікарем.

Валізочка зі стерильними матеріялами завжди була у нього на поготові. У день і в ночі за ним приїздили фіри зі всієї округи, дуже часто доводилося виїжджати докторові власними кіньми. Лікував бідних, як правило, безплатно, лікував містечкових жидів, які, маючи свого лікаря, у критичних ситуаціях зверталися до д-ра Сліпого. Віддячували йому щирою прихильністю. Коли 1940 року большевики задумали за фальшивим сценарієм влаштувати суд над доктором з перспективою каторги, то всі струсівські жиди збіглися в обороні правди і лементували аж поки д-ра Сліпого не відпустили.

Діставали кваліфіковану медичну допомогу і всі інші громадяни та струсівські графи Дунін-Борковські, які запрошували його до своїх хворих дітей. У родині пригадують випадок, коли до хворих графських дітей запросили як консультанта львівського педіятра проф. Грера, який після розмови з д-ром Сліпим сказав, що ліпшого лікаря для дітей не потрібно, як д-р Сліпий. І більше вже не приїжджав.

Пієтизм до дітей мав особливий і як педіятр був справді неперевершений у тих умовах. На еміграції, в Мюнхені в 1947 році, видав

свою 120-сторінкову книжечку-порадник "Годування та плекання немовлят" для українських жінок, яку з любов'ю присвятив своїй дружині Ользі. (Ця книжечка є в бібліотеці УЛТПА).

Під час Другої світової війни д-р Р. Сліпий продовжував практикувати у Струсові. Тільки десь з 1943 роком нічні виїзди його почастішали, збільшилась кількість возів, що темними ночами приїжджали у двір Ситників-Сліпих. Звичайно їздив і лікувати хворих та поранених вояків УПА. Медична служба у повстанців ще не була повністю налагоджена, бракувало лікарів і хірургів серед медичного персоналу, тому його досвід і велика практика (хірургічна в тому числі, здобута ще в часи перебування в УГА) були дуже необхідні в нових умовах визвольної боротьби.

А звершив свій земний шлях д-р Р. Сліпий серед вояків Української Дивізії "Галичина". Був тоді у поважному вже віці і хворий на невиліковну хворобу, яка все більше відбирала в нього сили.

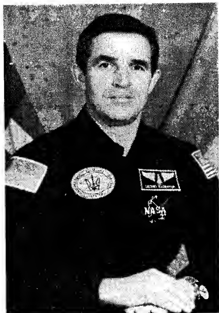
Появився серед дивізійників уже в останні дні бою під Бродами та залишився з ними після трагічного і кривавого "Брідського котла". Нещасні, поранені і покалічені фізично та морально дивізійники мали в особі д-ра Р. Сліпого не лише лікаря, а й справжнього батька. При відступі з Бродів, на Самбірській дорозі, цілом випадково, зустрілася з ним дочка Ольга. Не знала, що то буде остання зустріч з батьком і що дороги їхні розійдуться назавжди. Юні дивізійники віддячили йому справді синівською любов'ю, були з ним до останніх хвилин щиття.

Помер д-р Родіон Сліпий у Міттенвальді, Німеччина, 1-го червня 1948 року. На його могилі його бойові побратими поставили дерев'яний хрест, який потім, при матеріяльній помочі Патріярха Сліпого, замінили гарним мармуровим пам'ятником. Щойно недавно дирекція цвинтаря перезахоронила тлінні останки д-ра Сліпого і 42 колишніх вояків Дивізії "Галичина" в одну спільну могилу.

Д-р Павло Пундій

УКРАЇНСЬКА МРІЯ — В КОСМОСІ. А НАДІЯ — НА ЗЕМЛІ

19 листопада з космодрому на мисі Канаверал, що в штаті Фльорида (США), на космічному кораблі багатоoразового використання "Шатл" вперше стартував на навколоземну орбіту українсько-американський екіпаж з першим космонавтом незалежної України Леонідом Каденюком.

Леонід Каденюк.

Шлях України на космічні орбіти був довгий, сповнений мрій і драматизму. Ми мали і маємо потужну космічну індустрію, наші земляки, лік яких ще в 60-ті роки розпочав легендарний уже Павло Попович, не раз підкорювали космічні височини. Але то були космонавти-українці, що репрезентували неіснуючу нині державу СРСР. І ось тепер, нарешті, Всесвіт підкорює саме український космонавт, який представляє всьому світові Українську космічну державу.

40-річний буковинець Леонід Каденюк, уродженець села Клішківці Хотинського району, пройшовши всебічні тренування й випробування в Зоряному містечку та в центрах підготовки американських астронавтів, опанувавши спеціяльні знання з тонкощів біологічної науки в Київському інституті ботаніки НАН України, переміг у конкурсному відборі на перший в історії українсько-американський космічний політ.

Під час навколоземної подорожі український космонавт здійснив унікальні експерименти на орбіті з земними рослинами. Програма ця не має аналогів у всій попередній історії космічних досліджень. І до здійснення її причетний не лише сам Л. Каденюк, а й тисячі фахівців з багатьох наукових установ України та США. У ній беруть участь навіть 20 тисяч... школярів в Україні та стільки ж їхніх ровесників у Сполучених Штатах.

Десятеро кращих учнів, активних дослідників Малої академії наук України,з різних областей, були присутні на старті "Шатла" у Фльориді. А решта — разом з американськими ровесниками, завдяки фінансовій допомозі компанії "Кока-коля. Україна" та ґранту в розмірі 50 тисяч долярів від фундації "Кока-коля" — на землі проводили такі ж експерименти з рослинами, як і Леонід Каденюк в космосі.

Яка мета цих експериментів? Координатор спільної програми досліджень, директор Інституту ботаніки НАН України Костянтин Ситник розповів у Києві під час проводів українських школярів до Америки:

— Учених давно непокоїть і цікавить проблема: чому рослини, що їх вирощували космонавти у попередніх експедиціях, розвиваючись в умовах невагомости, спочатку ростуть, квітують нормально, але в підсумку — не дають плодів?.. Не до кінця з'ясований вплив невагомости на біологічні процеси в рослинах. Під час нинішнього польоту український космонавт вирощуватиме на орбіті рапс, сою та деякі інші рослини.

Таким чином уперше програма складатиметься з двох частин — наукової та навчальної. Космонавт з космічної лябораторії розповідав, як поводять себе піддослідні рослини в космосі, а діти в Україні та в Америці, які вирощували ті ж види в плястикових "горщиках" з-під пляшок "кока-коли", порівнювали ці дані з земними. В експерименті брали участь учені не лише Інституту ботаніки, а й Інституту молекулярної біології та генетики, Інституту фізіології рослин та генетики, Центрального ботанічного саду НАН України і п'яти університетів США.

— Наша мрія — добитися, щоб рослини давали плоди у просторах Всесвіту, а космонавти під час майбутніх довготривалих міжпланетарних подорожей могли збирати врожай і забезпечувати себе харчами.

Під час проводів юних дослідників до місця старту космічного корабля в далеку Фльориду Посол США в Україні Вільям Міллер та головний менеджер компанії "Кока-Кола Україна", що спонсорувала програму, Соня Солтис, висловили впевненість, що земне співробітництво України та Америки продовжува-тиметься і в космосі.

Анатолій Зубков

Київ. 19 січня, УНІАН. — Президент України Леонід Кучма привітав першого космонавта незалежної України Леоніда Каденюка з успішним завершенням польоту на міжнародньому космічному кораблі "Шатл". Під час святкового вечора, присвяченого польотові першого космонавта України, глава держави вручив Л. Каденюкові орден "За мужність" першого ступеня за значний внесок у піднесення авторитету космічної галузі та особисту мужність. Було також оголошено указ про присвоєння Л. Каденюкові звання генерал-майора.

ЗУСТРІЧ З УКРАЇНСЬКИМИ КОСМОНАВТАМИ

В п'ятницю 9-го січня 1998 р., відбулася в Нюарку, Н. Дж., зустріч громадянства з українськими космонавтами Леонідом Каденюком і Ярославом Пустовим. Зустріч зорганізували Комітет Співпраці Комбатантських Організацій та Відділ Товариства Українських Інженерів в Нюарку. Багато праці в підготовці і проведені зустрічі вложили голова побр. Б. Куриляк і члени Станиці Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Нюарку.

О год. 6:30 вечером голова ОбВУА Осип Труш, що провадив програмою, відкрив зустріч і представив гостей. Спершу відбулася зустріч космонавтів з молоддю. На залю прийшло багато дітей шкільного віку з батьками. Для них полк. Л. Каденюк розказав коротко про себе, свій життєвий шлях, та міжпростірний лет, як член американсько-японської залоги ракети-корабля "Колюмбія", що почався 19-го листопада 1997 р. та тривав 16 днів. Л. Каденюк і Я. Пустовий відповідали на запити дітей, опісля присвятили біля 20 хвилин, щоб вписати дітям автографи, а батькам дати змогу робити знімки.

В другій частині зустрічі, присвяченій для старшого громадянства, оба космонавти докладніше розказали про себе, та відповідали на питання зі залі.

Леонід Каденюк — полковник резерви, родився 1951 року, батько Костянтин, мати Ніна Гончаренко, обоє були сільськими вчителями. Середню школу Леонід закінчив в селі Плішківці, Чернівецької области зі срібною медалею в 1971 р., а вище військово-авіяційне училище в

Зліва: Леонід Каденюк і Ярослав Пустовий — космонавти, Осип Труш (ОбВУА) і Евген Шипайло (Братство 1 УД УНА).

Чернігові. Впродовж п'яти років працював інструктором і літуном-винищувачем. В 1976 році виграв конкурс, в якому брали участь 25 офіцерів, і був призначений до групи космонавтів космічного корабля "Буран". Готувався стати командиром "Бурана", рівночасно випробовував новітні совєтські винищувачі. Він випробував 54 типи бойових машин.

Його дружина Віра викладач англійської мови, старший син Володимир закінчив військове училилище і став авіяційним інженером, а молодший Дмитро вчиться в 7-ій клясі. Дружина Віра і син Дмитро були присутні на зустрічі.

Рік тому Л. Каденюк прибув з дружиною і сином до Гюстону, Тексас, до центру НАСА ім. Л. Джансона, і почав інтенсивну підготовку до полету. У неділю, 16-го листопада 1997, він відлетів з Гюстону на Фльориду, а три дні пізніше, 19-го листопада, о год. 2.46 по полудні, з космічного центру ім. Дж. Кеннеді в Кейп Канаверал міжпланетарний корабель "Колюмбія" був вистрілений в орбіту. В складі залоги корабля був і Л. Каденюк — перший український космонавт незалежної України і перший український космонавт в складі залоги американськопо космічного корабля.

В день лету Л. Каденюк зустрівся з президентом України Л. Кучмою, який спеціяльно прилетів в той час на Фльориди, щоб бути свідком цього історичного моменту.

В польот Леонід взяв зі собою "Кобзар", державний герб і прапор України, який розвинув в кабіні, грав наш гімн та українські пісні: Солов'яненка, Гнатюка й інших, що їх залога корабля радо слухала.

Його офіційним завданням в часі польоту було здійснити 11 біологічних експериментів, підготовлених американськими й українськими вченими, в тому з рослиною брасіка рапа, яка має ту прикмету, що реґенерує кисень, а це є важним в довших космічних польотах. Всі запляновані експерименти були успішно виконані.

Ярослав Пустовий, дублер Каденюка, виконував ті самі експерименти на землі, що Каденюк у всесвіті. Після приземлення, вчені порівняють результати експериментів, щоб дізнатися як мікроґравітація впливає на різні рослини.

Ярослав Пустовий — старший лейтенант резерви, народився 1970 року. Батько Ігор, служив в апараті Міністерства Оборони України, мати Оксана, хемік за професією, викладала у вищих школах.

Ярослав від дитинства мріяв про дослідження простору довкруги Землі. Тому після закінчення середньої школи вступив до військової космічної академії в Петербурзі, яку закінчив з дипломом.

Коли Україна стала незалежною державою, повернувся на батьківщину до Києва, де працював в Інституті магнетизму Національної Академії Наук України. Рівночасно продовжував працю над дисертацією, яку захистив у Харківському університеті і здобув звання

кандидата наук.

Оба космонавти повернулися 12-го січня 1998 р. до Києва, де продовжують працювати в своїх галузях для Національної космічної аґенції України (НКАУ). Генеральним директором НКАУ є Олександер Негода. Великим позитивом є те, що Верховна Рада України затвердила космічну програму на 1998-2002 роки. НКАУ має власну групу активних космонавтів, між якими є одна жінка, Надія Демчук. За словами полк. Каденюка, Україна може гордитися тим, що її вклад у вивчені космосу і конструкції ракет для навколоземних польотів є вагомий. Згадати б тільки вчених-українців Кондратюка і Корольова та першого космонавта-українця Павла Поповича. Починаючи з 60-их років, в космосі побувало 12 українців.

Політичне значення свого польоту на кораблі "Колюмбія" він бачить в тому, що багато людей, навіть освічених американців, які мало знали про Україну — тепер признають її як космічну державу. Україна виробляє ракети-носії "Зеніт", постачає частини для російської космічної програми, має високо розвинену технологію — і це її потенціял, який вона офірує в заміну того, щоби брати дальшу участь в космічній програмі, і навколоземних польотах на американських і російських космічних кораблях.

Оба космонавти обширно відповідали на всі запити. Зібрані гості — біля 400 осіб — часто нагороджували їх оплесками, і теплими словами подиву і подяки за їх великий успіх і вагомий вклад для піднесення престижу України як космічної держави.

Після 9-ої год. вечора зустріч закінчилася, космонавти розпрощалися з громадою. Побр. П. Буняк і А. Тимкевич забрали дорогих гостей і їх рідних до себе на вечер'ю і нічліг. Наступного дня, в суботу, 10-го січня, їх чекала ще одна зустріч з нью-йоркською громадою — остання перед відлетом до Києва.

Подав Евген Шипайло

УКРАЇНА СТАЛА ЧЛЕНОМ МІЖНАРОДНІХ КОСМІЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Київ. УНІАН. — Україна стала членом міжнародніх космічних організацій — Міжнародньої організації зв'язку через штучні супутники Землі (ІНТЕЛСАТ), Міжнародньої організації космічного зв'язку (ІНТЕР-СУПУТНИК) та Европейської організації супутникового зв'язку (ЕВТЕЛСАТ), — повідомив УНІАН заст. гендиректора Національного космічного аґенства (НКАУ) України Едварф Кузнєцов. За його словами, "представлення України у міжнародніх космічних організаціях, які було створено ще за часів СССР, значно розширить сферу її діяльности як космічної держави".

УКРАЇНСЬКІ КОСМОНАВТИ У КЛІВЛЕНДІ

Заходами УЗО Великого Клівленду та української Школи св. Йосафата в Пармі, Огайо, відбулася 4-го січня 1998 р., в залі Свято-покровського Парафіяльного Центру зустріч з українськими астронавтами: полк. Леонідом Каденюком і д-ром Ярославом Пустовим. Ранком астронавти відвідали Православний Собор Володимира в Пармі і Католицьку Катедру св. Йосафата.

Голова УЗО, мґр. Василь Ліщинецький, привітав астронавтів словами: "Ви є наша слава і гордість!" під спонтанні оплески присутніх. Ветеран в'єтнамської війни Роман Раковський провів військовий апель українських ветеранів американської армії, УПА і Української Дивізії (30 осіб). Він відзначив обох астронавтів медалями заслуги та грамотами їх почесного членства в Станиці в'єтнамських українських ветеранів. Кол. старшина УПА Тарас Бурий подарував свій річний особистий щоденник — "Літопис УПА" 13-ий том Л. Каденюкові, а "Літопис" том 14 — Я. Пустовому.

Л. Каденюк привітав громаду з новим роком, хвалив башу діяспору за її моральний та матеріяльний вклад і працю у відбудові України, а також за збереження на наших поселеннях мови й культури. Л. Каденюк теж хвалив уряд США, товаришів-космонавтів та американців взагалі за їх щирість. Він дуже похвально висловлювався про гостинність української громади в Гюстоні, де астронавти приготовлялися до польоту в космос. Він описав свій польот в деталлях, захоплено назвавши

Упівці і дивізійники вітають космонавтів.

його казковим та незабутнім. В Україні, під цю пору є тільки 4 астронавти (3 мужчини і одна жінка). Згодом другий астронавт Ярослав Пустовий з'ясував історичне тло розвою України, від хрищення України, Козацької доби, боротьби за незалежність з тиранією гітлеризму і комунізму. Д-р Пустовий є пристійний, молодий (27 років) мужчина і, як сам жартівливо висловився, ще "цивільний парубок". Його батько і брат є також професійними військовиками. Він родився в Росії, але його батько є українець. Д-р Пустовий почувається українцем, який хоче працювати для України.

В Україні майже неможливо збудувати аеродром космічних польотів з огляду на великі кошти і тому, що Україна густо заселена. Звичайно аеродром будується біля моря й на незаселених просторах.

Після доповідей вив'язалася цікава та обширна дискусія на різні аспекти, нпр., чи є життя на плянеті Марс і можливости будови аеродрому в Україні і т. д.

д-р Володимир Боднар

Володимир Пелех

НА ЧЕСТЬ УКРАЇНСЬКОГО КОСМОНАВТА

Урочиста Літургія на честь першого космонавта незалежної України відбулася у Вашінґтонській українській православній церкві. Леоніда Каденюка, його дружину і сина вшановували представники української діяспори. При виході з храму їх посівали житом-пшеницею, насіння яких колись вивезли еміґранти з Буковини.

Після релігійної відправи, Леонід Каденюк і його сім'я були запрошені до Білого Дому, де їх зустріли представники вищого ешелону американської влади. У розмові з ними він відзначив, що політ на "Колюмбії" започаткував важливий етап українсько-американського співробітництва в галузі освоєння навколоземного простору. Леонід Каденюк підкреслив, що наша держава має могутній ракетно-космічний потенціял і висловив упевненість, що зі стартових комплексів України незабаром злітатимуть у міжзоряну височінь міжнародні екіпажі для поглибленого освоєння космічного простору.

У перших повідомленнях представники засобів масової інформації відзначають високу культуру, інтеліґентність і професійну майстерність нашого земляка, який гідно представив Україну в інтернаціональному польоті.

ЧІКАҐО ВШАНУВАЛО КОСМОНАВТІВ УКРАЇНИ

В Українському Культурному Центрі відбувся бенкет для вшанування космонавтів України полк. Леоніда Каденюка та Ярослава Пустового. Губернатор Дім Едгар передав своїм представником листи і подарунки для космонавтів від Іллінойського стейту.

На бенкеті були присутні епископ Іннокентій Лотоцький і генеральний консул України в Чікаґо Віктор Кирик.

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ УКРАЇНЦІВ, МЕШКАНЦІВ КРИМУ

До Вас звертаються українці, мешканці Криму, яким не є байдуже хто володітиме Кримом і чию культуру плекатиме благородна кримська земля. Розуміємо, що всі ті балачки та розпатякування щодо Криму, які останнім часом ведуться, вже порядком в'їлися у печінки пересічному українцю, але, на жаль, від того ситуація у цьому пляні не змінилася на краще, бо й не могла змінитися.

Зараз Крим перебуває у такому стані, коли всі наявні тут політичні сили, представляють інтереси різних держав (а це для нікого не є таємницею), знаходяться у стані підготовки до вирішальної боротьби за такий ласий "пиріг", як Крим. Їх не скільки не турбує, що Крим знаходиться у складі України, вони не можуть не бачити її безсилість та нездатність протистояти їм через невмілий підхід до справи та недолуге законодавство. По цій причині, ми, свідомі українці Криму, не можемо покладатися в повній мірі на нашу державну владу у вирішенні питання з Кримом. Тому маємо самотужки боротися за право володіти Кримом на рівних правах з іншими претендентами на цей об'єкт, формальна приналежність його до України є лише невеликим козирем у цій грі.

Що ж зроблено на даний момент в підготовці до цієї боротьби з українського боку? Навіть неосвідомлений у політиці, може сказати, що Українська Ідея у Криму на цей момент майже нікого не цікавить. Попри всю ту увагу, яка останнім часом приділяється з боку українських державницьких сил, зараз українці, що проживають у Криму, не мають тієї зорганізованости, яка дозволить в потрібний момент стати на захист своїх інтересів. Збройні Сили України, які дислокуються у Криму, що гріха таїти, не є далеко такими, які б вони мали бути, а без підтримки населення мало на що здатні. Отже, бачимо, що Українська Ідея у Криму не має своїх репрезентантів, які б могли протидіяти ворожим посяганням інших ідей.

В чому ж причина того, що ми бачимо, адже, як уже зазначалося, українські державницькі сили не обділюють своєю увагою сонячний півострів, а навпаки вважають його чи не головною мішенню своєї роботи? Відповідь на це питання можна отримати лише після докладної аналізи ситуації яка склалася на півострові, але не у "верхах", а серед населення. Ні для кого не є таємницею, що у тому стані, в

якому знаходиться все наше суспільство після переходу на ринкові відносини: люди, можна сказати, надані самі собі у вирішенні своїх соціяльних проблем, тому їх мало цікавить усе інше, коли не вистачає самого найнеобхіднішого. Користуючись цим, спритні ділки захопили і прибрали до рук майже всю інфраструктуру виробництва, торгівлі і т. п., вперто лізуть до влади будь-якими шляхами. І тут слід зазначити, що ці, так звані, ділки репрезентують у Криму інтереси зовсім не українського народу, бо в більшості своїй, не є українці. І таких синдикатів, які, окрім всього, мають підпору у кримінальному світі у Криму — безліч. Одні мають керівництво з Росії, інші з Туреччини, треті з Греції, відповідно й діють в інтересах цих країн, створюючи суттєву базу у Криму для можливого захоплення влади на півострові. І це може відбутися навіть без якихось гучних подій, коли ввесь Крим буде у руках цих спритних ділків. Треба також зазначити, що ці ділки, у більшості випадків діють цілком на законних підставах, адже представляють нову верству населення — комерсантів.

Тому, виходячи з цього, ми можемо зрозуміти чому усі зусилля відданих українських патріотів щодо Криму, не мають ніякого результату. Адже пропаґанда та аґітація, хоч і корисна, але не здатна у даних умовах згуртувати кримське українство навколо Української Ідеї, треба щось більш суттєве та відчутне.

Український фонд Криму "Спалах" (УФК "Спалах") створений свідомими українцями Криму, серед яких є ті поодинокі комерсанти, що відстоюють Українську Ідею.

УФК "Спалах" має свою програму дій по відстоюванні цієї ідеї на терені Криму і розпочав її втілювати в життя. Ми володіємо ситуацією, тому знаємо якими шляхами треба йти задля отримання бажаного результату.

Розуміємо, що одним важко нести той тягар, за який ми взялися, але й який не можна залишати нерухомим, тому не відмовляємося від співучасті у нашій справі тих сил, яких також турбує подальша доля Криму.

Розглянемо всі пропозиції, які можна надсилати на адресу:

Крим, 334070, Красногвардійський район, сел. Октябрське, вул. Леніна, 50, МП "Бриз".

Хто володіє Кримом, той має ключ од Чорного моря, якщо Україні потрібен цей ключ, то биймо на СПАЛАХ!

Слава Україні!

Схвалено на Установчому Зборі УФК "Спалах"

Секретар — Ярослава Лесина

Заступник голови УФК "С" — Стефан Бородій

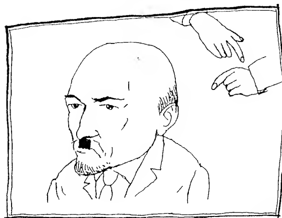
Володимир Малинович
Париж

"ЧОРНА КНИГА КОМУНІЗМУ.

Злочини, терор, репресії"
LE LIVRE NOIR DU COMMUNISME. Crimes, terreur, repression.
Editions Robert Laffont, Paris 1997

В листопаді 1997 вийшла в Парижі монументальна книга, мов скорочена енциклопедія, про жахіття XX-го століття: комунізм.

Книгу зредаґувала колеґія, під головуванням Стефана Куртуа (директора дослідів у Французькому Національному Центрі Наукових Дослідів). 850 сторінок, плюс 32 ст. світлин голодової смерти, ґулаґів, судилищ. Також карти: "Архіпелаґ ґулаґів", шлях депортацій, "Архіпелаґ Озерлаг".

Солідно удокументовані розділи книжки подають, історично та географічно, усі види лиходії кремлівського тоталітаризму.

Европа (тільки Европа), зазнала при кінці першої половини 20-го ст. ще й друге лихоліття: нацизм. Про нього були численні свідчення, довідки, документи, фільми. Вже в 1945 р. міжнародний суд в Нюрнберзі дав осуд нацизмові — як антинародного, злочинного режиму, засудив на кару смерти головних відповідальних. Але... Комунізм, який знищив яких 100 мільйонів людей, був набагато більш злочинним явищем в історії людства, жив та "процвітав" ще півстоліття. Свідчення очевидців, істориків, про його злочини, сприймалися, найчастіше, нерадо, стримано, немов з побоюванням відсунути в тінь злочини нацизму та його антижидівський Шоаг.

20-25 мільйонів нацистських жертв проти 100 мільйонів жертв комуністичного варварства...

Ще й тепер деякі кола, головно з рядів світової лівиці, виступають проти порівняння: комунізм=нацизм, мовляв, "баналізуємо гітлеризм". Визначний французький політолог Жан-Франсуа Ревель, відповідає їм на сторінках журналу "Лє Пуен": "Так, різниця між ними є... Нацизм мав цинічну, брутальну одвертість проповідувати свою ненависть. Зате комунізм її приховував, обманював мільярди людей. Нацизм нищили з ненавистю в очах, а комуністи катували, калічили, мордували, позвірськи, з усмішкою на устах, в ім'я "світлого майбутнього". Ось і різниця.

Переклад, з французької мови деяких уривків твору дасть можливість краще оцінити появу цього епохального документу. Нарешті!

"Що знали про комуністичні злочини? А що хотіли знати? Чому треба було ждати аж до кінця століття, щоби ця тема набула ваги наукового предмету? Бо ж ясно, що досліди про ленінсько-сталінський терор і комунізм, в загальному, в порівнянні з нацизмом, є кардинально запізнені...

Правда, особлива увага, яку приділяють гітлерівським злочинам, є зрозумілою. Вона в згоді з бажанням оцілілих свідчити, дослідників зрозуміти, а моральним та політичним авторитетам потвердити демократичні вартості. Але чому таке слабе відлуння, в світовій опінії, свідчень про комуністичні злочини? Чому ця ніяковість, літеплість політиків? І, особливо, чому ця "академічна" мовчанка про комуністичну катастрофу, якої зазнала, протягом 80 років, приблизно одна третина людства, на чотирьох континентах?

Чому ця неспроможність поставити в центрі аналізи комунізму такий важливий фактор, масовий злочин, систематичний злочин, злочин проти людства? Чи це наша неспроможність зрозуміти? Чи не буде це, радше, свідома відмова пізнати, страх зрозуміти?.. У відміну від трагедії жидів, — де жидівська міжнародна спільнота взяла на себе відповідальність за відзначення геноциду, — жертвам комунізму не було можливо затримати живу пам'ять їхньої трагедії. Її відзначення або вимоги відшкодування були заборонені...

Слухаючи комуністичної пропаґанди, Захід давав, довго, доказ виняткового засліплення, через свою наївність до особливо шахрайської системи, через свій страх перед совєтською силою, цинізм політиків та афeристів. Засліплення було вже в Ялті, коли Рузвельт залишив Европу на призволяще, в заміну за брехливі большевицькі обіцянки вільних виборів. Реалізм і резиґнація в Москві, грудень 1944, коли де Ґолль залишив Молохові нещасну Польщу...

Переможений нацизм був для Заходу "Абсолютним Злом", тому терези комунізму перехилилися, майже механічно, в бік табору "Добра". Воно було наявне під час процесу в Нюрнбергу, де Совєти виступали в ролі прокурора. Забули всі, й швидко, про пакт "Гітлер-Сталін", масакри в Катині...

Остання причина цього промовчування комуністичних злочинів є більш делікатною. Після 1945 р. геноцид жидів уважався зразком модерного варварства, аж захопив усе сприйняття масового терору 20-го століття. Комуністи заперечували, спочатку, специфіку переслідування жидів нацистами. Але швидко зрозуміли користь, яку можна осягнути з визнання цієї акції, щоби підсичувати, постійно, антифашизм. "Плюгава нацистська Бестія ще жива, будьмо уважні"... Так відвертали увагу від комунізму. Злочинного.

Тому далі напрошується фундаментальний запит: ЧОМУ?

Чому цей сучасний комунізм, який проявився в 1917 р. став, майже негайно, кривавою диктатурою, а згодом і кримінальним режимом? Бо його мета могла бути досягнена тільки завдяки найбільш екстремному насильству?

Совєтська Росія була першою країною з комуністичним режимом. Вона була серцем, мотором, світової комуністичної системи, яка звільна поширювалася, а після 1945 р. зазнала величезного розвитку. Ось що пише п-і Гелен Каррер д`Анкос в книжці "Російське нещастя":

"Ця країна, в своєму безмежному нещасті, є загадкою для тих, хто досліджує її призначення... якесь органічне пов'язання одного з другими: здобуття або втримання, влади й політичне вбивство, індивідуальне або масове, дійсне або символічне. Ця довга історична традиція мордів формувала колективне світовідчування, де надія на мирний політичний світ майже немає місця".

Цар Іван 4-ий (Іван Ґрозний-Жорстокий) не мав ще 13 років, коли 1543 р. дав розірвати своїм собакам прем'єра князя Чуйського. В 1560 смерть його жінки кидає Грозного в страшенну лють... нищить поволі усіх близьких, дійсних, або уявних, ворогів... Його "Оприччина" мала в своїх руках усю владу та право на терор, індивідуальний та груповий. В 1572 він мордує членів "Оприччини", а згодом і власного сина, свого престолонаслідника.

Петро Великий не м'якший. Ані з ворогами Росії, ані з аристократією, ані з народом. І він також замордував власними руками свого сина-престолонаслідника.

Тома Марасик, державний муж витонченої культури, писав 1924: "Росіяни, большевики та всі інші, є синами царизму. Царизм їх виховав. Вони знищили царя, але не знищили царизму... Большевики не були виховані для позитивної революції, а тільки для неґативної, то значить, що їхнім доктринальним фанатизмом, вузьколобим умом і браком культури вони накоїли безліч непотрібних знищень. Особливо закидую їм правдиву насолоду в мордах. Як колись царі..."

Максим Ґоркий пише 1922: "Один дослідник початків 17-го ст. оповідає: в уста людини сипали стрільний порох і запалювали: Іншим сипали порох знизу... Жінкам пробивали груди, засилювали крізь них шнур і так вішали. В 1918 і 1919 подібне було на Донщині та Уралі: жертві встромлювали, знизу, картушу динаміту і висаджували в повітря.

Думаю, що як англійцям є притаманне почуття гумору, так росіянам — особлива потреба жорстокости, холоднокровної, немов бажання зміряти межі людської витримки болю. Російська жорстокість має в собі диявольську рафінованість".

Перша світова війна та російська жорстокість дозволяють розуміти краще обставини, в яких большевики взяли владу. Але це не пояснює тої безоглядної брутальности, згодом. Її узаконив Ленін... Роки 1918-1921 були вірною матрицею совєтського режиму, горнилом, де формувалися більші й менші актори революції, пекельний казан, де виварювали цю особливу ментальність ленінсько-сталінського комунізму: суміш ідеалістичної екзальтації, цинізму й нелюдської кровожадности... А Сталін ще й добавив: кати самі ставали, згодом, жертвами... Показові, покаянні процеси. Цю божевільну звичку перенесли, після 1948, і в цілу совєтську східну Европу... Завели педагогіку клясової ненависти. Азійський комунізм організував навіть "дні ненависти". Сталін додав ще й педагогіку секрету: ув'язнювали, катували та мордували секретно. Містерія, секрет, тісно пов'язані з терором, втримували в постійному страху ціле населення. Невтралізуюча, непевністю-страхом, гіпноза.

Слова Біблії: "хто не зі мною, той проти мене", Ленін виправив і примінював: "Хто проти мене — мусить згинути".

Цей принцип, спочатку тільки в політичній ділянці, був швидко узагальнений на усе суспільство, усі види його творчости.

Від логіки політичної боротьби, переходять до логіки виключення, виелімінування і, нарешті, знищення усіх "нечистих" елементів суспільства.

І доходять до логіки ЗЛОЧИНУ ПРОТИ ЛЮДСТВА"...

УКРАЇНЦІ В ЧОРНІЙ КНИЗІ КОМУНІЗМУ

Ця велика книга, що появилася у 80-річчя большевицького перевороту, є першою довідковою книгою про трагедію плянетарного розміру, в якій французькі (Стефан Куртуа, Нікола Верт) і багато інших університетських дослідників зібрали дані про злочини, репресії комуністичного режиму, що коштували світові майже сто мільйонів душ. Реакція на появу цієї книги у Франції була досить сильною. На інтерпеляцію одного з французьких депутатів, що між комунізмом і нацизмом немає великої різниці, прем'єр-міністер став в обороні французької комуністичної партії, заявляючи, що він гордий з того, що комуністи входять до його уряду.

Для нас, українців, що може найбільше потерпіли від цієї системи, бо більш як 10% жертв комунізму — це наші брати і сестри, поява цієї книги має значення, бо засліплена світова опінія починає прозрівати із запамороки і довідуватися про страхіття, що зазнали народи від

нелюдського режиму.

Дотепер ми чули тільки схвальні голоси з боку українців на появу цієї книги. А слід нам приглянутись ближче до змісту книжки, щоб побачити, як автори представляють український бік справи. Відразу слід сказати, що більш, як десяти процентам жертв присвячено дуже мало місця. У величезній книзі немає майже жодного посилання на українські документи, величезну літературу, свідчення з українського боку. Йдеться про розділи, написані головним редактором С. Куртуа і Н. Вертом про злочини СССР. Без відповідного пояснення політичних та національних відносин Куртуа зачисляє як прелюдію до сталінських злочинів поділ Польщі (Галичини) та анексію Північної Буковини і Бесарабії. Вичисляючи злочини СССР, Куртуа подає, що в 1932-33 знищено провокативним голодом без допомоги 6 мільйонів українців. Для солідного дослідника несолідно виглядає твердження про заслання кримських татар в 1943 р. (тоді ще там панували німці!). Спеціяліст з історії Совєтського Союзу Н. Верт у розділі "Держава проти свого народу" (стор. 43-295), пишучи про большевицькі злочини, знаходить своєрідне виправдання, що злочини робили і інші, мовляв, що большевики не мали на це монополії. Існував у 1919 р. на Україні білий терор, погроми, організовані відділами Денікіна і Петлюри, начисляючи біля 150 тисяч жертв. Поясненя про те, що українська революція під проводом С. Петлюри, Н. Махна, Григорієва, спиралася на селянські маси, які ненавиділи міське населення за формулькою "москалі = большевики = жиди, геть з України!" виглядає досить наївним.

Самому великому голодові Н. Верт присвячує всього 10 сторінок, з чого дві сторінки — це лист М. Шолохова до Сталіна і відповідь останнього. Автор пояснює, що голод був організований у аґрарних частинах СССР (Україна, Північний Кавказ, Казахстан) за спротив проти колективізації. Але й тут розходження між двома головними авторами: Куртуа і Вертом. Перший твердив, що в Україні загинуло 6 мільйонів, а другий зменшує це число до 4 мільйонів (у тій самій книзі!). При цьому автор незгідний з певними українськими публіцистами і істориками, які твердять, що це був "геноцид проти українського народу". На "спростування" української тези наведено, що в тому самому часі голодом були знищені мільйони донських і кубанських козаків і мільйон в Казахстані.

Згадано також про чистку в Україні в 1938, коли заарештовано 106 тисяч людей, про чистку в Українській Академії Наук, але не згадано ні слова про інсценізований процес Визволення України. Тільки мимоходом згадано про знищення НКВД "буржуазних націоналістів" в червні 1941 р. в західній Україні та антисовєтських елементів на Буковині і Бесарабії. Правильно подано, що депортація 190 тисяч кримських татар відбулася 18-20 травня 1944 р.

Інформуючи про дію ОУН-УПА, автор не забув згадати, що деякі

частини, мовляв, вступили до відділів СС, щоб поборювати жидів і комуністів. Верт начисляє восени 1944 р. більш, як 20 тисяч членів УПА, за акцію яких Берія депортував до Красноярську більш як 100 тисяч жінок, дітей і старих, родичів членів ОУН-УПА. При кінці 1946 українці становили 23% всіх засланців ґулаґів.

У 1946-47 рр. голод примусив тисячі українських селян податися в Західню Україну, де голод був менший, і де примусова колективізація виселила 300 тисяч людей, а між 1944 р. і 1952 р. 172 тисяч членів ОУН-УПА були виселені до Казахтсану і Сибіру (це єдина інформація за працею Я. Білінського. The Second Soviet Republic: The Ukraine After World War II, 1960).

У розділі про останню змову Сталіна проти жидів, Верт не забув повторити про традиційний антисемітизм, що залишається живим в Україні. Це приблизно все, що автори сказали у своїй книзі "Чорна книга комунізму" про мучеництво, що його зазнала Україна від цієї системи.

Книга багатоілюстрована, але з України показано тільки сцену розкопок жертв у Вінниці 1943 р.

Чергова праця французьких дослідників, які заторкують питання Східньої Европи і України, не позбавлена традиційної дезінформації: постійне пов'язання С. Петлюри з погромами, уявний антисемітизм на Україні, відчувається вплив наших сусідів на опінію французьких та інших дослідників. Це доказ, що нам доведеться ще багато працювати, щоб чужинці зацікавилися Україною з джерел українських і зрозуміли, що Україна — це важливий чинник для забезпечення миру і стабільности в цій частині Европи.

Андрій Жуковський

Володимир Бойко

МАТЕРІЯЛИ ДО ІСТОРІЇ ДИВІЗІЇ "ГАЛИЧИНА" В МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ УКРАЇНИ

В одній із актуальних статтей про українське закордонне музейництво повоєнного часу ("Вісті", січень-лютий 1955 р., с. 28) Орест Корчак-Городиський, заохочуючи комбатантів до збирання воєнно-історичних пам'яток далекоглядно зазначав "... В майбутньому наші збірки, зібрані по всьому світу, будуть прикрасою українського національного музею — його військового відділу". І тільки через 42 роки, в червні 1997 відділ-музей історії Визвольних Змагань України представив свою сталу виставку воєнно-історичних пам'яток, яка охопила близько тисячі експонатів — реліквій визвольної боротьби, частина з яких надійшла від комбатантів з різних куточків світу. Приміщення для експозиції — чотири зали — надані Львівським історичним музеєм на другому поверсі "Чорної кам'яниці", що на площі Ринок, 4.

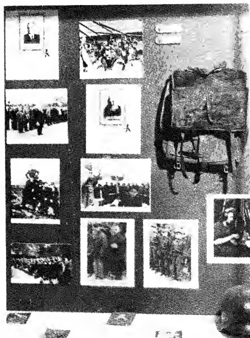

2-й зліва: начальник Управління культури Облдержадміністрації — Роман Лубківський, 4-ий зліва: заступник міністра культури і мистецтв України — Леонід Новохватько.

У виступах на відкритті виставки звучала наскрізна думка про важливість та своєчасність такої експозиції, а заступник міністра культури та мистецтв України Леонід Новохатько наголосив, що представлені експонати мають велике науково-пізнавальне значення, оскільки вони є першим великим зібранням правдивих документів-першоджерел до невідомих сторінок нашої історії. Заступник голови Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові доктор Іван Головацький підкреслив важливість традицій Музею історично-воєнних пам'яток НТШ у Львові, який діяв до 1939 року, та їх переємність відділом-музеєм історії Визвольних Змагань України, а начальник обласного управління культури Львівської облдерж-адміністрації Роман Лубківський запевнив в незмінності владних рішень щодо такого музею. Від Галицького Братства Колишніх Вояків 1-ої УД УНА мав слово Володимир Саламаха.

В першій виставочній залі подано тематичні групи матеріялів про діяльність товариства "Сокіл", пресову квартиру УСС, деякі оригінальні документи до Листопадового зриву у Львові, матеріяли про діяльність комбатантів УГА.

У другій залі представлені матеріяли до діяльности ОУН, творення та діяльности Дружини Українських Націоналістів — батальйонів "Ролянд" та "Нахтіґаль", документи про відновлення Української Державности 30 червня 1941 року, знімки членів Українського Державного Правління.

Частина дивізійних експонатів.

Третя, найбільша за площею заля присвячена Українській Повстанській Армії та Українській Дивізії "Галичина" — 1-ій УД УНА. До експозиції з історії УПА долучена велика кількість речей, що розкривають ідейно-пропагандивний доробок її бойових відділів, а також збройного підпілля: прапори, документи, знімки, особисті речі та великий комплекс підпільної літератури тощо.

Чільне місце на виставці займає розділ, присвячений Українській Дивізії, де вперше в сучасному музейництві до на-

укового обігу введені матеріяли про формування та бойові дії Дивізії. Частина з цих матеріялів вже була представлена відділом для широкого огляду на виставці "Україна в боротьбі: ідея і чин (1941-1955 рр.) в жовтні-грудні 1996 року (площа Ринок, 6). Загальне число дивізійних речей складає 90 одиниць, це порівняно невелика кількість для такої важливої і до того ж мало висвітленої в сучасній Україні сторінки нашої воєнно-політичної історії. Проте, матеріяли, які представлені в експозиції — відібрані і сконцентровані таким чином, що виразно окреслюється діяльність Дивізії як важливої складової національно-визвольного руху зі своєю внутрішньою специфікою і драматизмом подій та жертовністю в ім'я Незалежної України. Експозиція цього розділу, так як і попередніх, не є синтетичною, вона не відтворює вповні ні побуту вояків Дивізії, ні повної структури формування. Не має вона поки що і таких пам'яток, як зброя і одяг. Причиною цього є те, що по літах війни на Україні, не можна було провести зорганізованої праці над збиранням речових пам'яток, що торкались Визвольних Змагань. І тільки матеріяли, віднайдені за останні три роки, та отримані від комбатантів з-за кордону, утворюють дивізійний комплекс. Про бої дивізії розповідають оригінальні речі підняті з землі в районі битви під Бродами і відповідним чином відреставровані: особисті жетони поляглих дивізійників, їх шоломи, ремінні пряжки, ранець, протигазна коробка, натільні хрестики, фрагменти особистих речей, які понад 50 років пролежали в землі, тут же — карта-схема битви під Бродами. Про формування дивізії, вишколи, Військову Управу розповідають плякат "Ставайте до боротьби з большевизмом в рядах Галицької Дивізії" та знімки "Прощання з добровольцями", "Від'їзд до старшинської школи", а також знімки з окремими групами старшин і вояків; виділені знімки Голови УЦК доктора Володимира Кубійовича, Митрополита Андрея Шептицького, сотника Дмитра Паліїва. Є знімки з Брідської битви, та після прориву. Старшинські погони, ремінна бляха, нараменна нашивка та знімки дають уяву про військову форму. Подані матеріяли про юнацтво. Трансформацію дивізії в 1-шу УД-УНА засвідчують Тризуб на шапку, удевединий генералом Павлом Шандруком, його фотографія, оригінал-автограф наказу ч. 9 від 1 липня 1945 року, особисті документи старшин та відзнаки. Дивізійні відзнаки представлені майже всі окремою ґабльотою (за виключенням Хреста 40-ліття Української Національної Армії), одна частина відзнак отримана від Головної Управи, інша — зі збірки Ореста Корчак-Городиського.

Декорують розділи нашивки на дивізійну тематику. Про життя дивізійників в таборі полонених в Ріміні розповідає добре збережений і подарований музеєві **Іваном Підгірним** матеріял: оригінальні знімки з таборових курсів та праці полонених, чотири випуски журналу "Оса". Експонується копія з книги протоколів української студентської громади та цілий ряд різних таборових видань.

Матеріяли про таборове життя в Ріміні знаходяться в четвертій залі,

яка в основному присвячена жертвам сталінського терору, в'язням тюрем і таборів ҐУЛАҐ-у, їх політичному спротиву проти тоталітаризму.

Цілком зрозуміло, що не всі отримані музеєм матеріяли можуть одночасно експонуватись на виставці. Частина з тих документів, що не увійшли до експонування — складають архівний фонд, книжки і часописи — бібліотечний.

В попередній статті про відділ історії Визвольних Змагань України ("Вісті комбатанта", ч. 5-6, 1996, с. 65-67) автором були названі імена перших жертводавців музею, на сьогодні ж цей список значно розширився. Розширилася і географія надходжень. В основному, завдячуючи жертводавцям музею стала можливою ця важлива для нашої політичної свідомості експозиція. Велику практичну допомогу в цій справі надав референт музеїв 1-ої УД УНА Андрій Коморовський, передавши від Головної Управи зразки пропам'ятних відзнак разом з грамотами та майже повне зібрання "Вістей комбатанта", за виключенням добірки за 1965 рік. Крайова Управа в ЗСА виготовила і подарувала відеофільми про історію дивізії. Зйомки, зроблені понад 50 років рому, пригадують проголошення Дивізії, набір добровольців, вишкіл, участь в боях, реорганізацію Дивізії, полон.

Другий рік свою зпівпрацю з музеєм продовжує відомий колекціонер і фахівець з питань фалеристики **Орест Корчак-Городиський**. Наприкінці 1996 року він подарував музеєві 160 святкових стрічок до ювілейних зібрань Станиць Братства та Головної Управи, копії документів Боєвої Управи УСС. В серпні 1997 року він подарував зі своєї збірки рідкісні відзнаки — Хрести Карпатських Січовиків та Хрест Заслуги Буковинського Куреня в 45-ліття його створення, 18 австрійських відзнак доби першої світової війни, копії листів Богдана Лепкого до Зенона Кузелі від 1919-1920 рр.; копії листів з 70-х років Галини Дидик — зв'язкової Романа Шухевича; обіжники КУ в ЗСА; документи про історію УГА; та різноманітні матеріяли про національно-визвольну боротьбу на Україні в оцінці політичних організацій діяспори. А також частина архіву (листування) Об'єднання б. Вояків Українців в Америці (Відділ ч. 2, у Чікаґо, 80-ті роки), листівки, пропам'ятні стрічки і конверти, журнали "Українське Козацтво" та один надзвичайний документ — лист з автографом Гетьмана Павла Скоропадського.

В листопаді 1997 р. відомий колекціонер **Юрій Сас-Підлуський** долучив до музейної збірки 12 рідкісних відзнак Українських Січових Стрільців, серед яких відзнаки "За бої над Золотою Липою", "За бої під Семиківцями", "Фронт на Стрипі", "За бої в Карпатах" та ін.

Великий комплекс подарував музеєві **Мирон Келеман** — особисті військові відзначення з грамотами до них; більше 100 поштівок: з портретами діячів визвольного руху, з Різдвяними та Великодніми серіями на теми УПА та Дивізії "Галичина"; бифони, бони, пропа-

м'ятні конверти, *та пожертвував 250 долярів на розбудову музею.*

Голова Крайової Управи 1 УД УНА в Німеччині **Богдан Шарко** надіслав добірку часопису "Вісті" з 1952 по 1967 рр. журнали "Меч і Воля", "Перемога", та матеріяли з історії КУ.

Роман Дубиняк з Великобританії долучив до раніше надісланих матеріялів листівки-звернення Проводу ЗЧ ОУН, Бойового фонду ОУН, АБН; серії ілюстрованих поштівок за проєктами Петра Андрусіва, Олега Островського, альбоми про польові листівки УСС та про печатки цензури австро-угорських військ в Україні, примірники часопису "Сурма".

Доктор Орест Рижій з США подарував рукописи статей-спогадів та листи свого батька, санітарного хорунжого УГА Івана Рижія, знімки, грамоти і дипломи на відзначення лікарської праці д-ра Івана Рижія та листи Дмитра Микитюка — упорядника збірника матеріялів до історії УГА, а також перший та третій томи "Історії УГА".

Доктор Теодор Мацьків з Німеччини долучив другий том цього рідкісного видання. Пані **Марія Савчин (Піскір)** — авторка 28-го тому "Літопис УПА", учасниця збройного підпілля ОУН 1944-1953 рр. подарувала музеєві 17 предметів, якими вона користувалась в часи збройної боротьби: повстанський одяг, годинник, авторучка, *та пожертвувала на розвиток музею 250 долярів.*

Голова Станиці Б-тва кол. вояків 1-ої УД УНА в Монтреалі **Богдан Маців** передав 14 високоякісних знімок із воєнного життя українського юнацтва.

Великі добірки марок Підпільної пошти України подарували **Стефан Ґоляш** та **Микола Стасюк-Горак** з США, що подає нам надію на відкриття в 1998 році окремої філятелістичної виставки "Підпільна пошта України".

При допомозі Національного музею отримані нові матеріяли від пані **Лесі Храпливої-Щур** з Канади про діяльність громадських осередків діяспори.

Ігор Вітковицький з США переслав альбом, де детально змальоване формування української громади у Вашінґтоні, починаючи від 1918 року, аналогічні матеріяли подарував пан **Василь Боднар** з США. Редактор часопису "Мета" **Павло Лимаренко** передав примірники свого часопису. Через Галицьку Крайову Управу кол. вояків 1-ої УД УНА музей отримав матеріяли з Аргентини, які надіслав пан **Іван Сверлик** — всього 35 примірників різних видань. Під час роботи Всесвітнього з'їзду Комбатантів **Юрій Ференцевич** з США допоміг отримати музеєві від Стрийських пластунів оригі-нальний плякат "Ставайте до боротьби з большевизмом в рядах Галицької

Дивізії", *та долучив 35 долярів*; *50 долярів пожертвував* доктор **Михайло Диміцький** з Філядельфії. Доктор **Володимир Трембіцький** надіслав добірку матеріялів до історії Української Конституції.

Висловлюючи щиру подяку усім жертводавцям музею, сподіваємось, що не одна цінна історична пам'ятка ще надійде до збірки Музею історії Визвольних Змагань України.

Від дня відкриття виставку відвідало близько тисячі чоловік, переважно студенти та вісьйковослужбовці. Її місце знаходження буде незмінним до отримання основного музейного приміщення. На жаль, великі будинки, які зараз пропонуються музеєві для розгортання основної експозиції — неприйнятні з огляду на великі кошти їх реконструкції, але сподіваємось, що в скорому часі це складне питання влада Львова достойним чином полагодить.

З огляду на нові технічні можливості музею, які значно розширились з отриманням комп'ютерної техніки від Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, — при музеї засноване видавництво "Новий час", впроваджується комп'ютерний облік експонатів, архіву, фор-мується база даних на учасників Визвольних Змагань, проводиться технічне забезпечення для включення музею в мережу INTERNET. В скорому часі вийде в світ перша книжка музейного видавництва — кольоровий альбом-путівник "Личаківське кладовище", а надалі — музеєм видаватимуться спогади учасників збройної боротьби як збірником, так і окремими книжками.

* * *

Музей Історії Визвольних Змагань України при Львівському історичному музеї звертається до української громади, яка вже частково долучилась до справи створення цього музею з проханням: надсилати для музейної експозиції речі та матеріяли, що відносяться до Українських Визвольних Змагань 1914-1921 рр. та доби Воюючої України 1941-1955 рр, а також матеріяли з діяльности українських громад від їх утворення до сьогодення.

Щоб достойно сповнити завдання увічнення пам'яти національного чину в першому державному музеї Визвольних Змагань України, просимо надсилати матеріяли на адресу:

Україна, 290008-Львів, пл. Ринок 6, Історичний Музей, Відділ Історії Визвольних Змагань України.

Музей негайно включить отримані матеріяли до експозиції, зазначаючи рівночасно всіх жертводавців.

Сподіваємося, що український загал в інтересі справи не відмовить нам своєї допомоги й скоро та прихильно відгукнеться на наше прохання.

Володимир Молодецький

"МАЛІ ВІЙНИ"

Двадцяте століття, хоч би до 1991 року, було під спектром так званої "Великої війни". Дві світові війни відбулися, і загроза 3-ої Світової війни, як меч Дамокля, висіла над людтсвом. Дві мілітарні надпотуги, США і СРСР, держави ворожих собі ідеологій, могли в кожній хвилині сп'ятися у смертельних обіймах, втягаючи в конфлікт цілий світ. Рік 1991, став свідком розпаду Радянського Союзу, й тим самим поставив кінець розподілу світу на дві мілітарні надпотуги. США стали єдиною мілітарною і економічною надпотугою у світі. Загрозу 3-ої світової війни тимчасово усунено. Кажу тимчасово, бо, мабуть, в не дуже далекому майбутньому Китай займе місце Радянського Союзу, і світ повернеться до розподілу на дві надпотуги. Зменшення загрози ґлобального конфлікту, не виелімінувавши знову загрози так званих "малих воєн", які так, як і в минулому, вибухають у різних закутках землі і загрожують, у той чи інший спосіб, інтересам США.

Само зрозуміло, що військові мислителі Америки зосередилися над проблемою малих воєн і їх аналізі. У тому столітті американська війна у В'єтнамі, совєтська в Афганістані, Французька в Альжирі і ще перед тим в Індокитаю, Британська в Північній Ірляндії і до певної міри Ізраїльська в Палестині, мають багато спільного. Більші і сильніші держави, які посідали сильніші реґулярні армії, не зуміли їх виграти, не зуміли здушити повстанських воєн менших, і, так би мовити, слабших противників. Одначе, в минулому завжди вдавалося здушити повстанські малі війни. В умах військовиків постало питання: чому це так? Що сталося, що спричинило зміни балянсу на некористь великих держав? Як звичайно, щоб дістати відповідь на такі питання, військовики почали студіювати історію воєн, яка одинока може кинути світло на такі проблеми.

Деякі елементи війни виразно зчасом міняються і переходять еволюцію. Зброя, засоби транспорту, технологія і тактика їх застосування є тими елементами, яких зміни найлегше запримітити. Одначе, ті елементи підпадають під категорію "провід, сила вогню, рух і оборона" — одним словом — є тактичними проблемами, яких розв'язка є обов'язком кожного командира. Якщо б успіх або невдача протиповстанських дій у малих війнах була повністю залежна від рішень командирів, ми мали б в обох століттях, менше-більше,

однакове число успіхів і невдач. Одначе сталося щось іншого.

Дев'ятнадцяте століття показує успіх протиповстанських дій, а двадцяте століття — протилежно — показує їх невдачу. Стає ясним, що успіх у малих війнах залежний від зовсім інших чинників, як успіх у великих війнах. В обох століттях армії мали успіх тільки в одній формі війни, і терпіли поразки у другій. Найкращим прикладом є факт, що французи між 1870 і 1880 роками мали великі успіхи в ліквідації повстанських рухів в імперії, але потерпіли великих невдач у конфлікті з Німеччиною у 1870-1871 роках. Щось іншого, як звичайна воєнна динаміка проводу, вогню і руху, мусила спрацювати.

Вглибляючись у проблеми воєн дев'ятнадцятого століття, малих і великих, військовики дійшли до висновку, що чотири чинники мали рішальний ефект на успіх чи неуспіх повстанців у малих війнах, а саме: 1) безпосередня або посередня підтримка конфлікту зовнішніми потугами, 2) інтенсивний ідеологічний конфлікт між воюючими сторонами, 3) можливість сховища, притулку, для повстанських військ поза межами території існуючого конфлікту, 4) приблизний паритет технологій між повстанськими і проти-повстанськими силами.

Ті чотири чинники є ключем для розуміння різниці між неуспіхом повстанських воєн дев'ятнадцятого століття. У неуспішних малих повстанських війнах їх завжди бракувало, в успішних, вони завжди існували, хоч у різних комбінаціях.

У дев'ятнадцятому столітті европейські держави вважали себе нетільки більш розвиненими й під кожним оглядом вищими від не европейських народів, але були переконані, що судьбою Европи є володіти над всіма неевропейськими народами. Цей спільний погляд об'єднував европейські потуги проти всяких повстанських дій. Вони не бажали, щоб боротьба за панування іншої держави, перелилась на їхню територію. Тому великі европейські держави вели політику конкуренції, пов'язаної зі стриманістю. Ця політика стриманости перелилася і на американський континент. В американському військовому журналі "Military Review" зі серпня 1997 р. подають дуже цікавий примір такої стриманости дев'ятнадцятого століття між Канадою і США. Канадці ефективно закрили кордони для індіянських племен, які хотіли перейти границю з США до Канади, шукаючи там сховища перед американською кіннотою. Коли в кількох випадках канадці дозволили американським індіянам перейти границю, вони змісця сравляли їх під свою необмежену контролю, що робило їх так безсильними в боротьбі проти американців, якби американська кіннота їх знищила.

У двадцятому столітті, протилежні світові ідеології, такі як фашизм і комунізм, почали формуватися і гуртувати побіч себе приклонників ворожонаставлених до протилежної ідеології. Великі держави, вмішані в малі війни, зареагували на повстаючий ідеологічний елемент у двоякий спосіб: вони почали притягати на свій бік маси населення при помочі обіцянок економічних, релігійних і політичних користей, або вели жорстоку винищувальну війну для комплетного знищення повстанців. Оба варіянти не були дуже успішними. Також, для стримання інфільтрації ворожих ідеологій у їхню територію, стали більш охоче підтримувати повстанські рухи, напрямлені проти їхнього противника. Примірів таких підтримок повстанських рухів великими державами в нашому столітті маємо багато. Головні — це підтримка китайцями і совєтами вєтнамців проти американців і підтримка американцями, бритийцями і музулманським світом афганських повстанців проти совєтів. Обі ті війни закінчилися успіхом повстанців і невдачею держав, проти яких цей повстанських рух був спрямований. В дев'ятнадцятому столітті цей ідеологічний рух був ще недостатньо розвинений, і тому не мав важливого впливу на малі війни. У двадцятому столітті почали формуватися нові вартості, такі як: індивідуальна свобода, економічна свобода чи пак незалежність і, передусім, національна тотожність. Ці "нові" вартості відіграли важливу ролю у малих війнах. Знову війна у В'єтнамі є добрим приміром використання ідеології у повстанській боротьбі. Коли американці інтервенювали у В`єтнамі, сильне національне самопочуття і національна гордість злилися з комуністичними кличами економічної рівности і боротьби проти утискаючої кляси й змобілізували різні шари населення до успішної боротьби проти зовнішнього інтервента. Совєти в Афганістані стрінулися також з подібною ситуацією. Тут музулманський фундаменталізм злився з прозахідними тенденціями і примусив совєтів до відступу. Так як у В'єтнамі комуністична ідеологія притягнула підтримку совєтів і китайців, так в Афганістані музулманські фундаменталісти викликали підтримку Саудівської Арабії і більш радикального Ірану, а прозахідні фракції — підтримку США і Великої Британії.

Третім елементом для успіху або неуспіху малої війни є можливість притулку для повстанських військ. Під тим розуміється можливість повстанців відступити на невтральну територію для відпочинку і перегрупування. У дев'ятнадцятому столітті повстанці таких можливостей не мали. Більшість колоніяльних держав, менших чи більших імперій, не симпатизувала з повстанськими рухами в сусідніх державах. Вони боялись, щоб повстанський рух не перейняло населення у їхній орбіті впливів. Успіх повстанців, навіть проти ворожої їм держави, був небезпечним і для них. У двадцятому столітті можливість притулку для повстанців розширилися. Новопосталі держави, зокрема в Африці, підбадьорували повстанські сили у сусідніх країнах, оферуючи їм безпечне сховище від ворожого переслідування. Французи були першими, що стрінулися з тією проблемою в Індокитаю і Альжирі. Потім американці у В'єтнамі, і до меншої міри британці в Північній Ірляндії. Щоб не допустити до відступлення повстанців у безпечний притулок, наступаючі війська пробували двох метод: фізично ізолювати повстанців у державі, яка давала їм сховище. Помимо цього, що це є нарушення міжнародних конвенцій, американці, французи і ізраїльці це практикували. Одначе така розв'язка може спричинити інші проблеми. Повстанці можуть відступити глибше в сусідню територію, атакуючі війська можуть стрінутися з опозицією держави, границі якої перейшли, політичні консеквенції можуть мати неґативні наслідки. Така розв'язка може мати тимчасову користь, але якщо не дасться перманентно виелімінувати безпечного сховища для повстанців, наслідки можуть бути вкрай небажаними.

Четвертим чинником для успіху повстанців у малій війні є паритетність технології, і тим самим зброї. В минулому, зокрема в другій половині дев'ятнадцятого століття, зброя, яку посідали армії великих держав, була ефективнішою на велику віддаль, ефективнішою відносно скорости вогню, і була більш акуратною, ніж зброя, якою володіли повстанці. Це, самозрозуміло, давало перевагу протиповстанським силам. У двадцятому столітті цей паритет вирівнюється. Повстанські підрозділи і їх противники посідають меншбільш таку саму легку зброю, і тому їх опір противникові зріс у своїй ефективності. В Афганістані совєтська армія, головно моторизовані з'єднання, які були залежні від добрих доріг, не могли подолати гористого бездоріжного терену, і тому совєти уживали вертольотів як головну офензивну зброю. Доки афганці не посідали відповідної зброї до оборони проти атак тих літаючих твердинь, совєтські війська домінували над полем бою. Коли американці почали доставляти афганським повстанцям протилетунські ракети типу

"Стінджер", совєтська домінація терену закінчилася і зчасом довела до їх відступу з Афганістану.

Але яке відношення такі інформації мають до нас, українців? Розуміння процесів і елементів, які є рішальними в малих повстанських війнах чи то для повстанців, чи для тих, що їх поборюють, пояснює нам, чому така завзята і геройська боротьба Української Повстанської Армії у 2-ій світовій війні і в роках вже по її закінченні, на жаль, не закінчилася для нас успішно. Ми бачимо, що брак зовнішньої допомоги для УПА від якоїсь великої держави, брак безпечного сховища для упівців поза кордонами України, в якому вони могли б відпочити від боїв і "промити" свої рани, надмір ворожого летунства, танків і ракет типу "Катюші" й ідеологічна підтримка тільки в частині України, не могли довести до іншого кінця. Але чи це вчить нас дечого? Чи в дійсності така лекція нам потрібна? Дай Боже, щоб нам такої лекції не було потрібно. Але дивлячись на зростаючу аґресивність п'ятої колони в Україні, зокрема на Кримі і Донбасі, насувається думка, чи колись в майбутньому ролі не міняються і Україна не буде змушена вести малої війни не зсередини, але, власне, проти тих, які цю державу хочуть знутра розбити.

Олександер Скорина

ПРО "БІЛУ ПАНТЕРУ" НАЦІОНАЛЬНОЇ ҐВАРДІЇ УКРАЇНИ

Перед ознайомленням із спецрозділом Національної ґвардії України, що має інтригуючу назву "Біла пантера", я про всяк випадок зазирнув до енциклопедії. Там безсторонньо константується, що пантера належить до роду хижих ссавців родини котячих. Довжина її тіла сягає 317 сантиметрів, хвоста — 114 см, а вага — 390 кілограмів. Живиться така кішечка, звичайно ж, не травою, а м'ясом. Як рідкісну тварину її занесено до Червоної книги.

Характеристика хоч і вкрай куца, проте дає змогу уявити, чим може закінчитися надто близьке знайомство необачної людини з цією представницею родини котячих. Очевидно, саме пересторогу й мали на увазі ті, хто дав військовому підрозділу таку незвичну назву.

Розташування 17-го окремого батальйону спеціяльного призначення Київської бригади Національної ґвардії України є усамітнене посеред лісу поблизу Києва компактне одно-двоповерхове військове містечко.

Уважно й не без гордости спостерігає за поєдинками командир батальйону "Біла пантера" підполковник Олег Вовк. Міцний, загарто-

Командувач Національної ґвардії України, генерал-лейтенант Ігор Вальків перевіряє готовність навчального підрозділу "Білої пантери" до виходу на польові навчання.

ваний командир. Він — корінний киянин. 1964 року народження. Після закінчення Ташкентського танкового училища служив у Середній Азії, на Далекому Сході та в Німеччині. В Україну повернувся лише в 1991-му. Перше місце служби на рідній землі — 25-та мотострілецька дивізія на Полтавщині. У 1994-му вступив до Академії Збройних Сил України. Після закінчення виявив бажання служити в національній ґвардії.

"До виконання яких операцій готується ваш підрозділ?" — цікавлюся в нього.

"Завдань багато, — відповідає Олег Вовк. — Основні — це боротьба з тероризмом і диверсійними групами. Батальйон цілком готовий до цього, але щодня вдосконалюємо майстерність особового складу, відпрацьовуємо взаємопорозуміння і взаємодію між усіма ланками. Ми — особливий підрозділ; перебуваємо в резерві командувача Національної ґвардії України. Завжди, в будь-яку мить, маємо бути готові до виконання його наказу".

"Отже, ви — підрозділ швидкого реаґування?"

"Саме так".

Небагатослівний, серйозний, напрочуд симпатичний командир просто і чітко виклав мені "технологію" служби своїх підопічних. Цікаво, що "Біла пантера" готується до спільних навчань з Головним управлінням розвідки Збройних Сил України. Це суто офіцерське формування, тож шапками такого суперника не закидаєш. Добряче доведеться потрудитися.

У батальйоні неабияке значення надається тактико-спеціяльній підготовці воїнів. Це — проведення спец-операцій з метою пошуку та знешкодження диверсійних і терористичних груп, вміння орієнтуватися в будь-якій обстановці, вести вогонь з будь-яких положень, долати будь-які перешкоди — воду, будинки, загорожі тощо. Ґвардієць повинен виходити переможцем у сутичках не лише один на один, а й один проти трьох супротивників.

Якось у розташуванні білопантерівців побувала група національних ґвардійців із США. Спостерігаючи за ходом навчання на вогнево-штурмовій смузі, гості були вражені рівнем професійної підготовки особового складу батальйону. Командувач Національної ґвардії штату Канзас навіть не втримався й вигукнув:

"Я вже не можу. Кину все й сам побіжу по штурмовій смузі!"

Після закінчення навчань він пообіцяв прислати своїх сержантів, щоб ті особисто теж пересвідчилися у вискому рівні підготовки українських вояків. І приблизно через місяць група сержантів прибула. Це були професіонали, які прослужили у війську років по 15-20. Тож здивувати їх чимось, здавалося, навряд чи можна. Та наші ґвардійці й не ставили перед собою такого завдання. Тренувалися як завжди. Заокеанські ж колеґи не могли відразу повірити, що надзвичайно високого рівня військового вишколу досягли юнаки, за плечима в яких не роки, а всього 4-6 місяців служби... Але мусили повірити, бо побачили все на власні очі.

Принагідно скажу про те, що особливо приємно здивувало мене в цьому підрозділі Національної ґвардії: скрізь — у казармі, на плящу, у спілкуванні рядових, сержантів і офіцерів між собою і з нами — лунала тільки українська мова. Я наче купався в теплій джерельній воді. Лунала наша мова — чиста, природна, не силувана, як то буває, коли людина напоказ говорить "як треба", а в інших ситуаціях послуговується російською. На превеликий жаль, багато частин Збройних Сил України ще не можуть похвалитися нормальним ставленням до рідної мови. Як не можуть похвалитися й таким рівнем військового професіоналізму. Без сумніву, між цими двома складовими є безпосередній органічний зв'язок. Згадати хоча б день поховання Святійшого Патріярха Київського і всієї Руси-України Володимира 18-го липня 1995 року. Ще й досі відлунюють у вухах і стискають серця оскаженілі вигуки безбатченків із "Беркута" Міністерства внутрішніх справ України та їхнього проводиря генерала Будинкова: "Бей хахлов".. Відалі ми дєпутатов в гробу!.. Очістіть площадь!.. Двадцять чєловєк на правий фланг!.. Двадцять чєловєк на лєвий фланг!.." Цей генерал Будинков тепер керує Куганським обласним управлінням внутрішніх справ. "Заслужив" високу посаду в наших нинішніх керівників держави.

Де це бачено, щоб свій свого на рідній землі бив, нищив? Що за система, що за "демократія" породила таких рядових і офіцерських зомбі, які слухняно трощили кийками голови тих, хто не вчинив нічого протиправного, не закликав до ліквідації нинішньої влади. Усе це засвідчило ще раз, хто і як захищає інтереси українського народу.

Про все те я пригадую ось чому. Перша причина: я не зможу вслід за відомим російським поетом з цілковитою певністю сказати: "моя міліція мене береже". Нинішня міліція насамперед зневажає мову свого народу. А мова, як відомо, несе від покоління до покоління кращі надбання народу — його традиції, етичні й естетичні ідеали, його духовні здобутки. Відроджувати "нашу міліцію" треба починати з високих керівників міністерства, управлінь і керівників навчальних закладів. За квартал від моєї оселі розташована Академія МВС. Щодня маю можливість чути у вагонах 5-го трамвайного і 69-го автобусного маршрутів перемовляння її слухачів каліченою російською. Ректором там — генерал Кондратьєв. Такою мовою, напевне, спілкується і він.

Друга причина мого екскурсу в наше недалеке прикре минуле — це те, що солдати і сержанти із спецрозділів Національної ґвардії після демобілізації здебільшого поповнюють "Беркут", "Титан" та інші близькі їм за характером діяльности одиниці МВС та СБУ. З одного боку, це добре, оскільки правоохоронні органи дістають чудових фахівців, здатних діяти ефективно і грамотно в екстремальних умовах будь-якої складности. З іншого — якщо в готовий колектив увіллється один-два таких новачки, то малоймовірно, що їм вдасться там щось докорінно змінити. Скоріше змінитися доведеться їм самим.

("Українська газета")

В. Трембіцький

"ЗА" і "ПРОТИ" ПОШИРЕННЯ НАТО

Думка американців

Погляди американців з вищою освітою до проблеми НАТО в загальному, а до Східної Европи зокрема, дуже своєрідні. Тобто, вони готові розв'язувати проблеми може не так в ім'я справедливости, але в сенсі зменшування конфліктів з толерантністю до контраґента, а через взаємне вирозуміння знаходити належний вихід з ситуації — мирно розв'язувати складні проблеми, коли партнер знає до чого стремить та за що має змагатися.

В такій ситуації американець як миротворець може опинитися у складному положенні, в конфлікті з самим собою. Ось тому подаємо серію думок щодо НАТО та до Росії, як центральної проблеми.

Згідно з опитуванням Стівена Кулла, 52 відсотки відповіли, що Росія повинна бути в НАТО. За дослідами CNA/USA "Today" з 1994 року: прийняття Росії до НАТО піддержало 54%. З університету ім. Тафта з 1996 р. було аж 62% за прийняттям Росії до НАТО. Роздуми: щоби Росія не чулась ізольованою від міжнародної громадськости. Американці переконані, що це якнайшвидше зліквідує "холодну" війну, поділи в Европі, і, хто бажає, повинен бути в НАТО, навіть Росія, задля міжнародної безпеки.

Щоби осягнути в світі мир, американці є проти стратеґічних поділів. Все таки більшість дискутантів з дослідів Кулла бажали б бачити Росію в НАТО в дальшій майбутності: 49% згодилось із тезою, що Росія покищо є нестабільною, і через те не може увійти до НАТО. Але 43% вважало, що вони прийняли б Росію до НАТО, щоб Росія внутрішньо успокоїлася.

Питання: як Росія буде стабільною і внутрішньо спокійною, то через певний час буде можливо Росію бачити в НАТО? Аж 65% анкетованих відповіло: так, а лише 29% виявило спротив.

Більшість американців уважає, що інтереси й неспокій в Росії повинні бути взяті до уваги підчас процесу поширення НАТО. Але 65% запитаних згодилось із тезою, що "Захід не повинен надто швидко розширяти НАТО тому, що Росія чується з цього приводу загроженою. Це може погіршити взаємини Росії із Заходом." Лише 25% вибрало протилежний погляд про потребу прийняття східно-европейських держав до НАТО якнайскоріше, щоби зліквідувати т. зв. "порожнечу безпеки" в цьому просторі світа. Рівочасно лише 32% визнало, що Америка повинна формально обіцяти Росії, що не буде стаціонувати ядерної зброї та війська на території нових членів. Все ж таки 61% противилось цього роду обіцянкам, арґументуючи, що ЗСА не повинні позволяти Росії формувати політику НАТО.

Більшість американців не вважає Росію за ворога та за потенційного

агресора. Лише 30% опитуваних в дослідах Кулла згоджувалось із ствердженням, що Росія є агресивною з природи та за якийсь час знову спробує вжити свої збройні сили проти своїх сусідів. 66% вважає, що Росія не є агресивною з природи, та як лише демократія закоріниться в Росії, вона буде поводитися мирно до Заходу.

Питання: навіщо побільшувати НАТО? Коли запитано приклонників поширення НАТО, без вимоги дати відразу відповідь, то 40% відповіло згодом: більше союзників, які збільшили б шанси на існування миру та здержали б можливість агресії Росії. Лише 12% відповіло традиційними аргументами, пов'язаними із безпекою ЗСА та тезою: "Якщо поширимо НАТО, будемо мати більше союзників". 10% згадало про російську загрозу, а 6% про моральний обов'язок побільшення НАТО. Для інших найважливішим було скріплення НАТО (3%), поділ коштів і обов'язків з більшою кількістю держав (2%), більші економічні користі (1%) та через своє східно-европейське походження.

На подібні питання прихильники поширення НАТО в дослідному центрі "Пев-Ресерч Центер" із січня 1997 р., то 47% відповідей кружляло довкруги такої мотивації: "Чим більше держав буде належати, тим більша буде можливість на світовий мир й тим краще буде для ЗСА". Однак 40% вважали: "Кожний повинен мати право на членство з правом висловлювати свої погляди". Лише 9% подало безпеку ЗСА й загрозу з боку Росії.

За поширення НАТО в осередку Кулла була близька однодумність серед мужчин та жінок. Одначе в кількох випадках жінки виявились твердішими від мужчин. Аж 66% жінок спротивилось поступкам, наприклад, обіцянкам не стаціонувати ядерної зброї і військ держав НАТО на територіях нових членів. Серед мужчин 53% були проти такої обіцянки. 70% жінок та 81% мужчин спротивились концепції розміщення ядерної зброї на території цих держав.

Піддержка для поширення НАТО не залежала від віку анкетованих, хоч старші значно більше знали про цю справу. Лише 25% осіб вище 65 років доказували, що не чули про проблему розширення НАТО, тоді коли серед осіб у віці 18-29 відсоток цей виносив 54%. Старші більш рішуче трактували агресію Росії, 69% між молодшими висловились, що Росія не є агресивною з природи, а 47% між старшими.

Старші піддержували тезу: "Якщо Росія стане агресивною, наша позиція буде сильнішою, якщо наші давні союзники Росії будуть по нашій стороні". 77% осіб вище 65 років признало цей аргумент за переконуючий, коли в групі до 18-29 літ так думало лише на 58%.

Американці з кращою освітою більше піддержували поширення НАТО (70%) від осіб менше едукованих (55%). Рівночасно особи з вищою освітою менше сумнівалися щодо агресивности Росії (77%), а нижчою освітою на 51%.

За експансію НАТО висловилось 64% демократів, 68% незалежних

та 60% республіканців. Але аж 61% демократів і 52% незалежних голосувало за прийняттям Росії до НАТО. Подібний погляд репрезентувало 46% республіканців.

Думка росіян

Росіяни мають більше довір'я до війська, ніж до президента Єльцина. Одначе ще більше довіряють православним ієрархам.

Росіяни не вірять в можливість будь-якої війни з Америкою та не є затривожені вступом Польщі, Чехії та Мадярщини до НАТО.

Російський пресовий орган "Мнєніє" ("Опінія"), якого публікацію прочитало 1.040 мешканців Москви, використовуючи й анкети дослідного російського Інституту в цих справах — прес-органу одержав 6.000 відповідей.

Результати: Російське військо тішиться пошаною (48% запитників), право-славній церкві довіряють москвичі на 44%, 29% вірять органам безпеки, урядові в його комунікатах 12%, президента респектують всього 11%, а депутатів заледве 10%.

Лише 10% росіян вірять в можливість війни між Росією та ЗСА. Все таки 73% росіян виключають можливість воєнної конфронтації між західними потугами та Росією. Тому Єльцин рішився скорочувати російські збройні сили на третину, а можливо й на половину, залишаючи лише 1.500.000 війська в активній службі.

Якщо взяти до уваги заяви президента Єльцина, що "ми шануємо незалежність всіх наших сумежних держав (отже й України) без експансивних плянів чи окупацій", то ясно що немає чого Росії боятись, щоб будь-яка сумежна держава сама хотіла б починати конфлікт за територію з Росією. На це не підготовані сумежні держави Російської Федерації, маючи в себе великі економічні проблеми.

Росія не готова до війни, будучи в такій самій ситуації в себе. На питання, чи сучасне поширення НАТО поважно загрожує Росії, 37% висловилась "так", 21% "ні" й 30% не знали, як це оцінити.

Майже 32% росіян уважає НАТО ворогом Росії, стільки ж само вважає бути невтральним, 5% уважає НАТО приязною стороною до Росії, роздумуючи, що в випадку неекспансивности Росії на захід, НАТО не має причини бути російським ворогом.

Все таки 34% росіян вважає, що приналежність Польщі, Чехії та Мадярщини до НАТО може таки зашкодити до певної міри безпеці Росії помимо того, що Росію відділює від центрально-европейських держав "буферні" держави: Україна, Білорусь та Литва, не числячи російську територіяльну енкляву — Калінградську область в сумежжі Польщі. Ось тому 34% росіян є думки, що приналежність трьох нових членів до НАТО не змінить безпеки Росії, а 5% вважає, що приналежність до НАТО Польщі, Чехії та Мадярщини може бути корисним для безпеки Росії, бо вони будуть "далеко на заході" від "чужої їм Росії", як це було в 1939 році.

До історії УД УНА

АВСТРІЙЦІ ПРО КІНЕЦЬ ВІЙНИ 1945 Р.

З нагоди виставки, що відбулася в музею Табор у Фельдбаху під гаслом "Так було в 1945 р. — 50 літ закінчення війни в південній Штирії, 1945-1995", автори О. Каррер і Й. Прасль видали окрему збірку вибраних споминів свідків з того часу. Збірник має 173 стор., ілюстрований, величиною 8 x 12 ін.

На перших сторінках є зібрані в хронологічному порядку важніші дати і події, від 12 березня 1938 — дати прилучення ("Аншлюс") Австрії до гітлерівської Німеччини — до 8 травня 1945 — дня капітуляції.

Для нас, дивізійників, очевидно цікаво відшукати рядки, в яких пишеться про Дивізію. На стор. IV читаємо:

"3 квітня 1945: 14. СС-Ваффен-Ґренадір-Дивізія (раніше "СС-Добровольча-Дивізія Галичина", а сьогодні "1 Українська Дивізія") починає з околиці Штраден наступ на Бад Ґляйхенберґ.

7 квітня 1945: Українці відвойовують Бад Ґляйхенберґ.

7 травня 1945: О год. 11-ій перед полуднем 14. СС-Ваффен-Ґренадір-Дивізія починає відв'язуватися від фронту. Також СС-Дивізія "Вікінґ" починає того дня відступ. Останки їхніх частин залишаються до 14-ої години прикривати відворот своїх дивізій".

Йоганна Пунтіґам — тоді молода, 21-літня дівчина зі села Унтерґім, разом з батьками пережила в своїй хаті 6 тижнів боїв, хоча хата була у воєнній зоні, і був наказ її евакувати. Хата в перших днях квітня переходила з рук-до-рук. Вона і сестра мусіли часто ховатися в стодолі в сіні або в сусідів. Події описала у формі щоденника. На стор. 14 розказує: "5 квітня 1945: В нашій пивниці заквартирувалися СС-вояки (українці). Стрілянина продовжується, дах над пивницею пошкоджено". На стор. 20: "8 травня 1945: всі надії на перемир'я надаремні. Коней забрали, війська вицофуються. Спочатку літунські частини, потім українські СС. Огортає подібний страх, як у Великодну неділю 1945".

А. Шаберль, якому в 1945 році було 16 років, працював учнем у фабриці машин. Місяць після капітуляції його фірма почала знову працювати. В своїх споминах згадує (стор. 34): "На залізничних рейках стояли поїзди наладовані модерними металюрґічними машинами, які були би нам придалися. На жаль, всі їхали до Росії. Щодня переходило попри наш будинок багато військовополонених, в більшості вояків-українців в німецьких уніформах, які боролися за Німеччину. Їх наглядали ҐПУ-вояки, яких всі боялися. ҐПУ зробило свою квартиру в будинку жандармерії на Пфарґассе. Ми могли бачити тих бідних людей з подвір'я нашої фірми. Деякі з них виглядали дуже ослаблені, час-до-часу було чути постріли".

На стр. 75 збірника є копія з книжки В. Д. Гайке "Вони хотіли свободи", затитулована: "Останні фронтові становища 8 травня 1945 р." На стор. 102 є світлина замку Гайнфельд в селі Ляйтерсдорф. Замок був знищений і повністю пограбований. На вступі цього розділу написано: "Зараз після розгромлення німецької армії в травні 1945,

росіяни вибрали замок Гайнфельд в Ляйтерсдорфі біля Фельдбаху як місце на збірний табір. Там тримали німецьких, австрійських, мадярських і українських вояків як полонених. До табору попадали теж австрійські вояки, що поверталися домів з фронту, а навіть цивільні, якщо була потреба виповнити квоту для транспортових поїздів, що від'їжджали до Росії".

Ф. Гуттер, нар. 23 травня 1935, на стор. 168-169 в своїх споминах пише: "Біля 100 чоловік заквартирували в нашому господарському будинку після Великодня 1945. Вояки походили з України, ними провадив німецький старшина, вони воювали по стороні німецького Вермахту. Багато з них говорили досить добре по-німецьки. Тому я часто перебував біля них, і ходив з ними до села, але перед селом мені казали повертатися, мабуть, хотіли охоронити мене перед небезпекою. Ця частина, що розмістилася і ночувала на підлозі, на сіні, в господарському будинку, була добре зорганізована. Що три-чотири дні їх змінювали нові вояки. Харч довозили їм в польовій кухні, яку тягнули коні. Хоча вояки нічого з хати не брали, і не стріляли — все ж таки для моїх батьків вони були завадою, батьки нерадо залишали хату. Та мене, 10-літнього хлопчину, це не турбувало, я тоді ще добре не розумів, що таке війна. Я знав, що вояки мусять гинути, але не здавав собі справи з небезпеки війни для цивільного населення.

Одного дня вояки забрали в батька будівельний матеріял. що був призначений на будову колиби, і з нього збудували бункер. Закінчивши будову, командир української залоги, що квартирувала в нашому господарському будинку перенісся зі своїм штабом до бункеру. Три тижні перед кінцем війни, мої батьки і я втікли з хати; до того часу я з цікавістю обсервував вояків, пізнавав вояцьке життя на фронті, слідкував за німецькими танками в наступі".

На стор. 169 є світлина побр. О. Світлика, Німеччина, біля пам'ятника полеглим воякам Дивізії на цвинтарі в Бад Ґляйхенберґу, з таким поясненням: "Колишні учасники Української Національної Армії щорічно вшановують пам'ять полеглих вояків Дивізії кладенням вінків біля їх гробів-пам'ятників. В околицях південної Штирії можна знайти 6 військових пам'ятників: Бірбаум над Ауербахом (гроби перенесені до Фельдбаху); Ґнас з гробами; Санкт Штефан в Розенталь з гробами; Траутманнсдорф з гробами і Бад Ґляйхенберґ.

* * *

Інша публікація — це святочне видання 1954-1994 крайового товариства кол. вояків-спадунів (Фальшірмеґер) зі Штирії, у 40-ву річницю здвигнення в районі Фельдбаху пам'ятника для відзначення кол. спадунів. Видання величиною 8 х 12 ін., 60 стор., ілюстроване чорно-білими і кольоровими світлинами. В ньому є згадка, що частини Української Дивізії перебрали від них становища в Фельдбаху в половині квітня 1945. На наступній сторінці (на жаль, сторінки не нумеровані) є мапка з таким написом: "Совєтський панцирний поштовх на Великдень 1945 і перебіг лінії фронту в районі Фельдбаху на 7 травня 1945". На мапці є стріла, що вказує на Ґнас — замок Ґляйхенберґ і підпис: "14. СС-Ваффен-Ґрен. Див. "Україна".

Подав Евген Шипайло

Василь Гудзій

СТУДЕНТСЬКА ҐВАРДІЯ 1943 РОКУ

Новий 1943 р. почався у Галичині у складній, напруженій обстановці — масового взаємного терору, розпалювання ворожнечі між населенням краю. Розгорнулась кривава жорстока українсько-польська боротьба у містах і селах силами озброєних груп двох підпіль. Немалу ролю у розпалюванні цієї божевільної боротьби відігравали комуністична партизанка та німецька адміністрація. Кожної ночі по селах палали пожари, було чути крики, плач, а вдень відбувались похорони загиблих. У Львові внаслідок терористичних актів кожного дня гинули визначні представники української інтеліґенції (професори, лікарі, політичні діячі, працівники адміністративних органів). Щоб захистити населення від терору, Український Центральний Комітет в особі його Голови професора Володимира Кубійовича та Греко-Католицька Церква в особі Митрополита Андрея Шептицького разом з визначними польськими діячами звернулися до населення спільно виступити проти кривавої боротьби. У зв'язку з цим у лютому 1943 р. до студентів Львівської Політехніки звернувся діяч Українського Комітету колишній сотник УГА Дмито Паліїв з просьбою добровільно організувати силами студентських дружин охорону працівників цього Комітету, а також Військової управи, українських комбатантів від можливих терористичних актів. Буквально за тиждень були організовані на добровільних засадах так звані "студентські четвірки". З березня 1943 р., пройшовши вишкіл та інструктаж, вони почали охороняти будинок УЦК на вулиці Парковій, 10, провіряючи всіх, хто входив у цей будинок, та їхній баґаж (крім службовців, що постійно працювали в УЦК та в окружних повітових управах). Крім того, четвірки охороняли керівних працівників УЦК та членів Військової управи дивізії "Галичина", — зранку при їх переході з дому на роботу і увечері, коли ті повертались додому.

Студенти — члени охоронних дружин виконували свої обов'язки добровільно. Графіки були так складені, щоб студенти могли відвідувати лекції та відробляти ляборaторні заняття.

Порядок охорони був такий: число один ішов завжди попереду 10-15 метрів. Він провіряв вхідні брами будинків, піднімався на один поверх вище квартири працівника, що охоронявся і далі спускався на вулицю після відкриття дверей у цій квартирі або закриття дверей після входу в квартиру. Другий завжди йшов поруч із охоронюваним, зранку і ввечері входив у його квартиру і виходив разом з ним. Третій йшов 10-15 метрів позаду і забезпечував охорону при можливих нападах зтилу. Нарешті, четвертий ішов паралельно до другого, але з іншої сторони вулиці і особливу увагу звертав на вхідні брами по його боці.

Таке розставлення охорони дозволяло вчасно виявити підозрілих

осіб, які могли б виконати акти нападу (за даними преси, терористичні акти здійснювались ланками із двох чоловік).

Слід відзначити, що за чотири місяці охорони працівників і будинку УЦК обстановка повністю стабілізувалась, теракти перестали здійснюватись ворожими боївками проти нашої інтеліґенції.

У 1943 році ми охороняли професора Кубійовича. Працюючи в студентській охоронній дружині, ми мали можливість пізнати багатьох провідних працівників Львівського відділення УЦК, Військової управи і Ради комбатантів. Більшість з них брала участь у визвольних змаганнях у військових частинах УСС, УГА, УНР, австрійської і польської армій, були високоосвіченими; дуже цікавими були їх думки у цей складний воєнний 1943-й рік, коли фронт після Сталінграда котився на захід.

Наша четвірка протягом чотирьох місяців охороняла будинок УЦК, а також голову УЦК професора Володимира Кубійовича і його дорадника з військових справ, колишнього сотника УГА Дмитра Палієва (у 1930-39 рр. провідника організованої ним парії — Фронт Національної Єдности).

Професор Володимир Кубійович був відомий як визначний учений з географії, автор виданих "Атлясу України" і "Географії українських та сумежних земель". Знали, що проф. Кубійович як Голова УЦК багато зробив для допомоги українському населенню Генеральної Губернії, а також для утікачів з Галичини після 17. 09. 1939 р.

Під час німецької окупації проф. Кубійович осуджує нацистські звірства, пише листи керівникам німецької адміністрації про масові розправи, розстріли поляків, євреїв та українців. Його протести були після війни включені до актів звинувачення на Нюрнберзькому процесі нацистських керівників за злочини проти людства. Та радянська преса замовчувала ці факти, називаючи його "колабораціоністом", "гітлерівським прислужником".

Я мав можливість більш обширно пізнати його, як людину, що визначає напрями роботи УЦК, стиль його праці, ставлення до оточуючих його людей, а також частково його особисте життя.

Сам він був худорлявим, невисокого росту, постійно носив окуляри, ходив весною-літом без головних уборів, голова його без волосся, обличчя завжди поважне, вдумливе. Усмішку на його обличчі я помітив тільки один раз. Було це, коли, вийшовши з будинку УЦК на Зелені Свята 1943 р., він побачив велику колону ветеранів Визвольних змагань 1918-1920 рр. та молоді Львова, які приготовились до походу на могили Січових Стрільців на 38 полі Янівського цвинтаря. На вулиці тоді було повно народу, всі святочно одягнені, з букетами живих квітів, прославляючи героїв боротьби 1914-1920 рр. Ця картина і внесла вогонь радости в його душу.

Він залишився в нашій пам'яті як інтеліґентна людина, винятково шляхетна, надто скромна, з спокійним характером, терпелива при

розмовах з емоційним співрозмовником. З працівниками Комітету розмовляв коротко, спокійним тоном, давав завдання, поправляв зроблені помилки. Завжди вітався з ними перший.

У квартирі, яку сам обслуговував, була чистота, а у кухні і у робочій кімнаті на столах не було зайвих речей. Сам готовив собі сніданок, який в основному складався з чаю на "німецькій сахарині", печива з маслом, медом, що діставав за карточками, обідав у їдальні УЦК разом з працівниками. Убрання любив темносірого і темного кольору, але воно завжди було у нього чистим і акуратним, хоча не новим.

Рано йшли спокійною ходою, мало розмовляючи або й зовсім без розмов. Зате ввечері, вийшовши з будинку УЦК, любив він у парку продовжувати розмови з Бізанцом чи Палієвим, які часом проводжали його після праці. У той час (березень-липень 1943 р.) головною темою їх розмов було становище на фронтах, очікуваний розвал двох імперій, необхідність творення української військової формації. У розмовах не любив довгих речень, відповідей, спокійно вів бесіду.

Ввечері коротко ділився з нами новинами, результатами бесід з німецькими керівниками. З великою теплотою говорив про Митрополита Андрея Шептицького, з приязню — про Вехтера і Бауера.

Олег Гринів

СПРОБИ АСИМІЛЯЦІЇ КАРПАТСЬКИХ РУСИНІВ-УКРАЇНЦІВ

Про книгу В. Шандора "Спомини. Том 1. Карпатська Україна 1938-1939". Ужгород: МПП "Ґражда", 1996. 338 с.

За рік до свого 90-річчя відомий вчений і громадсько-політичний діяч Вікентій Шандор подав на суд читача свої мемуари, виклавши їх на тлі історії Карпатської України. Від дитячих років у рідному селі Бараниці до слави і трагедії Карпато-Української держави — такий часовий період, який охоплюється в книзі. В анотації праці його "Спомини" характеризуються як "своєрідні політологічні студії пережитого автором", "перше науково виважене та системне дослідження українських національно- та державотворчих змагань у контексті суспільно-політичних процесів Західньої Европи XX століття". Гадаю, що не менше значення має намагання В. Шандора усвідомити процес національної самоідентифікації закарпатських українців, яких він, за тодішньою термінологією, називає русинами.

Кількасотлітнє мадярське поневолення давало гіркі плоди. Як знаємо, в минулому столітті розпочався навальний наступ мадяризації українців за Карпатами. "Унаслідок насильного введення урядом (мадярським — О. Г.) мадярської мови у школи та установи молода ґенерація стала забувати свої пісні, бо в школі співали лише мадярські, то й поза школою теж так пішло. Протести населення не допомагали" (с. 11). Мадяри спирались на державну владу, тому з місцевими українцями поводились грубо, брутально. Якщо хтось під час дитячих забав розмовляв по-українському, "мадярчата" відразу доносили вчителеві, а він карав школярів. Таким терором поневолювачі домагались, щоби українці втратили національний характер, забули навіть власні весільні звичаї і пісні. Що говорити, коли окупанти забороняли молитись поневоленому населенню рідною мовою?

Перша світова війна іронією долі мала позитивний вплив на національне самоусвідомлення українців за Карпатами. В. Шандор пише: "Наш народ мадярів не любив, однак треба було в нім запалити національну іскру, що сталося пізніше, відразу після закінчення війни" (с. 13). Проте кресання цієї іскри розпочалось вже в роки війни — і до нього спричинилась зустріч з братами-наддніпрянцями. Закарпатські українці відкрили для себе, що прибулі в село військовополонені "москалі" не однакові: одних вони розуміли, а інших — не могли зрозуміти. "Москаль" Юхим з Катеринослава та його земляки змусили

місцеве населення подивитись інакше на свій народ.

"Нас, — пише В. Шандор, — у школі вчили, що ми є по-руське (по-українському. — О. Г.) говорячі мадяри, самі творимо цей малий острівець, історично не маємо жодної родини, крім мадярської" (с. 17). Але полонені з царської армії посіяли в душі дітей і їх батьків сумнів. Автор згадує: "Між собою ми по-дитячому роздумували й не могли пояснити, що в такому далекому Єкатеринославі люди так говорять і моляться, як і ми. Наш Юхим (ми в родині і в селі звали його Єфимом), бувало, почне в саду говорити про свій рідний край, як у них люди живуть, про царя, кацапів, про японську війну, і ми його слухали, мов якусь цікаву казку. Такі розмови залишали в наших душах свій слід" (с. 17).

Від військовополоненого українця Петра не один закарпатець вперше почув українську пісню, розповіді про запорізьких козаків. А як защеміло серце, коли селяни побачили національний танець козачок! Та були й інші полонені. "У сусіда, — згадує мемуарист, — був москаль із Тули. Його в селі ледве щось розуміли. Він був розхристаний, неуважний, що одягнув — усе на ньому рвалося" (с. 16). Цікаво, що такі, як той туляк, до гурту українців не приєднувалися.

Цей спомин змушує до роздумів і певних висновків. По-перше, військовополонені росіяни відчували свою відчуженість як від таких же українців, так і їх одномовних місцевих жителів. По-друге, самі закарпатські українці усвідомлювали себе з наддніпрянцями як один народ. По-третє, розбивався на буденному рівні москвофільський міт про "єдиний русский народ" від Попраду до Камчатки. І, по-четверте, спомини В. Шандора про зустріч з братами-наддніпрянцями спростовують вигадки про русинів як четвертий східньослов'янський народ, що начебто окремий від українців. Лише політичними спекуляціями "карпаторутенів" можна пояснити те, що свої твори для земляків вони пишуть не українською мовою, а далекою і незрозумілою російською.

Перші сходи від знайомства з наддніпрянцями пробились дуже скоро. В. Шандор згадує про перший прояв свого дитячого супротиву, коли він відмовлявся нести мадярський прапор і співати по-мадярському. За переконанням автора, "напевно, це був вплив розмов з Юхимом та іншими полоненими. Коли такий народ, як ми, десь живе, так говорить і молиться, то учитель каже нам неправду. Це був цікавий перелом в душі молодого хлопця. Це трапилося в ситуації, коли населенню загрожувала остаточна небезпека національної загибелі. Хоч мадярська преса писала про "сумерк кирилиці", замість того настав сумерк мадярського насилля і денаціоналізації" (с. 18).

21 січня 1919 року на Всенародному З'їзді в Хусті його делеґати проголосували за приєднання краю до України. Так вибухнуло почуття єдности закарпатців з великим українським народом, знецінивши наслідки кількасотлітньої політики мадяризації. Серед тих делеґатів

був і батько мемуариста. "Я голосував за Україну тому, — відповів він на докори мадяра, — що моя бабця ходила до Києва на одпуст, і вона казала мені, що там живе такий же народ, як і ми. Були тут у нас і полонені, — продовжував тато, — які теж так говорили, як і ми. Вони були з України. То раз ми один народ, то маємо належати і до одної держави. Ми досить були під чужою владою" (с. 21). Читаючи ці рядки радіємо, що українці з Наддніпрянщини пробудили національну свідомість у братів за Карпатами, але водночас і сумуємо, бо через сімдесят років доведеться так само розбуджувати вже нащадків тих славних наддніпрянців. Причина одна: що зробила на Закарпатті мадяризація, те ще більше вчинила насильницька більшовицька русифікація. Відлуння московського більшовизму зачепило й Закарпаття, але, на щастя, короткочасно. Вікентій Шандор згадує один епізод, коли до його батька як сільського старости прийшов комуністичний діяч від уряду Бейли Куна і сказав, що все, що належало його родині, тепер становить спільну власність. Ні батько, ні син не могли нічого зрозуміти, бо теорія "спільної власности" була для них дивна і чужа. У "Споминах" мадярські "революціонери" виступають як звичайні бандити: вони об'єднуються в шайки і ведуть між собою "війни", а вони "криваві, запеклі, як на справжньому фронті" (с. 23). Які наслідки від такої "революції" для майбутнього, не важко здогадатись. "Ми, діти, — пише мемуарист, — теж мали свою революцію. Ходили по головній дорозі між Ужгородом і Мукачевом, камінням розбивали порцелянові чашки на телеграфічних стовпах і рвали телефонні дроти. Ніхто не думав про наслідки, кожний займався своєю революцією" (с. 23). Комуністична "революція", як бачимо, пов'язана з руйнуванням здобутків людської праці, розкраданням всього чужого. Вона нагадує ракові метастази. Чи не тому так тяжко встає з колін українська економіка після проголошення незалежности? Більшовицькі "революційні експерименти" не минулись без сліду.

З Шандрових "Споминів" вимальовується трагедія краю після його захоплення Чехо-Словаччиною. "Замість того, аби об'єднати територію русинів у одне ціле, Бенеш свавільно і протизаконно розділив її. У межах Мадярщини залишив територію, заселену русинами греко-католиками (українцями. — О. Г.), Пряшівщину віддав під "тимчасову" адміністрацію Словаччини, яка триває і по наш час, а частину Мараморощини з містом Мараморośкий Сигот віддав Румунії" (с. 37). Значна частина українських земель була відірвана від Карпатської України, хоч такі дії суперечили міжнародно-правовій основі Сен-Жерменського договору.

Чужинці нехтували національними правами українців, грубо порушували право на самовизначення, в своїх інтересах перекраювали кордони з сусідніми державами за рахунок українських земель. Навіть демократична Чехо-Словаччина не була винятком. Особливим циніз-

мом відзначився Бенеш. У Сен-Жерменському договорі записано: "Чехо-Словаччина зобов'язується встановити Руську Територію на південь від Карпат в кордонах, визначених головними Союзними і Дружніми державами, як автономну одиницю в Чехо-Словацькій державі і надати їй найширше самоуправління, сумісне з цілісністю держави". Таке зобов'язання не було виконане попри його конституційне утвердження.

Та не тільки цим обмежувались права українців у Закарпатті. Окупаційна влада фактично підтримувала тих, хто в боротьбі проти місцевого українського руху використовував так званий "язиковий вопрос". В. Шандор пише: "Русофільські викладачі, не маючи в руках переконливих арґументів, переслідували учнів-народовців, тобто молодь української орієнтації. І тому багато учнів закарпатських шкіл пристосувалося до поглядів своїх учителів, аби їм догодити, підлеститись" (с. 51). Водночас "у селах Ужгородщини далі лунали мадярські пісні" (с. 52). А Мукачево було, за його словами, "твердинею москвофільства".

Чеська аґрарна партія, народні соціялісти і народні демократи постійно писали в пресі про небезпеку українського відокремлення, не шкодували грошей для боротьби проти українців.

Але в цих несприятливих умовах проявились перші паростi нового життя. Молодий Вікентій Шандор навчив сільських леґінів 50-60 українських пісень, і вони проникли в навколишні села. Чеська жандармерія вдалась до іншого способу, щоб припинити його діяльність. "Ми, — каже жандарм до юнака, — знаємо, що ви навчаєтесь в університеті та що живете в найгіршому студентському гуртожитку в Празі. Однак, коли станете членом аґрарної партії, будете жити безплатно в найліпшому гуртожитку, будете діставати допомогу від партії, не будете мусіти нічим журитися і, зрозуміло, після закінчення студій будете мати перед собою велику кар'єру" (с. 89). Після відмови не забарилась пімста від влади. Москвофіли із Закарпаття жили в набагато кращих умовах, бо ними заопікувались депутати й сенатори. Москвофільське "Возрождение" було прийнято до Центрального союзу Чехо-Словацького студентства, хоч українського студентського союзу не прийняли до нього.

Попри таке ставлення до українців, перед небезпекою чеські діячі могли звернутися лише до українців. В. Шандор згадує, про свою промову на честь двадцятирічного ювілею Чехо-Словаччини, коли він висловив сподівання, що "після упорядкування внутрішніх відносин у державі наші три народи — чехи, словаки й українці — будуть спокійно розвивати нову республіку" (с. 137). Та чи могли мирно жити ці народи, якщо голова словацького уряду Йозеф Тісо демонстративно зневажав українського греко-католицького єпископа? А чехи не погоджувались, щоби закони та розпорядження, які стосуються Карпатської України, друкувались в офіційному збірнику українською мовою.

Наші сусіди — чехи, словаки, мадяри — не зважали на те, що за двадцять міжвоєнних років українці Закарпаття домоглись значного поступу в своєму національному самоусвідомленні, хоч три держави (чехо-словацька, польська і мадярська) протидіяли тим процесам.

В. Шандор намагається проаналізувати причини занепаду Чехо-Словаччини як єдиної держави. "Трагедія ЧСР, — пише він, — мала свої причини, причому питання — хто її спричинив — залишалося відкритим. Закарпатці звалювали вину на чехів і чеську політику, а вони знов — на словаків і на нас, тобто нову федерацію і нашу автономію. У цій трагедії ми, українці, не несли жодної вини, бо проблема автономії не була справою Мюнхена чи Відня, але справою чехословацької конституції і нашого конституційного права і чехословацької політики. Проблема нашої автономії була живою далеко до Гітлера і не становила результату його політики відносно Чехо-Словаччини" (с. 146).

У боротьбі за свою автономію невеличка галузка українського народу за Карпатами зіткнулась з протидією набагато сильніших сусідів. Не лише чехи й словаки не були зацікавлені в реалізації конституційного права українців. Генеральні штаби Польщі й Мадярщини організовували терористичні акції на території Карпатської України. Поляки, які поневолювали тоді 6 мільйонів українців, боялись, що зародок нашої держави магнетуватиме Галичину і може привести до створення об'єднаної держави з двох частин розділеного українського народу — закарпатців і галичан. При підтримці гітлерівської Німеччини мадяри відірвали від народжуваної держави значний шмат української території.

Проти незалежности Карпатської України виступали такі сильні держави, як Німеччина і СРСР. Майже одночасно вони надіслали державні ноти, в яких зазначали, що "не є бажаним, щоб у зв'язку з Карпатською Україною преса Чехо-Словаччини писала про самостійну Україну або наголошувала українську державність та значення України" (с. 180).

Про зміни в населенні Карпатської України засвідчили вибори до її сойму. В. Шандор пише: "Вони укріпили в нім почуття самовпевнености, власної сили і права, якого наш народ був позбавлений довгими віками. Це почуття було тим яскравіше, що народилось у свідомості карпатського русина, якому мадярська феодальна система перед першою світовою війною готувала національний похорон. Всупереч ворожій пропаґанді та підривним акціям ця найбільш занедбана вітка українського народу виявила себе свідомим членом української нації та показала державницьку стійкість" (с. 273). Вибори розвіяли всі сумніви щодо національного і державного характеру цього краю. Вибраний Сойм проголосив Карпатську Україну як незалележну державу з українською державною мовою та національною символікою,

зваживши особливості розвитку краю.

Значна увага в мемуарах В. Шандора приділена питанням творення війська Карпатської України. На допомогу братам за Карпатами прийшла молодь як з Галичини, так і з інших частин Европи. Не можна з трепетом читати таких рядків: "На полях Карпатської України впали перші постріли, спрямовані проти походу Гітлера та "Нової Европи". Тоді, коли ще вся Европа корилася політиці гітлерівської Німеччини і зі страхом сприймала кожен новий успіх фюрера, волелюбні сини Карпатської України виявили перед світом небувалий опір союзникові Гітлера — гортіївській Мадярщині. І ця відвага здивувала світ. Опір суперечив плянам Німеччини і Мадярщини, бо вони хотіли відбути тихий похорон Карпатської України" (с. 346).

Книга В. Шандора — вміле поєднання літописного відтворення подій з переживанням її автора. В цьому її повчальність і актуальність для нашого часу, бо вороги незалежної України в боротьбі проти неї використовують методи своїх попередників. Вона допомагає зрозуміти особливості нинішнього розвитку Закарпаття як органічної частини Української держави.

Олег Гринів, доктор філософських наук, професор.

С. Мединський

"НА СТАРУ НУТУ"

Напевно пригадують собі бувші дивізійники, полонені в Беллярії, Ріміні, а відтак в Англії, гумористичну газетку *Оса*, яка розвеселяла душі тисяч молодих і старших, пригноблених дійсністю полоненого життя за дротами. У Беллярії це була стінна газета, прибита на дошці до дерева коло команди табору, біля якої щодня товпились полонені. У Ріміні вона вже виходила газеткою, як також пізніше в Англії після приїзду туди дивізійників. Її видавцем був мистець-маляр і карикатурист Володимир Каплун. *Оса* не тільки розвеселяла, але і жалила добре і своїх і не своїх. У своїй автобіографії, написаній у своє 80-річчя, яка була поміщена у "Вістях Комбатанта", ч. 2 за 1997 рік, В. Каплун пише про большевицьку репатріяційну комісію совєтського генерала Михайлова ось що:

— Одного разу згадані "людолови", відвідуючи наш табір, побачили на дошці найновішу "Осу", перечитали її, зірвали й сховали в свою течку та з пересердя аж сині — домагались видачі редактора, але я, попереджений друзями, своєчасно зник у густих коноплях і появився аж по їхнім від'їзді.

В Англії, десь у 1948 році, *Оса* перестала виходити, а В. Каплун при кінці року виїхав до Аргентини, де співпрацював з сатирично-гумористичним журналом *Мітла,* під редакцією Юліяна Середяка. В Англії в *Осі* почали з'являтися веселі вірші з життя полонених дивізійників, підкладані під мелодії різних старих пісень п. н. "На стару нуту". Дивізійники радо їх співали, переписували, щоб залишилось для історії. Це був своєрідний дивізійний фолкльор. Цікаво, чи хтось зібрав їх всіх разом?

Зі своїх записок хочу пригадати всім один з таких віршів.

"На стару нуту".

Співається на мелодію "Тече річка невеличка" або "Наша пані цісарева".

Тече річка невеличка з вишневого саду,
Пише листа наш "рімінець" до тітки в Канаду. (2 р)

Тітко моя дорогенька, тітко моя мила,
Глянь, яка в мене, скитальця, доля нещаслива.

Ні до кого пригорнутись у чужому краю,
Пригорнувся б до англійки, — та мови не знаю.

Підшукайте десь в Канаді хоч вдову до пари,

Щоб панчохи добрі мала, в панчохах — доляри!

А тимчасом пришліть "КАРЕ", якщо ваша ласка,
Бо, бігме, на лєцту дірку затягаю паска.

А до того не забудьте "зелених" вложити;
Сам не знаю, як вас буду за це все любити.

А як будуть нас англійці з полону звільняти,
Не забудьте якнайскорше "шіф-карту" прислати.

За це вдячний вам до дошки гробової буду,
Ну й напевно Україна теж вам не забуде.

Євген Дудар

АНАЛОГА НЕМА

Десятки років били у барабани: Мы родились чтоб сказку сделать былью...". І зробили. Нема нашій "были" аналога в світі. Живемо, як у казці. "По бороді текло, а в роті не було...".

Чу-де-са!

Почалися вони, як каже мій товариш, ще "на заре нашей юности". Переплутали. Замість відлучити від держави диявола, відлучили церкву. Тепер дивуємося, де в нас набралося стільки чортівщини?

Замість позбутися наймита, ліквідували господаря. Тепер кричимо про кричащу безгосподарність.

Замість перекрити дорогу дурним, перекрили кисень ученим. Тепер плачемо, що немає чим дихати.

Всі "галабалакаємо" про безвідхідне виробництво, всі виробляємо відходи. Те, що "виручаємо" від виробництва і продажу алкоголю, витрачаємо на вчорашніх алкоголіків — на утримання Товариства тверезости.

Чудотворці.

Окремо постановами, сіємо липою і чекаємо, що виросте пшениця. Беремо у природи золото, переплавлюємо його на медалі й чіпляємо на груди тих, хто нищить природу. Ще й хизуємось: "Лише у нас за працю дають нагороди".

А скрізь — зарплату. Нормальну. За яку можна самому прожити, дружину з дітьми прогодувати, по світу потинятися та й коханці допомогти.

Я ж три місяці стягувався на одні штани. Стягнувся. Натягнув. Прийшов на відповідальну нараду. Сів. А встав уже зі ... стільцем. Штани "дали тріщину". Легка промисловість з важкими наслідками.

А чого тоді чекати від важкої промисловости? Легковажности. Стук-грюк! Тяп-ляп! У нас найбільша на світі домна! У нас

найдовший у світі поїзд! У нас найбільший у світі літак. Навіть лопухи у нас найбільші... До півтора метра сягають. А в багатьох міністерствах і відомствах — ще більші. І тверді. Як броня. Не піддаються жодній обробці.

Чудеса!

То були найдемократичніші у світі. Тепер вчимося демократії. А якої демократії? Всі рівноправні, але не всі рівносильні.

Вибори. Кандидати. Боротьба.

Ви собі поборіться, а ми собі оберемо. Кого треба. Плюралізм. Від слова "плювати". Той, хто вище, на того, хто нижче. Тільки по одному піднялися до рівня світових стандартів. По гумових палицях. Правда, так і не знаємо, як ними бити так, щоб не дуже сліди залишалися.

Нема аналога і нашій боротьбі за самоочищення. Я не про мило. Я про очищення моральне.

Для того, щоб позбутися алкоголізму, — повирізали виноградники.

Для того, щоб позбутися суспільного діябету, — перекрили цукор.

Для того, щоб позбутися наркоманії — повирізали мак.

А що будемо вирізати, щоб позбутися проституції?..

Переломовий період. Скільки їх вже було "переломних". Попереламували все. І хребти. І долі. І душі. Вже нема чого ламати. Хіба що хребет власної безхребетности. І хребет рідному бюрократизмові. Якому щодо живучости і гадючости нема аналога в світі.

("Народна Армія")

Ро-Ко

Історія збройних сил України... не з того кінця

Ненька Україна «вибухнула» 24 серпня 1991 року. А щоби світ визнав Україну як незалежну державу, вона мусила мати свої збройні сили. Так приймається нових членів до кола вільних миролюбних народів, згідно з вимогами Організації Об'єднаних Націй. Світ не змінився від часів старовинних римлян, які казали: хочеш миру–готуйся до війни. Тож збройні сили в Україні собі «вибухнули», проголосивши себе Збройними Силами України. Сталося це 4 грудня 1991 року. І Українську державу визнали, як Державу, одна по одній держави всього світу. Справа ясна, як ясний місяць для козака Андрія у «Запорожцю за Дунаєм».

До часу...коли я прочитав в газеті Міністерства оборони України «Народна Армія», що «5-му авіаційному корпусу виповняється 55 років», і Збройні Сили України гордо й радісно відзначили цей ювілей з сивої мілітарної давнини. По тім ювілею наша збройна справа мені затуманилася, як місяць, що потопав і виринав в «Гамалії» Шевченка. (Недарма його вважають нашим національним пророком).

Почав я «думу гадати»: як то так, що Українська держава має всього шість років, а український авіяційний корпус аж 55? І задзвонив до свого приятеля–того приятеля, що на все має відповіді–по його «мілітаристичну» опінію.

Він врадувався, що не він до мене, а я до нього вперше у новому році задзвонив–буде йому й мені цей рік щасливіший, ніж торік. Він ще більше втішився, почувши про мою мілітарну проблему-ломиголовку відносно Збройних Сил України.

–Не дивуйся,–почав він тихим голосом,–ненька Україна, як ти її називаєш, повна своїх курйозів, які накопичилися, як плахти леду на полюсі, багатьма сторіччями, й щойно тепер дали собі волю вийти на денне світло.

Я слухав, знаючи, що він починає свої роздуми не з того кінця.

–Роз'ясню тобі цю складну ситуацію, як Христом нвучав притчою–продовжував мій приятель уже досить голосно, так, що я приглушив свій голосовий підсилювач, вмонтований у мою телефонну трубку,–але не християнською, а військовою притчою з закраскою гумору,–додав. І почав розповідати:

–Було це за часів «нибошки Австрії». Як відомо історикам, хоч не всім, в австрійській армії були чисто українські полки. Ними навіть цікавився сам головнокомандувач, ясновельможний цісар, котрий час до часу приїжджав до них на інспекцію.

–Кожний цісар, як цісар, має свої особливі цісарські звички. Цісар, про якого тут мова, при перегляді лав війська мав три стандартні запитання до вояків: 1. Скільки років служиш в армії? 2. Скільки тобі років? 3. Чи живуть твої батьки?

–Очевидно, він знав лише німецьку мову, котру русини не розуміли, а він, само-собою, не розумів української, бо він був австріяка, ну і цісар...

–Щось, як наш депутат-«австріяка» до Верховної Ради товариш Симоненко...–перервав я моєму приятелеві...

–Good thinking!–він мене похвалив...

–Хоч Симоненко–не цісар,–я докинув.

–Хто казав, що він не цісар? В українській демократії кожний цісар, а «русскомовний депутат» позаяк. Але назад до нашої ломиголовки... Наші українські старшини (тобто офіцери) розв'язали ту проблему на свій спосіб, бо, як знаєш, у війську нема нічого неможливого. Вони навчили вояків відповідати цісареві «нумерово» по-німецькому: на запитання ч. 1: drei–3, на друге: einundzwanzig–21, на третє: alle beide–обидвоє.

Але той цісар уже був підтоптаний та забувався. То ж підійшовши до молоденького, виструнченого, як шпаґат, вояка, почав не першим, а другим запитанням:

– Як довго служиш в армії?

– Einundzwanzig! – грімко відповів вояк.

Цісар підступив ближче, щоб самому переконатися, що в його імперії є такі дивні вояки, які так люблять його армію:

– А скільки тобі років?–запитався різкіше.

– Drei!! – вояк гордо закричав, як його навчили.

– Цісар відскочив два кроки взад, зашпортався, аж біла пудра посипалася з його носа. Але він все ще логічно запитав вояка:

–Wer is dumm? Ich oder du? (Хто з нас дурень–я чи ти?)

– Alle beide!!! – гордо загримів вояк.

Мій приятель замовк, а я чекав, щоб він докінчив свою лінію думання, але він не відзивався.

–Ну, що далі?–я запитався, нетерпеливлячись.

–Ну, ооо, тобі не ясно?–і він терпеливо продовжував.–Це ж ще

один курйоз української демократії. Усі, а військовики позаяк, хочуть мати своїх героїв і бажають вихвалятися ювілеями. А ювілей–чим старший, тим історичніший! Історія великої вітчизняної війни для них–наша, як наші збройні сили. То, самозрозуміло, що маршал Жуков–наш полководецеь і наш «визволитель». І ювілеї наші,–хоч би того авіяційного корпусу, котрий вже існує 55 років... (Він з притиском говорив «наш»).

–А при чому тут австрійський цісар?–я йому перебив...

–Що ти не вмієш думати?–досить поіритовано він говорив.– Це ж притча. В нашому війську діється таке саме, як колись діялося з австрійським цісарем. Ось уяви собі, що той історичний цісар з'явився, мов мара, і ставить тобі такі запитання:

–Скільки років мають збройні сили незалежної Української держави?

–Шість,–я відповів.

–А скільки років має авіяційний корпус збройних сил незалежної Української держави?

–55.

–Дуже добре! Ти знаменито здав іспит з історії збройних сил незалежної Української держави,–засміявшись задоволено, ствердив мій приятель.

Малюнок Юлія СУДАКА.

«Справді, він має на все відповідь,–я собі подумав.–Так сьогодні українські збройні сили відзначують дивні, не свої ювілеї, ветерани позичають собі героїв таких, як маршала Жукова–полководця і «визволителя» (взяли хоча б «для фа сону» якогось з українським прізвищем, наприклад, марша ла Тимошенка), а пам'ятників найбільшому «героєві України»–Леніну, не вільно торкатися, бо Ленін–це історична постать, і тому пам'ятники йому охороняються державним законом України».

Спомини

З.А.

З-ПІД БРОДІВ У ПОЛОН

Я з великим зацікавленням читаю спомини наших побратимів-дивізійників про ці, ніяк не забуті, буремні і тяжкі воєнні роки, більш як піввікової давности і згадую наші щербаті, безталанні і гіркі долі — годиноньки. І в кожного із нас вона своя — в кого як склалась, як з кимось обійшлась. Багатьом із нас не судила доля залишитись в живих і вони зостались там, на брідському бойовищу навіки. Вони віддали свої молоді життя за волю України, за її краще майбутнє, за нас з Вами. І поки б'ються наші серця і ми живі, то і вони залишаються серед нас живими по сьогоднішній день такими, якими ми їх пам'ятаємо, і це пам'ять — невмируща.

І до тих, хто залишились в живих, доля також не була однаковою: для когось немилосердно жорстокою, а для іншого попускною і поблажливою, але в обох випадках не від нас залежною. Я не ставлю собі за мету писати на філософські теми і роздуми про долю, а хотів би лише поділитись своїми споминами про той свій нелегкий відрізок воєнного періоду, який випав на мою долю, долю яка влаштувала мені низку випробувань на стежці життя в боротьбі за його збереження і виживання.

Йшов 1943 рік. Я вчився в торговельній школі. Тут набував я знання, але не тільки своєї спеціяльности, тут я вперше діставав книжки патріотичного змісту про Україну, про її історію, літературму спадщину, культуру — книжки ті, які раніше заборонялось видавати, читати, розповсюджувати. Я прочитував все, що потрапляло мені до рук, цікавило мене. Я зростав інтелектуально і духовно. Тут я засвоїв перші уроки патріотизму, любови до знедоленої України, тут я формувався, як патріот-українець. І ось весною 1943 року стало відомо про те, що тут в Галичині буде створена українська військова формація у вигляді дивізії. Більшість із нас, учнів "торговельки", а також студенти гімназії, виявили бажання взяти в руки зброю і стати на захист свого народу. Ми були свідомі того, на що ми йдемо і за що йде війна — протиставлення двох великих держав-поневолювачів однаково недружелюбно, а вірніше, вороже поставлених до нас. Але це був шанс мати зброю в руках, а як ми її використаємо — покаже час. Ми усвідомлювали собі, що може прийдеться віддати своє життя і ми його не пожаліємо, тому що йдемо за покликом сумління, як патріоти свого народу, як його захисники в боротьбі за волю. Ми, молоде покоління того часу, були свідками того, як ставились до наших батьків всі ті "визволителі" і окупанти, які весь час верховодили на нашій землі; які

поневіряння і приниження терпіли вони, як всіх нас вважали людьми другого ґатунку, і нам хотілось мати свою державу — вільну і самостійну. Ось ця несправедливість, цей обман і знужання над нашим народом і було для нас тим збудником до боротьби за волю, давало нам наснагу і силу до змагу і віру в те, що тільки зі зброєю в руках ми зможемо вибороти собі кращу долю. Ось тому ми так масово і з патріотичним ентузіязмом, разом із ветеранами визвольної боротьби у 1-ій світовій війні, зголошувались до запису в дивізію. Наприклад, у нас ціла школа організовано на чолі з директором пройшла містом і з'явилась в оргпункті. Успішно пройшовши медкомісію, я був зачислений в рекрути і першим ешелоном 18 липня ми від'їхали зі Львова до Гайделягру.

Літо 1943 року було в розпалі; сонячні, спекотливі дні в час нашого виснажливого рекрутського вишколу не були рідкісні, і ми молоді юнаки, одягнувши військову уніформу, відчули це на собі, коли вона не встигала, пройшовши наскрізь потом, за ніч висихати. З кожним днем збільшувались фізичні навантаження — проходили маршом десятки кілометрів по піщаній місцевості з повним бойовим наватнаженням і все це задля того, щоб досконало освоїти воєнне ремесло і вміти воювати. Нелегким був період вишколу, але він був надзвичайно корисним для нас — ми стали виносливими, фізично зміцнілими, загартованими і дисциплінованими вояками. І хоч нашими безпосередніми командирами були німецькі підстаршини, які вже пройшли в боях фронтовими дорогами не одну сотню кілометрів і знали добре воєнне ремесло — ми непогано порозумівались у вісьйковому навчанні та побуті. Деякі наші німецькі підстаршини вже трохи вивчили наші українські стрілецькі пісні, які співали разом з нами в маршах. Скоро пролетіли чотири місяці рекрутського вишколу, а опісля більшість з нас були направлені на підстаршинські школи по різних видах зброї. Я був висланий до підстаршинської школи інтендантської служби в м. Дахау, що біля Мюнхену. Мабуть, взяли до уваги те, що я закінчив торговельну школу із спеціяльністю рахівника. Наша група, тобто наша кляса, десь 22-24 чол. (точно не пам'ятаю). Жили ми в дерев'яних бараках. В кожній кімнаті "штубі" стояв маленький залізний п'єцик і щоденно після занять мусіла команда ("Kohle holen") "по вугілля", і два чергових брали залізний вугільний ящик і йшли на склад вугілля, який знаходився досить далеко від бараків. Опалювали ми самі, але що зими там не холодні — то ми не мерзли. Крім нас, на цьому вишколі були італійці, німці, хорвати, естонці, але всі навчались окремо і ми з ними не спілкувались.

Навчання проходило німецькою мовою і спочатку було важко. Не все зрозуміло, але потім стало не так обтяжливо і ми успішно долали як і всю програму навчання, так і мовні бар'єри. І в цьому була заслуга не тільки німецьких інструкторів-старшин але і наша, яка полягала в старанному і пильному вивченні того програмного матеріялу, який

нам подавався нашими інструкторами, а також і власним бажанням більш досконало вивчити німецьку мову. Мабуть, і не останню ролю зіграло тут те, що кожний із нас мав досить вагомі початкові знання німецької мови, які засвоїли в учбових закладах на Україні, і тому всі ми успішно склали екзамени і закінчили вишкіл, а кращі із кращих поїхали на старшинський інтендантський вишкіл.

Необхідно ще відмітити і те, що на Різдвяні свята ми всі одержали урльоп і побували дома. Це були радісні миттєвості нашого перебування у війську, зустрічі з рідними за святковим столом, в той час, це, коли нас дома ніхто не чекав. Для декого з нас це, мабуть, була остання зустріч з рідними, але в той час, ніхто із нас цього не знав і не міг передбачити, як складеться його подальша доля. Але всі ми задоволені, з пакунками і валізками вщент заповненими святковими гостинцями, вернулись в Дахау.

В березні ми приїхали в постійне місце розташування дивізії, біля м. Нойгаммер. Тут кожний одержав призначений до військових підрозділів. Я був зачислений в 29 полк 1-ий батальйон — розрахунковим. (Rechnungsfuerer), де сотником був (якщо не помиляюсь) сотник Вітошинський. Я не буду зупинятись в своїх споминах про період, який передумав перед відправою на фронт, він прийшов в подальшій напруженій підготовці дивізії до вирішального змагу і кожний з нас це розумів і знав, що він не за горами. І ось в початках липня, цей час настав.

Ми від'їхали й прибули на ст. Ожидів десь під вечір і в швидкому темпі, під голосні окрики команди підстаршин, а також розвідувальних акцій ворожих літаків, ми розвантажились і вирушили на призначені нам позиції.

Про запеклі, безупинні і жорстокі бої, які ми вели з переважаючим нас численно ворогом, і який вже заздалегідь готовився до наступу, знаючи про те, що серед німецької групи є і наша дивізія "Галичина", я не буду писати, це ми всі, хто залишився в живих, майже однаково прожили і про це багато написано істориками і очевидцями. Мій спомин більше особистий, про спробу вийти з оточення і більшовицького полону.

22 липня 1944 року. Нам вже відомо, що ми знаходимося в оточенні. Колони військ всіх видів зброї, автомобілі, підводи, коні — вся ця маса людей і металу рухається всіма дорогами на південний захід, але чисельні ворожі танкові наскоки, а також обстріли штурмовиків з повітр'я безупинно гальмують рух. Люди розбігаються обабіч дороги в різні сторони і пробують якось малими групами або самотужки пробиватися ближче до лінії фронту, якщо такий існує взагалі. Я приєднуюсь, після однієї з таких атак, до якоїсь колони, сів на дуло гармати і вже не йду, а їду, але через деякий час, два чи три ворожі танки вискочили з правої сторони дороги і стали обстрілювати зблизька всю

колону військ. Зав'язався бій, один танк загорівся, а два інших переїхали на той бік дороги і зникли за крайніми домами якогось села. Дальше вже йшов я пішки, тому що частина коней, які тягли гармату, загинули. Я йшов в колоні з іншими дивізійниками і вермахтівцями, пройшовши с. Білий Камінь і Белзець, а потім на околиці якогось села чи хутора німецький полковник вермахту і два наших сотники (мені не знайомі) зупинили всіх і набирали групу для прориву з оточення. Нас, бажаючих йти на прорив, набралось десь більше батальйону — 600-650 чол. Всі мали тільки ручну зброю, але вояки вермахту мали "фаустпатрони" і це влило надію на випадок танкової атаки. Це був наш останній шанс і ми хотіли будь-що його використати. Нам повістили, що наша задача полягає в тому, щоб добратися до висоти, яка попереду нас, але перед тим треба перейти шосейну дорогу і залізницю. По той бік висоти кільця немає. Відстань, яка нас відділяла від омріяної мети, була десь не більше 3,5-4 км. і яку треба було, як нам сказали, пробігти швидко і взяти штурмом, нашвидкоруч викопані ворожі укріплення. Місце, із стратегічної точки зору, виявилось не дуже зручне для такого прориву, тому що перед нами розстелявся великий, з покотистим спадом, лугпасовисько з буйною, запашною травою і прекрасною видимістю, особливо для ворога з протилежної сторони, що, безперечно, було його козирем. Але, в той час, ніхто над цим не задумувався, у всіх була одна мета — вирватись з оточення будь-якою ціною.

І ми вирушили, пробігли десь 1,5-2 км, і покищо не зустріли якогось особливого спротиву і заслони зі сторони ворога, по нас стріляли як із гармат, так і з ручної зброї, але ряди наші не дуже проріділи і, на мій погляд, це був тактичний плян ворога, заманити нас ближче до себе, а потім зненацька обрушити на нас шквал атаки і знешкодити. Так воно і сталося, тому що враз ми побачили спереду себе і з боків одночасно танки. Їх появилось десь біля 12-14, вони обкружили нас зі всіх сторін, стали бити по нас із своїх гармат вже прямою наводкою, а також сікти із кулеметів. Ось тут і почалось пекло, зупинитись нам не можна було, для нас залишилась тільки одна дорога — вперед, але кільце з танків помалу звужувалось, а нас в живих залишалось все менше і менше. Три танки вже загорілись, і з них вискакували, в чорних шоломах і пільотках, чорномазі солдати з автоматами в руках, які кидались на землю в траву і стріляли по нас. Проскочити між танками було неможливо, всі ці ділянки були під цільним обстрілом із кулеметів — все було видно, як на долоні. У нас "фаустпатронів" і ґранат не вистачало для протитанкових дій і ми зрозуміли, що прорватися нам не вдасться, а коло танків все звужувалось і звужувалось, а нас в живих залишалось вже зовсім мало. З танків повисовувались танкісти, які кричали вже відверто до нас: "Фріц, генде гох!" Танки стали валкувати наші ряди, під їхні гусениці попадали і поранені і здорові з піднятими до гори руками, і мертві. До нас кричали:

"Плигайте на танки, плигайте, хто жить хочет!"

І нам, хто не хотів бути розчавленим гусеницями танків, нічого не залишилось, як вискакувати на танки. Не всім це вдалось, особливо тим, якї змушені були стрибати на танки, що були на ходу і не зупинялись — це було ризико, і для деяких — останнє в житті. Я трохи перечекав і побіг за танком, на якому вже сиділо двоє вояків вермахту, а потім не так вскочив, а скоріше видряпавсь на танк із його задньої сторони. Піших в полон не брали.

Так на танках привезли нас до якоїсь селянської хати — якогось хутору чи то край села і зігнали всіх нас на її подвір'я. Було нас десь 50-55 чол. Танки від'їхали, а нас передали солдатам-автоматчикам. Спочатку думав, що це штаб цієї танкової частини, жо вела бій з нами і захопила нас в полон, але тут було тихо і не було тієї зайвої метушні, руху і великої кількости штабових офіцерів, які знаходятьсая при штабах, то я зрозумів, що це не штаб. А коли, через деякий час, перед домом зупинився малий відкритий легковий автомобіль і з нього вийшло 3-ох офіцерів, які ввійшли в дім, то я подумав, що нас всіх перепишуть і відвезуть у табір для полонених. Всі полонені сиділи гуртом на траві на подвір'ї хати, я присів на камінь, на край ями, в якій зимою зберігають картоплю і яка низом була обкладена камінням, трохи дальше від дому. Біля мене сиділи вояки вермахту — німці, які тихо між собою розмовляли, і я розумів їхню мову. Вони раділи, що залишились живі і для них це вже кінець війни. В той час вийшов з будинку сержант в пільотці і кирзових чоботах і гукнув до всіх нас російською мовою:

— Все изменники, ессесовцы с дивизии "Галичина" выходите сюда.

Із загального гурту полонених піднявся перший і вийшов вперед до будинку наш офіцер-дивізійник, молодий, чорнявий середнього росту, а також ще два вояки, молоді хлопці. Офіцера першого повели в дім і буквально через пару хвилин два солдати-автоматники вивели його з дому і він голосно заволав:

— Хлопці, прощайте, Слава Україні!

Один із солдатів підштовхнув в його автоматом в плечі і крикнув:

— Иди, иди гад, не ори, блядь такая!

Вони повели його за велику стодолу, яка знаходилась неподалік від дому, по друйій стороні подвір`я. Через хвилину-дві всі ми почули автоматичну чергу і кожному полоненому стало зрозумілим, що чекає кожного дивізійника. В дім вернувся один із тих солдат, що вели його на розстріл. В той час вже покликали в дім молодого нашого хлопця і також через деякий час вивів його з дому той самий солдат-автоматник, що вів на розстріл нашого офіцера, і повів його тою самою стежкою за стодолу. Він обернувся до нас і швидко крикнув:

— Я зі Станиславова, Волощук Іван, передайте, що я загинув.

Солдат вслід йому, з посмішкою на устах, сказав:

—Некому будет передавать, всех растреляем, гади.

Внедовзі автоматна черга і йому обірвала життя, а із-за стодоли вернулись вже два солдати, але один із них вже ніс в руках чоботи нашого загиблого офіцера. Залишаючись свідком оцих нелюдських і варварських подій з нашими полоненими, я вирішив не зголошуватись і будь-що врятувати своє життя, хоч надії було мало, але вселяло те, що знав непогано німецьку мову і думка про самоврятування не покидала мене. Я непомітно вийняв свої особисті документи (Solldbuch) і заховав скрито під камінь, на якому сидів. Опісля, також непомітно, зняв свою "тарнянку", поклав її рядом і звернувся потиху до молодого німця-вермахтівця з проханням позичити мені його військову блюзу. По сьогоднішній день, все коли згадую той критичний і надзвичайно важливий епізод, щиро вдячний тому безіменному німецькому солдатові, який не відмовив мені в моїй просьбі і без вагань і якихось застережень, зняв свій френч і віддав мені. На лівому, чи на правому рукаві (точно не пам'ятаю) була нумерна нашчивка, здається, No. 804, і він сказав мені що це нумер їхнього полка. Все це було зроблено оперативно і терміново, часу на роздуми не було, тому що вже в той час і третього нашого дивізійника розстріляли. Більш ніхто із дивізійників не виходив з гурту і не зголошувався, і тоді цей сержант, що вводив в дім, сказав, що тепер всі по-одному будуть заходити в дім на перевірку і покликав першого, який сидів скраю. Це був німець, тому що, коли він вийшов з дому, то його повели на другу половину подвір'я, біля воріт. І так, почерзі, кожного забирали в дім, а потім — кого-куди. Поки дійшла черга до мене, сержант каже: "Пішли, Фріц!"

Коли я переступив поріг кімнати, то побачив, що за столом сиділи три офіцери, які приїхали автомобілем, а біля стола зупинився сержант, який мене привів. Всередині сидів офіцер, на погонах одна зірка, тобто майор, лисий, з похмурим, блідим чисто виголеним і випестуваним обличчям, який дивився на мене з якимось почуттям зневаги і погорди, а може і гидливости. На офіцерів, які сиділи поруч з ним, я не звернув уваги, тільки пам'ятаю, що на погонах мали три чи чотири зірки. Майор не зводить з мене очей, а потім на устах його появилось щось на зразок посмішки чи ґримаси і каже до мене по-українськи:

— А ти батяре, де у Львові мешкаєш?

Я знав, що як тільки з моєї сторони буде найменший натяк на те, що я його питання зрозумів — то я пропав. І тому я так незрозуміло подивився спочатку на нього, а потім на того сержанта (я догадався, що то перекладач) і старався не зводити з нього очей, якби чекаючи на переклад. Але перекладач не відзивався, тільки споглядав на мене і тоді майор каже до нього:

— Спроси его, как его фамилия й откуда он родом?

І коли той, на ламаній німецькій мові, переклав мені це питання, то мені полегшало, адже те, чого найбільше я боявся, що перекладач

є німцем або знає німецьку мову краще за мене — відпало. Я трохи заспокоївся і це врятувало мене. Я ще на подвір'ї перед тим, як викликати в дім, поставив собі, що назвусь прізвищем свого гайделяґрського підстаршини — Гольцер Петер, і так і назвався, сказав ще, що я родом із Сілезії. Я старався цю коротку і не трудну відповідь сказати без залишки і стороннього акценту, швидко, але спокійно, і без треми; і, мабуть, воно мені вдалось непогано, тому що майор тільки гаркнув до перекладача: "Уведи немца!"

Я думаю, що не останню ролю в цьому драматичному спектаклі зіграла не тільки добре засвоєна мною розмовна німецька мова, але і моя зовнішня деяка подібність на німця — біле, русяве волося.

Сержант вивів мене надвір до перевіреного вже гурту полонених, а не віддав на поталу автоматникам, які сиділи в сінях на лавці, де стояло ведро з водою, а вони курили якусь смердючу погань. Коли я присів на траву, вже вкупі разом з полоненими німцями, і моя нервова напруга стала помалу спадати, то я тільки тепер запримітив, що я весь в поті, мокрий, як після купелі, а спрага мучила така, що перед очима моїми стояло ведро з водою в сінях дому. Я думав, що якби мені його дали, то щоб утамувати спрагу, я випив би не менше, як піввідра. Але в душі я був щасливий, що так успішно здав жахливий і страшний "екзамен", на карту якого було поставлене моє життя, а тим більш, що я — юнак, якому ще і не виповнилося 19, зміг обдурити такого літнього, і, мабуть, вже досвідченого виґу — контррозвідника, яким являвсь вище згаданий майор СМЕРШ-у. Після моєї перевірки ще двом нашим дивізійникам не вдалось врятуватись і їх розстаріляли. Особливо мені запам'ятався той другий — високий, смаглявий, кремезної статури юнак, з якимось таким трохи канцястим обличчям, так би мовити, боксерським обличчям; він вийшов з дому з високо піднятою головою, як будьто йшов не на смерть, а по якусь нагороду чи відзнаку, і перед самим зворотом за стодолу повернувсь і голосно крикнув: "Слава Україні!" Ось такі вмирали тоді герої України, і не боюсь називати їх героями, вони того достойні.

Я впевнений, що і ті німці-полонені, які були свідками цього звірства над полоненими-дивізійниками, і якщо може ще хтось, крім мене, залишився в живих, могли тільки з презирством і зневагою дивитись на те свавілля і на їх виконавців, які зневажали міжнародне право про полонених і нехтували ним.

Наш гурт після цієї т. зв. "перевірки", а по суті кривавої розправи над полоненими дивізійниками, порідшав. Я відшукав свого "рятівника" і сердечно подякував йому за його лепту в мойому порятунку, віддав піджачок і сказав, що може і я колись йому віддячусь. Він був радий, що допоміг мені і що я залишився живим, і відповів, що ми тепер всі однакові, і всі полонені повинні жити в злагоді, і при нагоді один одного рятувати, не дивлячись на те, хто якої національности, і щоб я

не переживав і не боявся, вони мене не видадуть ворогові.

Нас ще трохи протримали на цьому подвір`ї, офіцери від`їхали автом, а опісля вантажівкою привезли ще шість солдат, такого собі старшого віку, з ґвинтівками і гострими штиками, а не з автоматами (я зрозумів, що вони з якогось, мабуть, господарського підрозділу) і нам сказали шикуватись по п'ять чоловік і погнали нас сільською дорогою. Через якихось 4-5 км нас зупинили на відкритій місцевості, солдати щось переговорили між собою, а потім один із них забрав з собою одного полоненого. В далині виднілa із-за дерев якась селянська хата і вони пішли в тому напрямі. Потім ми побачили, що полонений несе ведро з водою. Кожному з нас припало по півгорнятка води. Солдат наказав тому ще полоненому віднести ведро і горнятко, але за ним не пішов, і полонений через декілька хвилин повернувся.

Після цього недовгого постою ми пішли дальше, а через декілька кілометрів до нас знову приєднали значно більший гурт полонених, і ми всі разом вийшли на шосейну дорогу з камінним покриттям. Десь дальше було чути гарматну канонаду, над нами пролітали ворожі літаки і ми знали, що позаду нас бої ще йдуть.

Назустріч нам увесь час просувались різні військові частини, техніка, підводи, автомобілі і солдати, які часто при зустрічі з нами викрикували всілякі образливі слова, вульгарну лайку, і добре, що все це російською мовою, яку німці не розуміли, а інколи просто кричали до нас: "Гітлер капут, Берлін капут!"

Наша колона полонених ще неодноразово поповнювалась і під вечір, коли вже сутеніло, нас зупинили на якомусь пагорбі, неподалік дороги, якою ми йшли. Це була відкрита місцевість, але в далечині, на заході, де ховалось сонце, червонів ліс. Нам сказали, що тут заночуємо і показували руками коло, щоб ми зрозуміли, що треба збитись докупи, щоб займати менший простір — місце для нічлігу і кричали: "Шляфен, шляфен!"

Ми лягли рядами, щільно притулюючись один до одного, накриваючись по 4-5 чоловік коцами або шинелями, хто що мав, а що ніч була тепла, то ніхто не змерз, до речі, ця випробувана метода — спати рядками, на боці, щільно тулючись один до одного і тим самим взаємно ділячись теплом свого тіла з другими, і повертаючись з боку на бік всім рядом одночасно — все застосовувася полоненими в той час, коли приходилось спати під відкритим небом. В таких випадках завше була полоненська солідарність — ніхто не вкривався коцом чи шинелею сам один, а декілька чоловік. Ще за дня, ідучи в колоні, мене не покидала і спокушувала думка, що може при якихось сприятливих умовах вночі мені вдасться втекти, поки я на території Галичини і свого народу, бо опісля може бути запізно і я буду жаліти, що не використав такої нагоди. Я обмірковував все детально і особливо мене турбувало те, що якщо мені пощастить втекти, то необхідно буде

йти на контакт з людьми, тому що треба буде переодягнутися в цивільне і лише тоді прориватися через лінію фронту до своїх або шукати зв`язків щоб попасти до УПА і стати її бійцем.

Мені дуже хотілося здійснити свій задум, іменно тепер, першої ночі в полоні на шляху до табору, з якого втекти буде значно трудніше, а може взагалі неможливо. Я вибрав собі місце для нічлігу, а вірніше для втечі, на мій погляд досить зручне, тому що ліг останнім в рядку сплячих і по протилежній від огнища стороні, яке запалили охоронці і деякі з них сиділи біля нього. Я бачив удень, що оточуючий нас загін охоронців-солдатів не був кількісно великим, якихось 12-14 чол. і тепер, коли побачив, їх чотирьох біля вогнища, то був впевнений, що їх менше довкола нас. Лежачи в ряді сплячих крайніх, я знав, що за мною вже більш нікого з полонених нема, а дальше тільки охоронці і воля, тала близька, але така трудна і непевна, а може і неосяжна. Я лежав і чекав пізнішого часу, часу коли сон так знемагає людину, що важко протистояти і я думав, що може тоді ця охорона не буде вже так пильно стежити по сплячих, як вони виражались "фріцами". Коли накінець я вирішив, що вже настав час, той вирішальний для мене, тому що літня ніч коротка, а вона ще потрібна мені і для цього, щоб під її покровом, як можна дальше віддалитись від цього місця-нічлігу. Я обережно, розглядуючись навкруги, став повзти і поступово віддалявся від краю сплячих. Ніч була досить темною і сприятливою для мого задуму. Десь дальше чути було гуркіт якихось двигунів, а так в цілому, то було тихо і трудно було думати, що це прифронтова полоса. Я весь спотів, обличчя також було мокрим; я весь час протирав очі, відчувалась, мабуть, ця нервова напруга, серце так калатало, що мені здавалось, що і його стукіт чути назовні. Я зупинявся часто, вдивлявся в нічну темінь і, нічого підозрілого не запримічаючи, повз дальше. Я старався, як мога, тихо плазувати, щоб не було чути шороху трави і мого дихання. Коли я подумав, що віддалився вже трохи десь на 12-15 метрів, я ледь-ледь піднявся спочатку на коліна, і, не запримічаючи нічого загрозливого, послухав, чи не чути голосів охорони, а потім піднявся вище і, зігнувшись, хотів побігти, щоб скоріше подолати цю смугу небезпеки, але в той час попереду мене, десь метрів за 18-20, завцітили сірник і хтось сказав:

— На моих уже пол-второго.

Я, втой самий час кинувся на траву і став поспішно повзти назад. Але мене, мабуть, побачили, тому що хтось знову, не дуже голосно, але виразно сказав:

— Дядя Вася, ви к нам за курівом?

Але другий голос викрикнув:

— Да то Фриц, а не дядя Вася!

І майже одночасно пролунав вистріл, один, а потім другий. Я не знаю, як за цих декілька секунд їхньої розмови і пострілів подолав цю

відстань, на яку раніше витратив багато більше часу. Я побачив перед собою сплячих рядками полонених і ліг поруч з крайніх, весь мокрий, сорочка прилипла до тіла, я весь тремтів, а серце билось так, що я думав що вискочить із грудей. Я задихався і мені здавалось, що всі ті, що лежали поруч, чують, що я не сплю і знають, що стріляли на мене. Я старався заспокоїтись і ще більш щільно притулився до "свого сусіда" в рядку сплячих. Вистрілів більше не пролунало, тільки було чути, як охоронці щось між собою голосно говорили і освічували ліхтариками наші ряди. Я не прислуховувався до їхньої розмови і брутальної лайки, але знав, що це я своєю появою наробив стільки галасу і шуму. З одної сторони, може і добре для мене, що так сталось, бо я повз прямо на охоронців і якби не засвітили сірника, то, мабуть, був би застрілений десь біля них. Я до світанку, вже не спав, лежав з відкритими очима і був свідомий того, що на повторну спробу втечі я вже не здібний, і мене охопила злість на самого себе, за свою невдачу. Я був певен того, що такої нагоди в мене вже більше не буде. Так воно і сталось. Удосвіта підняли нас усіх, пролунала команда: "Становись у колону" і ми пішли дальше. Колона наша більше не поповнювалась, ми вже ніде не зупинялись і пополудні дійшли до міста Броди — де знаходивсь великий, багатотисячний табір полонених, до якого нас і передали охоронці. Він був розташований неподалік залізничної станції. Тут вся табірна влада серед полонених (Lagerkommando) належала до полонених-угорців. Всі полонені розподілялись по сотнях і батальйонах, всюди командували угорці, (не знаю, завдяки чого вони увійшли в довір'я більшовиків), кухня також була, як кажуть, в їхніх руках, всі кухарі — угорці.

Чому починаю розповідь про табірне життя в полоні з кухні — та тому, що в таборі, де панує постійне недоїдання, голод, хвороба і чигає на тебе смерть, де йде невпинна боротьба за виживання, за те щоб не вмерти сьогодні і дожити до завтра, а там як Бог дасть — харчування, а це є кухня, — стає найважливішим і найпріорутетнішим об`єктом в таборі. Поблизу неї вселюдно — тут, як на "східньому базарі" або як на "біржі труда". Тут все скупчується юрба зголоднілого народу, де й проводяться всі торговельні "угоди" між полоненими.

Тут можна обміняти або й продати свою денну порцію (150 грам) чорного сухаря або черпак ріденької табірної зупи-баланди за черевики, чоботи (якщо ти їх зберіг до цього часу), коц чи шинелю. Іменно, звідсілля забирають полонених до якихось непередбачених робіт назовні табору — де можна роздобути деколи щось їстивного чи необхідного для обміну, а тоді щастя усміхалось. А тим, яких набирали на кухню опалювачами кітлів або чорноробом, завше попадав черпак зупи або сухаря, чи навіть скибка хліба.

Годували тут двічі на день: рано шматок сухаря — десь в межах 150 гр. (як я вже писав, це була денна порція) і рано, і ввечері черпак

зупи в якій плавало декілька пшоняних зерен. Багато полонених хворіли дизентерією, особливо ті, які зловживали надмірами в випиванням води, яка при ослабленому організмі і відсутності ліків діяла згубно.

Медпункт був у таборі; медичний персонал був із полонених, але вони із-за нестачі ліків не могли лікувати належним чином і вони, в основному, допомагали раненим, робили ім перев`язки, але і тут, із-за відсутности потрібної кількости бандажів, їх прали і використовували повторно. Померлих вантажили на візок і самі полонені вивозили їх за межі табору, але куди і на якому кладовищі їх хоронили, я не знаю, але, мабуть, ще є очевидці із числа місцевих жителів, які пам'ятають, де хоронили в той час полонених.

Я не знаю як довго проіснував той табір в цій прифронтовій смузі, мабуть, це був пересельно-організаційний табір, завданням якого було формування і відправка етапом в інші постійні табори полонених.

Після п'яти чи шести днів перебування в цьому таборі, велику групу полонених, в тому й мене, погнали на станцію Броди, де вже стояв товарний поїзд, досить довгий (десь вагонів 35-40) і нас по 50 чол. "завантажили" (другого слова, більш влучного я не знаходжу) в кожний вагон. Це були звичайні товарні вагони, тільки по обох сторонах проходу, на висоті 1,5 м були прикріплені дошки — тобто так зв. нари. Місць для всіх не вистачало і кожний приміщувався так, як міг. Ті, що раніше зайшли у вагон, влаштувались краще, а саме на нарах біля маленьких віконець, де було більш повітря і було світліше, а ті, що заходили пізніше, лягали там, де ще було місце. У вагоні була страшенна тіснота і було душно, невистачало свіжого повітря, рому що двері позачиняли щільно.

Я влаштувався на підлозі, біля дверей, де через шпарочку, яка була між дверима і стінкою вагона, поступало трохи свіжого повітря, і я, притулившись обличчям до тої шпарочки, черпав зайву "порцію" свіжого повітря. Не треба забувати що це був кінець липня і погода була літня, дні були сонячні і спекотні, а у вагоні знаходилось 50 чол., яких мучила духота і спрага тому, що води не давали. Ми кулаками, черевиками і чим хто міг гримали у двері, щоб відчинили і дали доступ свіжого повітря, тому що є хворі і ми задихаємось, але нас ніхто не слухав. Цей день постою в Бродах на станції був найважчим за весь час нашої подорожі до місця призначення. В душному, нагрітому сонцем вагоні, без води і свіжого повітря, було неймовірно важко і страшно. Нам здавалось, що нас спеціяльно хочуть подусити і знищити, але вночі, коли поїзд рушив і спека спала, стало більше поступати більше свіжого повітря, ми зітхнули з полегшенням. Ми не знали, куди нас везуть, довго стояли на різних станціях, а то і взагалі на прогоні, мабуть, пропускаючи більш важливі поїзди, в більшості ті, що йшли на фронт, а на деяких стоянках дочіпали до нас ще вагони.

Ми були в дорозі п'ять діб, годували нас тільки сухарями і водою.

Солдати бігали поверху вагонів, відкривали круглі люки в стелях вагонів і кидали нам досередини мішок з сухарями, а у нас, вибраний нами, старший вагона розкладав всі сухарі на коц і розподіляв їх на 50 купок, які опісля один із полонених, повернений спиною до сухарів, щоб не бачити, котру із купок взяв з коца старший, називав по-порядку нумери від 1-го до 5-го (я мав 39) і кожний отримував свою пайку сухаря. Це був, на думку всіх у вагоні, найсправедливіший розподіл пайків без ваги. Воду видавали тоді, коли поїзд стояв десь на станції або на прогоні і де поруч була якась, в кращому випадку, криниця або потічок чи річка, і тоді кожний старший вагона приносив в металевому ящику (використовувався мінний ящик) воду. Вода також розливалась всім порівну у фляги чи менашки. Цей короткий проміжок часу, коли приносили воду, був для нас найбільш радісним і очікуваним з нетерпінням, спадала духота, нам легше дихалось, вагон провітрювався, а царююча у вагоні постійна темрява замінювалась яскравим сонячним світлом і ми, примружуючи із непривички до світла очі, насолоджувались літньою природою.

Мені дуже врізались в пам'яті і запам'ятались ві важкі п'ять діб дороги в тісному вагоні, без санітарних умов, в бруді і духоті, в голоді і спразі, та брутальним поводженням до нас охоронців-солдатів, як будьто везуть не людей, хоч і полонених, а худобу, приречену на убій. Але не дивлячись на всі ці знущання і злидні, які ми терпіли підчас дороги, не можу замовчувати про радісні і хвилюючі миттєвості в цій дорозі, а саме: проїжджали ми через наші українські, знищені війною села, хутори, минали безкраї поля і ліси, розбомблені станції і нараз почули українську пісню. Це жінки йшли з поля додому після виснаженої цілоденної праці — йшли і співали наші рідні українські пісні. Особливо запам'яталася пісня "Посіяла огірочки", яку так мелодійно, так зворушливо і прекрасно, трохи протяжно, з характерним для східніих областей України колоритом, співали в це літне, тепле надвечір'я, ці жінки. Я попросився на нари, до віконця, щоб побачити тих виконавців-аматорів. Наш поїзд стояв десь на запасній колії якоїсь станції, а гурт цих жінок проходив неподалік сільською дорогою — і співали. Співали так гарно, так задушевно і тужливо, що я не в силах був, щоб не просльозитись і думаю, що я, до того часу, ще ніколи не чув такого голосисто-чарівного співу. По сьогоднішній день я не забув і ніколи не забуду ті приємні хвилини пісенної насолоди і радости, які мені подарували наші українські жінки — сільські трудівниці. Навіть німці, які не розуміли її змісту, слухали уважно і з задоволенням, а опісля схвально відзивались про нашу пісню.

Наш поїзд прибув до Києва і кожний із нас хотів бачити, як виглядає зруйнований Київ, але маленькі чотири заґратовані віконця не могли всіх задовільнити і ми мінялись місцями, тими упривілейованими, біля віконців, щоб кожний міг подивитись, хоч крайчиком

ока. Ми ще не знали, що це кінцева наша зупинка і наші дорожні поневіряння вже закінчились і тільки тоді, коли наш поїзд зупинився на товарній станції Києва і нам відкрили двері та пролунала команда: "Выходи, стройся!" ми зрозуміли, що наша дорожня одісея закінчилась. Я зрадів тим, що залишаюсь поки що на Україні і не везуть мене кудись дальше, в глибину Росії. Це була та крихітка надії на те, що може якось ця "українська прописка" допоможе мені, в якійсь мірі, пережити ці важкі часи полону. Нас, багатотисячну колону, жалюгідних на вид, зголоднілих і виснажених додрогою, брудних і неголених, обезсилених і немічних повели вулицями Києва. Спрага і втома, які навіть перемогли в нас почуття полону, доводили нас до відчаю, а саме: якщо дехто з полонених, побачивши криницю, виходив з колони і кидався до неї або до водопровідної колонки з флягою чи менашкою набрати нашвидкоруч води, то завше така спроба була приречена на невдачу, тому що конвоїри заганяли такого сміливця назад у колону, даруючи йому навздогін і на пам'ять декілька чутливих стусанів прикладом ґвинтівки куди попало але, в більшості випадків, таким об'єктом являлась спина.

Жителі Києва, які споглядали на нас з тротуарів вулиць і домів, не мали одностайної думки про нас, тому і вислови і репліки відносно нас, були різними: одні нас жаліли, особливо жінки, які, мабуть, з натури більш доброзичливі і співчутливі, говорили конвоїрам: "Да что Вам жалко воды они ж люди", на що конвоїри все мали готову відповідь: "Неположно!" Чоловіки в більшості, особливо військові, викрикували: "Так им й надо, пусть подыхают, гады!", все інше, подібного змісту, а навіть і гірше, в супроводі такої вульгарної російської лайки, яку я почув вперше і яка не підлягає публікації. Я був здивований і вражений тим, що майже ніхто не розмовляє по-українськи; мене ведуть вулицями столиці України і всюди чути тільки російську мову і мені стає потрохи зрозумілим, що українською розмовляють по селах, а міста вже русифіковані і тут українською говорять переселенці із сіл. Опісля, коли нас стали водити до роботи на різні об`єкти, то я переконався, що в своїх здогадках, я не помилився і так воно було насправді.

Нас привели у табір полонених на Поділ, десь на Куренівку, де раніше знаходився якийсь цегельний завод. На роботу нас вели або возили вантажними автомообілями, завше з вул. Сирецької, по-моєму, так вона в той час називалась. Ми жили під дерев'яними навісами, (мабуть, колись там сушили цеглу), але і це було краще, чим на відкритому полі, тому що дощ не мочив нас.

Як я вже згадував, використовували нас на різних роботах. Я працював і на Хрещатику, який був зруйнований вщент, і ми очищали, складали і вантажили цеглу, ще придатну для будівництва, на спеціяльні вантажно-трамвайні плятформи, а також вантажили і вивозили весь будівельний крам, який залишався від зруйнованих будинків, одним

словом, розчищали Хрещатик і підготовляли його до нового забудування. Працював ще на заводі "Укркабель" і на "Хімзаводі" і на "Хлібзаводі". Найбільш омріяним і бажаним був хлібзавод, де працювали самі жінки, в більшості селянські, які не цурались тяжкої фізичної праці, а для мене це був найбільш ситий час мого перебування в полоні. Тут я певний час їв хліба досита, жінки нас жаліли і співчували нам, хоч ми для них були чужинці, і скрито годували, тому що ми — полонені — не мали безпосереднього доступу до хліба. Тут я трохи набрався сили і звідси я умудрився, спритно приховуючи, приносити хліб в табір, за який обміняв собі коц і шинелю, що було чим вночі вкритись. Подушкою служили дві порожні банки від американських консерв та клаптик висушеної трави, тобто сіна — все це загорталось у блюзку і являлось подушкою. Ті жінки, які в той час працювали на заводах і фабриках, а вони складали, мабуть, більше, як 99% всіх працюючих, тому що чоловіки були на фронті, в більшості були вихідцями з українських сіл, розташованих в близьких до Києва районах, не ставились ворожо до полонених. Часто я чув розмову між ними про те, що може і їхні чоловіки або рідні, які пропали без вісті, знаходяться в німецькому полоні і може також ходять голодні і жадні кусочка хліба, як і ми, то і чому не дати, при можливості, зайвий кусок хліба, полоненому. Мені, порівнюючи з німцями, трохи легше було переносити ці робочі дні, тому що, приймаючи мою леґенду про споляченого німця із Сілезії за факт, і знаючи, що я "трохи" розумію українську і російську мови, фрабричне чи заводське "начальствво" тобто ті, які давали нам роботу і спілкувались з нами, завше звертались до мене, як перекладача. Моєю допомогою в розмові користувались також конвоїри та їхнє військове "начальство". Я в таких перекладах був дуже обережний і, щоб не виявити себе українцем, який все розуміє, змушував інколи повторювати мені декілька разів своє запитання і вдаючи, що накінець я зрозумів, вживаючи таку польсько-українсько-російську суміш-асорт, переводив німцям. Ось таке життя, з одної сторони, заставляло мене не втрачати пильности й бути обережним у всіх розмовах зі сторонніми; але, а другої, давало шанс вижити в тих екстримальних умовах за рахунок зменшення фізичних навантажень на роботі.

Десь після місяця чи півтора, я захворів. Моя ліва нога від ступні до коліна зачервонілась, стала пухнути і почали відкриватися незаживаючі і гноючі язви. При ходьбі і роботі я відчував біль і після обстеження в медпункті мене післано до шпиталю полонених, який був у Пущі-Водиці під Києвом. Шпитальний будинок був великим 3-ох чи 4-х поверховим, точно не пам'ятаю, в ньому лікувалось більш як 800 чол. Я лежав у великій палаті, в якій було 27 хворих. Тут годували тричі на день, значно краще, ніж у таборі, моодший медперсонал весь був місцевий, а лікарі військові. Через деякий час рани мої стали гоїтись

і мені вже дозволяли ходити. В палаті, як перекладач, я допомагав медперсоналу в спілкуванні з хворими, але внедовзі в шпиталі виявили захворювання на плямистий тиф і, не дивлячись на прийняті відповідні заходи, тобто карантин і локалізація (заборона виходу з палат і спілкування з іншими хворими), в скорому часі весь шпиталь охопила епідемія тифу і тоді вже, з метою недопущення поширення тифу за межі шпиталю, медперсонал, який спілкувався з хворими, залишився також у шпиталі. Як відомо, розносциком тифу є воші, тому кожного ранку при обході лікарів йшла перевірка особистої і постільної білизни і якщо у когось в палаті знаходили воші, то всю постіль кожного з нас забирали в прожарку, а нам видавали іншу, спочатку прану, а потім зовсім нову, а тамту вже не прожарювали, а спалювали. Але і ці заходи не загальмували епідемії і всі поступово нею захворіли. Симптомами цієї хвороби були плями на тілі, особливо на грудній клітці, зростання температури тіла, аж до критичної 41-42, і втрати свідомости. Хворі стали масово вмирати, не кожному організму вдавалось подолати хворобу. Я захворів досить пізно, коли вже в моїй палаті померло 9 хворих. Температура зростала, апетит пропав зовсім, спрага мучила невпинно тому, що давали тільки кип'яток, і то в обмеженій кількості і тому, що при вживанні сирої води додавалась до тифу ще дизентерія, а це вже при зовсім ослабленому організмі (дистрофії) неминуча смерть, чого я і був свідком і в нашій палаті.

Внаслідок поширення епідемії відкрили (в сутеренах шпиталя) тифозну станцію, куди забирали хворих з температурою, яка сягала більше, як 40° Ц, тобто, як ми вважали — вже безнадійних. Це була наша думка і можливо, що вона була хибною, може хворим там давалось більш інтенсивне лікування, і не все було так жахливо, як ми думали, але до нас в палату звідти ніхто не повернувся, і я нікого із "своїх палатників" більше не зустрічав. Я також дуже боявся цієї тифозної станції, і завжди при міряні температури і цілковитій свідомості, якщо бачив, що вона більша як 40°, то стримував її покажчик до меншої, щоб не перевели у тифозну станцію. Через 14 днів (стільки днів тримається така висока температура) вона в мене, як у всіх, хто виртимав цю критичну стадію, стала спадати, появився апетит, і при тому, як кажуть, "вовчий". Мені вже не вистачало цілої мізерної лікарняної порції, і я став поїдати і за тих, що ще хворіли, й не хотіли чи не могли їсти. Я зрозумів, що смерть і на цей раз була милостивою до мене. Я поступово одужав, швидко поправився в тілі і почував себе вже досить добре. В палаті нашій залишилось в живих 9 чол., 9 померло у нас в палаті при високій температурі, не прийшовши до свідомости. Решту перенесено до тифозної станції.

Після одужання, мене і ще декількох відправили в табір, але вже інший, хоч також київський. Там, після кількаденного перебування, на вечірній перевірці з'явилося декілька офіцерів у польській військовій

уніформі, в характерних для польського війська "роґативках" і високих із штивними холявами чоботах. Це були представники польської армії, яка формувалась (чи може вже існувала) на території тодішнього Радянського Союзу і яка набирала вояків-поляків. Вони звернулись до всіх нас польською мовою: якщо серед полонених є поляки, які мають бажання воювати проти німецького фашизму в польській армії, а не залишатись тут в полоні, то завтра можна буде записатись у одного з офіцерів, який буде на прохідній табору. Ця пропозиція зацікавила мене і дала повід до роздумів. Я цілу ніч продумував над цією принагідною та спокусливою пропозицією: а чи не скористатись і мені з неї? Польську мову знаю, як свою рідну, прізвище назову, яке сам придумаю, і гайда чоловіче — або складеш десь голову на фронті, яку до цього часу тобі ще вдалось зберегти, а може це якраз той останній шанс, щоб вибратись звідсіля, а там все буде залежати від обставин: може вдасться перейти лінію фронту і махнути до своїх. Треба ризикувати, можливо нагоди такої більше не буде, і потім буду себе картати, що не використав її. Накінець я вирішив остаточно, що піду і запишусь, а там, що буде — то буде. Колись в мене, ще в школі, був знайомий поляк, який жив неподалік нас, на прізвище Скотніцкі Янек, і я скористався його прізвищем, пішов і записався. Анкетні дані були необтяжливими, я записався родом з Катовіцького воєвідства, знаючи, що перевірити в даний час це неможливо, тому що територія ця ще знаходилась під німецькою окупацією. Наступного дня, на вечірній перевірці, а вірніше, після її закінчення, два польські офіцери оголосили, щоб всі, які записались у польську армію, вийшли вперед і вишикувались в ряд тут на табірному пляцу. Коли ми стали в шеренгу, то нас виявилось біля 40-45 чол. Оба польські офіцери і якийсь полонений, малий ростом, чорнявий, повільно проходили перед шеренгою записаних і коли дійшли до мене, то полонений, який йшов попереду, зупинився передомною, повернувся до офіцерів і, вказавши пальцем на мене, сказав:

– То цей, я його знаю і бачив в Нойгаммері, він з дивізії "Галичина".

Я бувприголомшений і спочатку не повірив, що це стосується мене, а коли мені сказали вийти із шеренги і піти з ними — я зрозумів — це кінець. Кінець не тільки моїм задумам, але і всій моїй конспірації, і тому подвійному життю, яким до цього часу жив. Я думав, що мене відразу заберуть у тюрму, а там, після всяких знущань, а може і катувань, буду засуджений, а може і розстріляють. Але все відбулось трохи за іншим сценарієм.

Мене привели в ту кімнату, де я записувався в польську армію, сказали роздягатись, подивились чи маю знак групи крови, а тоді вже посипались кулачні удари не тільки по обличчю зі словесним супроводом вульгарної лайки, не тільки російської, до якої я вже був трохи звик, але і польської. Це знущання могло продовжуватись довго тому, що я вже не стояв на ногах, а лежав на підлозі, з розбитою

губою з якої стікала кров, і маб напевно жалюгідний вигляд, бо коли зайшов російський офіцер, то сказав;

— Хватіт, он свое получит еще в другом месте.

Мене перестали бити. Мені сказали встати і вбратись, що я з трудом виконав, а потім вивели і повели в табірнтй штрафний ізолятор, де я пробув один день в голоді і спразі, а потім мене відвезли в інший табір полонених, але вже не німців, а в табір так зв. "перемещенных лиц"; тобто полонених різних національностей, які воювали на стороні німців проти СССР. Це був пересильний табір і звідсілля, після недовгого перебування, невеликими групами, відправляли в так зв. "проверочно-фильтрационное лагеря". Так сталося і зі мною. Після недовгого перебування в цьому таборі без слідства і допитів мене в групі таки же, як і я, привели на ст. Київ, де в тюремному вагоні, який дочіплявся до пасажирського поїзду, відправили у вищезгаданий табір в м. Подольськ, що поблизу Москви. Це був величезний табір, де було десь біля 8-9 тис. чол., яких провіряла військова розвідка щодо достовірности особистих даних за місцем довоєнного проживання таборовика і до отримання і підтвердження цих даних з НКВД вказаних місцевостей. Полонених використовували на різних роботах в Подольську, Москві, а також у його філіялах чи відділеннях поблизу Москви.

Скривати своє правдиве прізвище не мало більше сенсу і я подав свої справжні дані й згодом (мабуть, до часу їх підтвердження) був відправлений в Калужську обл. на заготовку лісу для Москви. Там пробув я недовго. Працюючи на лісоповалі в лісі, часто промочував ноги, а це привело до того, що мені знову відкрились язви. Але це нічого мені не помогло тому, що жили ми в наметах, де було холодно і сиро, а лікувати не було чим. Табірний медпункт, який також знаходився в наметі, був безрадний мені допомогти, бо в ньому для лікування моїх ран не було нічого.

Мушу сказати ще і те, що поблизу не було ніякої маленької лікарні, це була така глухомоть, така російська закутина, де навкруги були тільки ліси й ліси, а де не де невеличкі хутори. Вночі завивали вовки, які так близько підходили до нашого невеликого табору, що охоронці їх відстрашували пострілами. Я почував себе все гірше і гірше, нога моя спухла, ран ставало все більше і більше, і вкінці "комісія" лікарів, яка приїхала на обстеження хворих, комісувала мене як хвоорого з таким страшним діягнозом як ґанґрена лівої ноги, і видали документи на відправку додому.

Після звільнення з' цього табору, я приїхав додому, де мене не чекали батьки, але чекала через короткий проміжок часу, поки я не залікував свої язви (бо це не була ґанґрена), тюрма, суд і строк 10 років позбавлення волі і 5 років прав в таборах Заполярної півночі. В 1954 році я повернувся, після відбуття строку, додому, де і проживаю по сьогоднішній день.

ДЕЩО ПРО 2-гу СОТНЮ В ГАЙДЕЛЯҐЕРІ

М. Ревіляк у своїй статті "Дивізіон зенітної артилерії" ("Вісті комбатанта", ч. 4, 1997, ст. 87) згадує про нещасливий випадок, що трапився підчас вправ із киданням ґранат. Я був свідком того нещасливого випадку, чекав на свою черґу, у віддалі 3-4 метрів, і добре бачив, що тоді трапилося. Після сім секунд, коли стрілець (прізвища не пригадую) був готовий кидати ґранату, німецький підстаршина завважив, що ґраната знаходиться у лівій руці стрільця (мабуть, він був лівша). Підстаршина пробував передати цю ґранату в праву руку стрільця, що забрало додаткових 3-4 секунд, і тоді наступив вибух. Обидва були поранені, але довго не придивлявся, бо мене покликано кидати ґранату. Пригадую собі добре, що я, мабуть, зі страху, жбурнув цю ґранату на велику віддаль. Командир сотні, побачивши мій страх, "запросив" мене у яму понад якою летіли ґранати. Не можу описати свого страху, але добре знаю, що це був лік — раз назавжди.

Приїхали ми з Бродів до Дембіци 10 вересня 1993 р. Наступного дня нам видали мундири та кріси. Чергового ранку нас дуже поспішно запровадили на недалекий майдан, де був закопаний двометровий стовп і прив'язаний до нього німецький молодий листоноша, котрий вкрав аж три папіроси. За це був засуджений на розстріл. Людське життя за ціну трьох папіросів!

Почався інтенсивний вишкіл, довгі марші та нічні вправи. Командир сотні, "шпіс" та всі інструктори, поводилися як справжні джентельмени. Поміж інструкторами було двох підстаршин українців, один (з них Оброшенко, син кол. вояка УНР, що після війни застряг у Німеччині). За два або три тижні вишколу помер нагло доброволець з Бродів Грицайко. Мабуть, він був уже хворий вдома.

Всі ми дуже захопились вишколом.

Дуже цікавою людиною був "шпіс". Коли заходила потреба нарізати до кухні дров, чи почистити бульбу, він оголошував набір "музикантів". Раз і я зголосився в "музиканти", але, побачивши в чім діло, втік із кухні через вікно. "Шпіс" бачив мене й розсміявся, погрозивши пальцем.

Майже всі брідчани були добрі у стрілянні, і на змаганнях за першенство здобували передові місця. В 2-ій сотні служило багато добровольців з Бродів, ось деякі: В. Бакун, М. Бідовський ("Сип-Сип"), Р. Гуменюк, Колодницький, Я. Кучарський, Є. Окуліта, Я. Осадца, В. Сакалюк. Я. Осадца, після боїв під Бродами, дістався до Львова, де сім років переховувався у своєї дівчини. Євген Окуліта, хоч і вийшов живим із брідського кітла, по дорозі десь пропав. Мабуть, він загинув у рядах УПА. М. Бідовський попав в Австрії у більшовицькі руки й по довгім засланню повернувся до Бродів, де й помер.

В. Сірський

Огляди, рецензії

Василь Федорович

ПЕРШІ ТРІЩИНИ В ІМПЕРІЇ

Закінчення з попереднього числа

Перестройка і гласність в Україні

Вже в першому році свого урядування Ґорбачов зустрівся з національними проблемами в Україні. Тут за Щербицького продовжували переслідувати активістів, що боролися за людські права. В квітні 1985 р. Миколу Горбаля, члена Гельсінкської Групи засуджено на 8 років ув'язнення і 3 роки заслання, а Йосифа Терелю за оборону української греко-католицької церкви (УГКЦ) засуджено на 7 років в'язниці і 5 років заслання. Деяких арештованих відсилали до психіятричних закладів.

В половині 1985 р. прийшла "відлига". Одного з найбільш відомих дисидентів, Вячеслава Чорновола, судженого три рази за політичну діяльність, звільнено з табору в Якутії. Більше звільнень не було в 1986 р. Після повороту до Львова, Чорновіл продовжував політичну діяль-ність і разом з іншими звільненими дисидентами скликав у Львові громадські збори, на яких проголошено декларацію з засудженням політики ґеноциду українського народу і з вимогою створити незалежну українську державу. Вимоги Декларації попирали багатолюдні маніфестації у Львові. У відповідь на це Щербицький наказав силою розігнати демонстрантів, а головніших активістів арештувати. Та ці заходи були безуспішні, загальне невдоволення зростало, до активістів прилучилася Спілка Письменників України, домагаючись пошанування української мови. В 1989 р. Щербицький заатакував Гельсінкську Групу і Рух як антисовєтські організації. Це не помогло. Демонстрації охопили цілу Західну Україну. До них долучилися ще члени досі забороненої УГКЦ, що мали правдоподібно попертя Ватикану (?), який дав Ґорбачову до зрозуміння, що його зустріч з Папою буде неможливою, якщо совєтський уряд буде далі переслідувати УГКЦ (?!).

У вересні 1989 р. відбувся в Києві інавґураційний конґрес Народного Руху, на якому його головою обрано поета Івана Драча, відомого борця за українську мову. Тут автор наводить цікавий епізод: після одного публічного виступу Матлока в Києві, де він промовляв українською мовою, Драч писав, що це просто незрозуміло, що російські урядовці, які живуть в Києві, не хочуть говорити українською мовою тоді, як американський амбасадор промовляв тією мовою.

Заснований в Києві Народний Рух знайшов добрий ґрунт в Західній Україні, головно у Львові, де діяли звільнені в'язні Чорновіл і Михайло Горинь. В результаті такого зросту національного руху Щербицький мусів піти в відставку. На його місце прийшов Володимир Івашко,

українець з Харкова. Він почав провадити лагіднішу політику, ніж Щербицький. Помітно зростав в Україні національний сантимент. В січні 1990 р. Верховна Рада в Києві впровадила в себе українську мову як державну. Знесено заборону УГКЦ. Комуністичний уряд України стратив довір'я народу, головно через затаєння причин і наслідків чорнобильської катастрофи.

Внаслідок посилення опозиційних рухів в Україні Ґорбачов покликав Івашка до Москви для співпраці в зреформованому Політбюро. На його місце головою Верховної Ради вибрано Леоніда Кравчука, що досі займав поважну позицію в Комуністичній партії України. Тепер Кравчук відсепарувався від партії, а зайняв більш аґресивну політику в справі української державности. Вже 16 липня 1991 р. проголошено суверенітет України.

Візита президента Буша в Києві.

В липні 1991 р. президент Буш приїхав з офіційною візитою до Москви на запрошення Ґорбачова, тодішнього президента СРСР. При тій нагоді відразу виник конфлікт між Ґорбачовим і Єльциним, президентом РСФСР. На зустріч з Бушом Ґорбачов запросив також Єльцина, але цей відмовився від тієї зустрічі, заявляючи, що він волів би прийняти Буша в своєму бюрі, ніж спільно з Ґорбачовим. Це викликало в Буша деяке збентеження.

През. Буш постановив відвідати Київ як столицю другої найбільшої республіки, яка швидким темпом прямувала до демократії і, в якій не було ніяких етнічних заворушень так, як, нпр., в азійських чи кавказьких країнах. Ґорбачов не був надто вдоволений з тієї візити й вислав до Вашинґтону повідомлення, що не є вказаним для Буша тепер відвідувати Київ, а було б краще, якби він той час провів на його дачі біля Ставрополя. Але тому що приготування до візити були майже закінчені й було б незручно відмовляти ту візиту, Вашинґтон, на інтервенцію амб. Матлока і міністра закордонних справ СРСР Безсмертника, візити не відкликав. Ґорбачов був роздратований таким оборотом справи і саркастично сказав, що Буш може їхати, куди хоче. Така реакція Ґорбачова насторожила Буша й він постановив уникати всього, що могло б образити Ґорбачова. Тому й Матлок, переглядаючи приготовану для Буша промову, радив пропустити фрази, в яких надто вихвалялося Ґорбачова або заохочувалося до нового союзу на місці СРСР. Крім того, за порадою Матлока, при назві "Ukraine" викреслено родівник "the", бо американські українці вважають, що такий родівник робить з України географічне поняття, а не державу. Матлок знав наставлення українців, і тому радив поступати обережно й дипломатично. Він пригадав американським дипломатам, що українці були обурені, коли в часі візити Коля в Києві Ґорбачов виключив українських лідерів від зустрічі з німецьким канцлером. Тому тепер погодилися, що Буш зустрінеться приватно з головою Верховної Ради Кравчуком, без

присутности московського представника Ґорбачова (віцепрезидента СРСР — Янаєва). Всі промови мали бути в українській і англійській мовах, без перекладу на російську. Одним словом, підготовчий комітет зробив усе, щоб Україну трактувати як окрему суверенну державу.

Церемонія привітання президента Буша на летовищі в Борисполі нагадувала давні совєтські часи. Тільки вибрана група людей була допущена до терміналу для привітання президента. Всі присутні мали в руках американські й українсько-совєтські прапори. Кравчук привітав президента Буша українською мовою, а президент відповів по-англійськи. Це був різкий контраст до візити президента Ніксона в 1972 р., коли вся церемонія відбувалася в російській і англійській мовах.

Як президентська кавалькада виїхала з летовища, сцена зовсім змінилася. Тут перед будинком аеропорту чекали великі маси народу з синьо-жовтими українськими прапорами і транспарентами, що засуджували комуністичний режим і вимагали незалежности для України. Подібні демонстрації були вздовж дороги до Києва, а найчисленніші були таки в центрі столиці.

Президент Буш мав приватну зустріч з Кравчуком. Після того виступив з промовою у Верховні Раді. Делеґати вислухали промову спокійно, а при кінці влаштували президентові овацію. Представники Руху були обурені деякими нефортунними фразами в промові Буша. Це підхопила теж американська преса й колюмніст В. Сефайер хотів тим збентежити Буша, назвавши його мову — "Чікен Кієв". Мотлок не погоджувався з політиками Руху, кажучи, що вони звернули увагу на деякі фрази в мові президента (нпр., розвалювання політики Ґорбачова і підготованого ним договору про новий союз), не схопили основної суті його мови, в якій потрактовано Україну як окрему від Росії політичну одниницю.

Після виступу Буша в Верховній Раді влаштовано для нього формальний обід в бароковому Маріїнському палаці. Тут були присутні представники всіх політичних фракцій, включно з 5 делеґатами Руху. Тости виголошувано в українській і англійських мовах (без перекладу на російську). Присутній на тому обіді амбасадор СРСР у Вашинґтоні Віктор Комплектов в розмові з Матлоком похвалився, що йому дуже пригодилося знання англійської мови, бо без неї він був би не розумів, про що говорилося під час бенкету (дивно, що йому так трудно було розуміти українську мову (?).

Вся візита Буша в Києві тривала лиш 5 годин, але вона мала велике значення для України, бо оце вперше від половини 17 ст. вона, як суверенна держава, гостила в себе президента великої потуги.

У зв'язку з візитою ще одна заввага Матлока. Перед приїздом Буша до Києва українські націоналісти критикували його перед американськими журналістами, а саме, голова Руху, Іван Драч, твердив, що Буш загіпнотизований Ґорбачовим, а Левко Лук'яненко скаржився,

що американський президент завжди ставився зневажливо до визвольно-демократичних рухів в Україні. На те Матлок відповів, що це незгідне з правдою, бо були постійні зв'язки між американським урядом і представниками Руху, яких запрошувано до ЗСА на державний кошт. Також викривлене є ставлення Руху до Ґорбачова, бо без його тиску на український комуністичний уряд в Києві більшість членів Руху були б досі каралися в тюрмах чи концтаборах.

Референдум і незалежність.

Тоді, як балтійські держави майже "без надуми" проголосили свою незалежність і, не зважаючи на спротив Москви, зуміли її втримати, то Україна підходила до того питання більш поступово й обережно, з уваги на своє геополітичне положення, величину території, етнічну зрізничкованість населення, віровизнання, соціяльно-економічні погляди та ступінь національної свідомости. Щойно після невдалого серпневого путчу в Москві назріла в Україні думка залишити Союз і змагати до повної незалежности. В результаті 24 серпня 1991 р. Верховна Рада в Києві проголосила Акт незалежности, при чому узалежнила його від висліду всенародного референдуму, призначеного на 1 грудня 1991 р. Вислід референдуму перевершив усі сподівання, понад 90% населення голосувало за незалежність. Негайно потім Росія, тоді ще РСФСР, визнала офіційно незалежність України (3 грудня 1991 р.). Те визнання було дуже важливе, бо оце вперше після більше, ніж три століття, Росія зреклася своїх претенсій вважати Україну складовою частиною імперії. Багато росіян не могли погодитися з думкою, що Україна відділилася від Росії, й тому навіть закидали Єльциновї зраду. Після того, 5 грудня 1991 р., Верховна Рада анулювала договір про створення СРСР в 1922 р., а наступного дня вирішила не підписувати нового договору про унію чи союз та ухвалила закон про організацію власних збройних сил.

Нововибраний президент України, Леонід Кравчук, на першій пресконференції після зложення президентського приречення заявив, що Україна буде заключувати договори з поодинокими державами на базі рівности і не приступить до союзу, що буде мати центральну владу й атрибути, які обмежували б свободу й суверенітет її членів.

Матлок присвячує чимало уваги положенню України після проголошення незалежности. На вступі зазначує, що об'єднання націоналістів із західніх областей і національ-комуністів зі сходу, що допровадило до такого корисного висліду грудневого референдуму, було ненатуральне, й тому швидко розпалося. Вплинуло на це, правдоподібно, економічне положення України. Як відомо, українська економіка в великій мірі була залежна від російських нафти й ґазу. Україна мусіла платити за ті достави в твердій валюті по високій ринковій ціні. Для України це було великим обтяженням і вона часто не могла на час платити своїх рахунків. Тоді Росія стримувала доставу енергоносіїв,

а через те економіка України терпіла поважні втрати.

Одночасно посилилися між Україною і Росією політичні й мілітарні напруження. Російські "патріоти", використовуючи сепаратистичні рухи російського населення Криму, вимагали прилучення Криму до Росії, і московська Дума навіть ухвалила відповідну резолюцію, але Єльцин відсепарувався від неї. В січні 1994 р. російський націоналіст, Юрій Мешков, вибраний президентом Криму, без порозуміння з Києвом, комунікувався безпосередньо з Москвою й домагався прилучення Криму до Росії. Однак Єльцин і Черномирдін відмовилися пертрактувати з ним, покликуючись на те, що Росія зобов'язалася респектувати цілісність української території.

В березні 1995 р. през. Кучма скасував уряд президента Криму, розв'язав місцевий парлямент і зарядив нові вибори. При тому він ясно зазначив, що кримську конституцію треба змінити так, щоб вона була згідна з українською конституцією. Таким чином Кучма своєю політикою бодай тимчасово полагодив кримське питання.

Залишилася ще проблема ядерної зброї на території України, що стала причиною напружень не тільки з Росією, але також із ЗСА. Все таки після довгих зволікань і переговорів, в січні 1994 р. Україна, на підставі тристороннього договору (Україна, Росія і ЗСА), погодилася передати свою ядерну зброю Росії для знищення, а Росія зобов'язалася доставляти Україні пальне для її нуклеарних станцій.

Хоч політичні й мілітарні проблеми полагоджено, економіка України далі погіршувалася...

Тут ще окрема згадка Матлока про президентські вибори в 1994 р. Було 7 кандидатів, але найзамітніші між ними — Кравчук і Кучма. Однак в першому голосуванні ні один з них не здобув більшости. При другому голосуванні переміг Кучма. Свою перемогу він завдячує східнім областям, де 80% голосувало за ним, тоді як в західніх областях тільки 4% голосували за ним, а Кравчук здобув тут 87%. Незважаючи на гарячу передвиборчу кампанію, перехід влади пройшов гладко, респектовано демократичні принципи.

Кучма відразу поставив собі за завдання об'єднати східні й західні території України, приобіцяв приспішити економічні реформи, обороняти суверенітет і незалежність України та кооперувати з Росією, якщо це буде корисне для України. Одночасно він постановив негайно нав'язати ближчі взаємини з Заходом.

В кінцевій заввазі автор стверджує, що впродовж перших трьох років незалежности Україна витримала всі випробування і здала перший іспит демократії. Якщо так далі піде, а серед населення розвинеться почуття льояльности до української держави без огляду на національну приналежність, то тоді не буде проблеми зберегти незалежність, і в результаті зайняти належне місце серед европейських держав.

Андрій Боляновський

СПІВВІДНОШЕННЯ ІСТОРИЧНОГО Й ЛІТЕРАТУРНОГО ТЛА В ПОВІСТІ І. БАГРЯНОГО "ОГНЕННЕ КОЛО"

Жодна книга Івана Багряного не викликала стільки контроверсійних оцінок, як повість "Огненне коло". Вже перша літературна рецензія, що з'явилась у 1954 р. і належала Богданові Жарському, визначила повість як "антиукраїнську книгу"[1]. На адресу цієї книжки навіть у наші дні вживаються такі вирази, як "незбалянсована фантазія автора" (Ярослав Качай)[2], "повість про непереможність ворога" (М. Мироненко)[3] і т. п. Що ж обумовило появу таких гострих випадів? Перш за все, їх викликало не завжди ретельне дотримання автором принципу історизму у своєму творі й упереджена письменницька оцінка приреченості долі вояків дивізії "Галичина" — не завжди з погляду сучасника тих подій, а, швидше, з погляду більш пізнього дослідника-історика. Справді, повість "Огненне коло" вийшла з-під пера Багряного у 1953 р., тобто приблизно через десять років після зображених у ній подій.

В роки війни письменник якийсь час мешкав у Галичині. 5 лютого 1944 р. він виступив у Літературно-мистецькому клюбі у Львові з доповіддю на тему "Україна біля Тихого океану", а внедовзі на літературному конкурсі, проведеному в тому ж місті, його роман "Тигролови" (що у скороченому варіянті мав назву "Звіролови") розділив перше місце з повістю Тодося Осьмачки "Старший боярин"[4]. Багряний уже тоді особисто цікавився ходом формування дивізії "Галичина" й міг спілкуватися з людьми, які так чи інакше пов'язали з нею свої долі і розповіді яких згодом послужили тлом для написання повісті про трагічні сторінки історії цього збройного формування. Проте, недостатнє знання Багряним особливостей менталітету галицьких українців, відсутність у нього військової освіти перешкодили письменникові дати цілісну художньо та достовірну історично картину долі дивізії "Галичина" тим більше, що Багряний міг судити про битву під Бродами переважно з чуток та окремих публікацій у пресі. Усе це, а також відсутність виваженого співвідношення реалій та фантазії у його творі

й викликало не лише слушні зауваження літературних критиків, а й досить гострі випади на адресу повісті з боку безпосередніх учасників тих подій.

Характерне для творчої манери письменника абстрагування від реальних подій, акцент на уявних переживаннях героїв знайшли свій яскравий вияв у "Огненному колі". Багряний широко застосував літературний прийом гіперболізації при зображеннях тих подій, що мали (або могли мати) місце напередодні й під час битви під Бродами у другій половині липня 1944 р. Проте, керуючись головним лейтмотивом твору — антивоєнною спрямованістю й прагненням показати перш за все трагізм тих днів, Багряний не завжди послідовно характеризує як стан і моральні настрої дивізійників, так і саму дивізію. Наприклад, він пише про дивізійників як про "молодь, напіввимуштровану й напівозброєну", тоді як відомо, що переважна більшість вояків дивізії пройшла належний військовий вишкіл і мала достатню кількість зброї.[5] Або наголошує на занепадницьких настроях серед особового складу дивізії, зазначаючи, що навіть коні мали "інстинктивне відчуття загибелі". Проте в іншому місці, заперечуючи сам собі, Багряний все ж визнає, що дивізійники — "не здеморалізована купка утікачів, а боєва одиниця. Безперечно! Здисциплінована, сильна духом, ціла тілом". Письменник також влучно відзначає важливе символічне значення дивізії для українських визвольних змагань. "Бо ж для ворога, — зауважує він, — дивізія в сто разів небезпечніша, аніж цілі корпуси інших вояків, вона небезпечна, як приклад для всього населення української землі, як наочний доказ існування волі до боротьби за свободу й організованого орудування зброєю в ім'я тієї свободи". Разом з тим, даючи зрозуміти, що доля більшості українців — військово-службовців дивізії "Галичина" — під Бродами трагічно обірвалася, Багряний жодним словом не згадує про перехід після битви багатьох уцілілих дивізійників на бік Української повстанської армії для продовження розпочатої у лавах "Галичини" боротьби проти сталінської Росії. Цей мотив, на жаль, не вписується у фабулу його твору. Головним для Багряного стає не відтворення складних та неоднозначних подій, що відбувалися напередодні й під час битви під Бродами. Найваж-ливішим для нього є намагання передати трагізм епохи, коли, поставлені перед дилемою: "Хто більший ворог?", українці опинялись на боці тієї воюючої сторони, що видавалася їм меншим злом у порівнянні з другою. І, слід відзначити, Багряний блискуче передає цей трагізм.

Незважаючи на весь свій драматизм, підкреслений уже в підзаголовку ("Повість про траґедію під Бродами"), твір Багряного не був виявом песимістичних поглядів автора щодо дивізії "Галичина" чи то засудженням прагнень тисяч українських патріотів, котрі, сподіваючись створити зародок збройних сил України, добровільно зголосилися до лав дивізії. Головна мета "Огненного кола" — аж ніяк не очорнення історії дивізії "Галичина", а заклик автора до сучасних та прийдешніх

поколінь українців, свого часу влучно зформульований у словах гімну Організації Україєнських Націоналістів ще за чверть століття до появи повісті: "Доволі нам руїни і незгоди, не сміє брат на брата йти у бій!"

Читач не може не відчути, що у внутрішньому протиборстві між прагненням передати якомога правдивіше історичне тло подій та авторським домислом у їх змалюванні гору бере останній. Як літературний твір повість отримала заслужене визнання і читачів, і критиків. А. Юриняк свого часу писав: "Огненне коло" — таки справді видатний твір: і граничною яскравістю, пластичністю змальованих сцен, і глибоким сенсом потрійного вогненного кола; кола перстеня навколо дивізії, трагічного кола безвихіддя, що в нім опинився український народ, і, нарешті, кола "розмонтованого" світу нашої цивілізації".

Справді, повість "Огненне коло" неперевершена в пляні передачі найтонших психологічних переживань героїв. Після роману "Сад Гетсиманський" її можна назвати найкращим твором Івана Багряного, що у висохохудожній формі змальовує трагічні моменти недавньої української історії.

Примітки

1. *Жарський Б.* Протиукраїнська книга//Гомін України. — 1954. — 30 січ.

2. *Качай Я.* Повість чи незбалянсована фантазія?//Вісті комбатанта. — Торонто-Нью-Йорк, 1995. No. 4. — С. 103-104.

3. *Мироненко М.* Повість про непереможність ворога і про тих, що "загинули, як під Бродами..."//Вісті Комбатанта. — Торонто-Нью-Йорк, 1995. No. 5.

4. *Гаврильченко О., Коваленко А.* Штрихи до літературного портрета Івана Багряного. — У кн.: *Багряний І.* Сад Гетсиманський. — К., 1992. — С. 13.

5. Детальніше про це див.: *Heike W. D.* The Ukrainian Division "Galicia", 1943-45. - Toronto, 1988. - P. 3-49.

Всеукраїнське Об'єднання Ветеранів

Дорогі наші Побратими!

В першу чергу хочу від себе та нашого об'єднання привітати Вас з наступаючим Новим 1998 роком та Різдвом Христовим. З цієї нагоди зичу міцного здоров'я, довголіття, порозуміння та спільної праці на утвердження державності України.

Коротко подаю Вам відомості з останнього часу від з'їзду у Львові. Життя плине і ледве встигаємо йти за ним. Особливих потрясінь у нас немає, хоч і без сенсацій не обходиться. Були у нашому об'єднанні деякі казуси розколу у Києві, але слава Богу обійшлось, а розкольників поставили на належне місце. З УПА порозумілися і працюємо разом. Як бачите, немає жодної організації, де б ворожа рука нас не ділила — то на бідних і багатих, то на білих і червоних, то на націоналістів і інтернаціоналістів, а тепер розколи між конфесіями теж не приводять до добра.

Мало у нас священиків-патріотів, бо на даному етапі люди повернулися до церков, до віри Христової, а зустрічаються й такі серед священиків, що свідомо кидають кістку роздору. Думаю, що й це переживемо, потрохи усвідомлюють хто є хто!

Найважливіші події ще попереду — це вибори до Верховної Ради України. Трохи прикро, що й серед наших свідомих українців, ніби патріотів, немає порозуміння, щоб єдиним блоком стати проти лівих сил, яким мариться бути вічно в обіймах москалів. Зареєстровано у нас 30 партій, які братимуть участь у виборах. А це значить, що сили розпорошені і жодна з них не переможе комуно-соціялістів, які йдуть єдино. Наче всі розуміють, закликають до єдності, але кожен хоче бути лідером (гетьманом) і керувати іншим. А це величезна біда, щоб не втратити назавжди України. Найгірша ситуація на Сході держави, де збережена колгоспна система, люди там живуть набагато бідніше як духовно, так і матеріяльно. Якщо їм підкинуть матеріяльну допомогу комуністи (а вони вміють добре дурити і гарно обіцяти), то можна чекати гіршого. Тому зараз наше завдання якомога працювати над роз'ясненням наших позицій в надії, щоб Бог не відібрав розуму від лідерів партій, що згодом об'єднаються.

Дочекались ми до круглої дати 80-ти річчя боїв під Крутами і думаю, що ці заходи, які ми сплянували, будуть проведені на державному рівні та хоч трохи пробудять національну свідомість серед молоді. Роботи багато, ми всі люди старші, слабкого здоров'я, але ще хочемо щось доброго по собі залишити.

Думаємо, що Ви теж не байдужі до подій на Україні і будете сприяти якомога більше, щоб домогтися успіхів у нашій спільній меті. Нас цікавить Ваша позиція, як асоційованого члена ВОВ, тому просимо повідомити.

Ще раз бажаю всіх благ в особистому житті та громадській праці.

Христос народився!

Славімо його!

З повагою

Заступник голови Всеукраїнського об'єднання ветеранів

П. Вівчар

СПІЛКА ОФІЦЕРІВ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ

10-го з'їзду Спілки Офіцерів України

13 грудня 1997 р., м. Київ

Заслухавши і обговоривши звітну доповідь голови Спілки офіцерів України, народного депутата України полковника В. Білоуса та доповідь 1-го заступника голови, народного депутата України генерала І. Біласа "Робота Спілки в період підготовки і проведення виборів у ВР України", з'їзд констатує, що Спілка проводить певну роботу в напрямку захисту соціяльних, економічних і правових інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних, осіб що знаходяться у відставці та членів їх родин. Проводиться значна робота з допризовною молоддю. Найбільш активно ведуть роботу первинні організації Львівської, Івано-Франківської та Житомирської областей. Значно знизили свою роботу організації Тернопільської області, міст Києва та Севастополя, організації навчальних закладів.

У військах і надалі остається невирішеною мовна проблема та зловживання своїм службовим станом значної частини військових командирів та начальників. Депутати-члени СОУ при виїзді на місця мало приділяють уваги роботі в військах. В деяких організаціях низька виконавча дисципліна.

З'ЇЗД ПОСТАНОВЛЯЄ:

1. Роботу Виконавчого Комітету Спілки офіцерів України за завітний період визнати задовільно.

2. У зв'язку з виборчою кампанією в Україні вибори керівних органів Спілки провести на другому етапі 10-го з'їзду СОУ в травні місяці 1998 р. Конкретну дату проведення другого етапу 10-го з'їзду визначити на засіданні Виконкому, який провести в першій декаді квітня місяця 1998 р.

3. Головам місцевих організацій, керуючись Директивою МО України Д-41, встановити тісні контакти з командуванням військових

частин, навчальних закладів військоматів та інших військових формувань, скласти спільний плян роботи по викоріненню неґативних явищ у військах, а також вирішенню мовної проблеми, заходи по підвищенню військової дисципліни, збереженню техніки та зброї, соціяльно-правового захисту військово-службовців та членів їх родин, заходи по роботі з допризовною молоддю.

4. Вважати одним із головних завдань Спілки — участь в проведенні виборів у Верховну Раду України. Для успішної роботи членів Спілки у виборчому процесі створити координаційний штаб при Секретаріяці СОУ та обласних організаціях, скласти конкретний плян його роботи. Вести аґітаційну і пропаґандистську роботу в напрямку підтримки кандидатів від націонал-державницьких бльоків (партій), які мають найвищий рейтінґ. Свої дії узгоджувати з керівництвом згаданих бльоків. Тим часом розвінчувати антидержавну, популістську програму кандидатів від лівих і лівоцентристських партій і бльоків. Керівникам координаційних штабів головам організацій СОУ інформувати Секретаріят СОУ про хід виборчої кампнаії на місцях не рідше одного разу на тиждень.

5. Проводу в строк до 1. 01. 98 розробити єдину програму дій Спілки офіцерів України на період виборчої кампані і довести її до всіх організацій Спілки (відповідальний кап. 1 ранґи А. Грищук).

6. Для більш цілеспрямованої роботи по підготовці допризовної молоді вивчити досвід роботи, в цьому напрямку, Харківської обласної організації. Голові Харківської організації пп-ку Л. Лісному описати свій досвід і вислати в вигляді рекомендації всім організаціям СОУ.

7. Для оперативного і дієвого розгляду питань правового і соціяльного захисту військовослужбовців створити при Проводі Спілки "Комітет соціяльної справедливости". Головою Комітету призначити полковника М. Селюка, якому в строк до 15. 01. 98. сформувати комітет у складі 5 чоловік, розробити Положення про Комітет і представити для затвердження на Провід.

8. Секретаріяту Спілки, головам обласних, Автономної республіки Крим, міст Києва і Севастополя та реґіональним організаціям СОУ, керуючись критичними зауваженнями, висловленими делеґатами з'їзду і прийнятими рішеннями, до 15. 01. 98. скласти плян роботи організації на період до травня місяця 1998 р.

Заступник голови, Керуючий справами Секретаріяту СОУ
полковник В. Саладяк

Просимо присилати ПЕРЕДплату за журнал своєчасно.
Не забувайте і про пресфонд.
Ми не можемо посилати журнал "на кредит"!

Канада

КОНЦЕРТИ ХОРУ "БУРЛАКА" В АНГЛІЇ

В днях від 15-23 листопада 1997 р. хор "Бурлака" разом з хором "Гомін" із Манчестеру, святкували 50-ліття прибуття колишніх воїнів Дивізії "Галичина" до Англії. Вже самі зустрічі з колишніми дивізійниками у Манчестері були надзвичайно зворушливими, бо не один із нас не бачив "англійських" дивізійників майже півстоліття. При цій першій зустрічі не одному з нас покотилася з очей сльоза.

Місцева "форкоманда" розмістила дуже справно майже півсотні "бурлаків" по своїх домівках в Манчестері, Братфорді, Лейсестері, Ноттінгамі і Лондоні. Хочеться сказати: якщо хтось із вас захоче пережити атмосферу рідної хати, далеко від свого дому, відвідайте "українську" Англію. Таких щирих людей не знайдете ви ніде на світі!

Концерти обидвох хорів відбувалися разом у всіх п'ятьох вищезгаданих містах. Хор "Гомін" співав декілька пісень: *Розпрягайте хлопці коні*; *Ой, ти горо кремянная*, соліт Роман Литвинів; *Іван Гус*, соліст Василь Свердлюк; *Плече в плече*, обробка Я. Бабуняка; *Наш рідний край*; *Човен хитається серед води.* Фортепяновий супровід: Я. Шутка, диригент: Ярослав Бабуняк.

В другій частині хор "Бурлака" співав: *Бурлацька пісня*, музика і слова Я. Харака, солісти: Андрій Сорока та Ярослав Харак; *Розпращався стрілець*, солісти Теодозій Пришляк і Василь Чупринда; *Гамалія*, солісти:

Диригенти: Квітка Зорич-Кондрацька ("Бурлака") і Ярослав Бабуняк ("Гомін").

С. Кривенький і Т. Пришляк; *Аркан,* соліст: Зенко Балагура; *Люблю я тебе, Україно*, солісти Т. Пришляк і А. Сорока. Фортепяновий супровід: Юрій Кречковський, диригент Квітка Зорич-Кондрацька.

Найцікавшою була третя спільна частина концерту обидвох хорів. Диригували на зміну Квітка Зорич-Кондрацька та Ярослав Бабуняк. Проспівано пісні: *Тебе поєм*; *Дивізіє, гей рідна мати*; *Ой, зійшла зоря*; *Грайте радісно бандури*; *Грай Бандуро*; *Вставай народе*; *Бандуристе, орле сизий.* В цій частині концерту пописалися добре всі солісти "Бурлака". Але найбільше оплесків одержали С. Кривенький, Т. Пришляк і А. Сорока.

У Лондоні з цікавою доповіддю про життя та досягнення дивізійників у Англії виступив майор С. Фостун в новісінькому мундирі Української Армії. Були також "тисячні" подяки від п. Гайви й багатьох інших місцевих діячів.

Президія Головної Управи Об'єднання бувших вояків у Великобританії нагородила Золотим Хрестом Заслуги Першої Кляси "за віддану працю в розбудові та закріпленні Української Держави" Квітку Зорич-Кондрацьку, хор "Бурлака" — Золотим Хрестом із мечами Першої Кляси, голову хору "Бурлака", Василя Чупринду — Золотим Хрестом Заслуги Першої Кляси, а піяніста хору Юрія Кречковського — Бронзовим Хрестом Третьої Кляси.

Також відзначено хор "Гомін", його диригента Ярослава Бабуняка та піяніста Я. Шутки.

В. Сірський

Лист до Крайової Управи

5-го січня 1998 р.

Христос Раждається!

Щира і сердечна подяка Вам за надісланий Обіжник ч. 4-те за місяць грудень 1997 р. В цім останнім Обіжнику багато цікавих речей для мене я довідався.

Дуже часто споминаю наших живих побратимів, а ще частіше тих, що Бог їх покликав до вічности і не мали того щастя, що ми маємо.

Надальше буду молитися, щоб Ваша праця дала гарні овочі праці як для нашої Церкви, так і для України. Щасти Вам Боже!

Благословення Господнє на Вас!

Ваш друг по зброї,
Михаїл, *Єп.*
Апост. Екзарх у ВБ

ГОСТИНА ОФІЦЕРІВ УКРАЇНСЬКИХ ЗБРОЙНИХ СИЛ В МОНТРЕАЛІ

Хоч членство Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Монтреалі, як і в інших місцевостях, через відхід у вічність, з кожним роком зменшується, але діяльність Станиці дальше продовжується.

Четвертого грудня 1997 року Станиця спільно з Українським Канадським Королівським Легіоном, ім. Івана Мазепи, гостили в Домі Української Молоді групу офіцерів Українських Збройних Сил. Ці офіцери студіюють французьку мову в офіцерській школі в місті Сейнт Жан, 40 км від Монтреалю. Це вже третя група, котрих монтреальська Станиця мала нагоду вітати в себе в гостях.

О 7-ій годині вечора привітав гостей голова Станиці, поручник Богдан Маців, і представив їх присутнім: полковник Олександер Черненко, майор Павло Губенко, майор Михайло Садовник і старший лейтенант Сергій Карнаушенко.

Присутні привітали гостей гучними оплесками. В залі, прикрашеній канадським, квебецьким і українським прапорами, та емблемою УНА, засіли члени Братства, декотрі з дружинами.

Програмою вечора проводив заступник голови Станиці, поручник Євген Коваль-Костюк.

Покликані до слова офіцери, коротко розказали дещо про себе. Полковник О. Черненко, ширше, розказав про себе, його військову освіту і кар'єру. Було приємно почути від нього, що вся команда в

Зліва: майор П. Чубенко, майор М. Садовик, Б. Маців, Е. Коваль, полк. О. Черненко, ст. лейт. С. Карнаушенко.

Збройних Силах України перейшла на українську мову. Він говорив, що є ще залишки російської мови в декотрих старих, на високих становищах, котрі вживали тільки російську мову, а тепер майже готові йти на пенсію і не дбають, щоб вивчити українську мову.

На кінець полковник сказав, що в Україні дуже мало відомо про УНА, а те, що знають, це фальшива пропаґанда. Тепер, стрінувши членів Братства, вони дізналися правду про УНА, і з тим знанням вернуться в Україну і по змозі будуть усвідомлювати своїх колеґ. Заразом подякував Станиці за таке гарне і тепле прийняття.

Голова Укр. Канадського Королівського Леґіону, М. Лах, розказав гостям про участь українців у різних формаціях Канадських Збройних Сил в першій і другій світових війнах.

Євген Коваль-Костюк розказав про потребу створення і історію 1-ої УД УНА. На кінець, від Станиці, подарунок в сумі 50 дол. кожному із офіцерів передав Б. Маців.

Тоустом за кращу будучність України і відспіванням національного гимну закінчено ще одне зближення бувших і теперішніх вояків України.

Степан Пастернак

Австралія

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ СТАНИЦІ В АДЕЛЯЇДІ

В неділю 25 листопада 1997 року в залі ім. Чупринки відбулися чергові загальні збори. Присутніх 22 особи.

До Президії зборів було обрано на голову Василя Станка, а на секретаря Пилипа Вакуленка. До почесної президії Голову Крайової Управи С. Трушкевича та о. З. Рацького.

Надійшли письмові привіти від Спілки Української Молоді, Братства Святої Покрови У. К. Церкви, Станиці Вояків УПА, Української Громади П.А. Усні привіти склали: Від Крайової Управи і від Клюбу сеньйорів С. Трушкевич, М. Кіналь від Братства і Сестрицтва Св. Володимира і Ольги, М. Добриденко від Ліґи Вільної України, Т. Андрушко від Станиць Перту, Мельбурну та Сіднею, та від Кооперативи "Говерля", о. З. Рацький від УКЦ.

Звіти зложили: Голова Станиці Т. Андрушко, секретар С. Трушкевич, скарбник П. Курпіта, Архівар М. Кіналь, який звітував також за Контрольну Комісію. Після звітів на внесок Голови Контрольної Комісії М. Кіналя схвалено абсолюторію уступаючій Управі.

На Голову Станиці переобрано Т. Андрушка. Рівно ж до Управи добрано В. Станка. На голову Контр. Ком. переобрано М. Кіналя, а в члени В. Чемного і І. Коваля, а на капеляна о. З. Рацького.

Пресовий реф. П. Вакуленко

ЗСА

ЛИСТ МІНІСТРА ОСВІТИ УКРАЇНИ

З приємністю інформуємо цією дорогою наших побратимів і українську громаду, що Крайова Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в ЗСА одержала від Міністра освіти України Михайла З. Згуровського листа з датою 14 січня 1998, у відповідь на її прохання до нього прослідити фальшиве й образливе твердження в підручнику для допризовників, видане міністерством, що мовляв: "Дивізія чинила терор і проти українського народу".

Подаємо повний текст листа:

"Міністерство освіти України, 252135, м. Київ, проспект Перемоги 10. 14. 01. 98, No. 1/11-63.

Крайовому управлінню Братства колишніх вояків 1-шої УД УНА в ЗСА пп. Е. Шипайлу, Я. Закаляку.

Вельмишановні панове!

Щиро вдячний за листа, який свідчить про Вашу турботу щодо становлення незалежної української держави, піклування про освіту та виховання підростаючого покоління.

Піднята Вами проблема ролі у Другій Світовій війні підрозділу 1-шої Дивізії Української Національної Армії (раніше знаної як Дивізія "Галичина") є вельми актуальна, про що свідчать суперечливі думки і публікації істориків, що вивчають ці історичні події. Інколи подібні суперечливості попадають і до навчальних підручників, зокрема і до підручника "Допризова підготовка" за ред. М. І. Томчука, на який Ви посилаєтесь.

Враховуючи, що це пробний підручник і зважаючи на Вашу аргументацію, його подальший друк і розповсюдження припиняється. Наступні його видання будуть можливі лише за умови внесення відповідних коректив до цитованого Вами тексту.

В свою чергу будемо вдячні за можливість познайомитись з роботами з історії Дивізії "Галичина", на які Ви посилаєтесь. Це дозволить висвітлити дійсний перебіг історичних подій Другої Світової війни.

З повагою, Міністр М. З. Згуровський"

На цьому місці Крайова Управа щиро дякує достойному Міністрові М. Згуровському в імені всіх побратимів-дивізійників за його прихильну відповідь і позитивне рішення. Потрібна джерельна документація буде йому доставлена. Рівночасно складаємо велику подяку проф. Р. Воронці за те, що в Києві особисто вручив листа КУ міністрові і захищав нашу справу.

За Крайову Управу кол. вояків 1 УД УНА:

Е. Шипайло — *голова* **Я. Закаляк** — *секретар.*

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

В пам'ять сл. п. хорунжого УД Ігоря Чмоли на охорону воєних могил зложили:

Д-р Уляна Лоза — 50.00 дол., Марта і Маркіян Стасюки — 25.00 дол., Орест Цьолко — 20.00 дол.

Управа Братства "Броди-Лев" складає опечаленій вдові Вп. п. Ользі Чмолі наші найсердечніші співчуття по болючій втраті мужа і нашого побратима.

В пам'ять капеляна 1-ої УД УНА Богдана Левицького під час похорону на охорону могил пожертви зложили:

По 50.00 дол.: Ольга і Мирон Гнатейки; по 25.00 дол.: Петро Кондрат, Богдан Артимишин, Микола Ничай, Ірена і Роман Левицькі, Неоніля і Ігор Ґеруси, Зоріян і Катерина Левицькі, Марія і Олександер Ґеруси, Ірена Бачинська і Іванка Ґібор; по 10.00 дол.: Роман Гарасим, Ярослав Лучанко, М. Хомин, Н. і Ю. Цегельські; по 5.00 дол.: А. Стефурак.

Зелено-святочна збірка 1996-1997

Рік	**1996**	**1997**
Амстердам	110.50	259.00
Вашинґтон	200.00	160.00
Гартфорд	160.00	153.00
Дітройт	418.35	392.45
Кенмор-Боффало	343.00	519.00
Клівленд	1,200.00	1,437.73
Лігайтон	135.00	160.00
Ньюарк	597.00	584.00
Нью Гейвен-Бриджпорт	216.75	221.00
Нью Йорк	848.93	905.00
Норт Порт, Фльорида	685.00	862.00
Рочестер	800.00	500.00
Філядельфія	1,016.00	1,024.00
Чікаґо	1,406.25	1,426.96
Ютика	91.00	87.25
Трой	—	70.00
Разом	**$8,227.78**	**$8,761.89**
Канада	**1,084.75**	**1,550.00**

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 21 листопада 1997 р. до 12 лютого 1998 р. одержано такі вплати на пресовий фонд журналу:

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА в Дітройті перевела збірку в пам'ять св. п. Степана Скипакевича, нар. 27 листопада 1921 р., помер 23 жовтня 1997 р. Родина покійного та члени Станиці зложили на пресовий фонд журналу суму **615.00**

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА у Філядельфії із збірки замість квітів на свіжу могилу члена Станиці св. п. Василя Головчака. Пожертви зложили: **дол. 30.00:** Володимир Сімків; **по дол. 25.00**: Леся і Роман Городиські, Петро Кондрат, Ігор Рак і Іван Скіра; **по дол. 20.00:** Богдан Артимишин, Микола Бойчук, Ольга Дубик, Юліян і Олена Головчаки, Василь Загасайло, С. Л. Кіржецький, В. Маркевич, Е. Обаранець, Теодор Олійник, Ст. Пилкевич, Василь Сорока, Теодор Флюнт, Мирося Шевців і Евген Шкільник; **по дол. 10.00**: Михайло Білик і Петро Леськів; **дол. 5.00**: Володимир Ходак. **Разом 435.00**

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА — Торонто із збірки в св. пам'ять Володимира Яворського, (6. 05. 1918-31. 12. 1997). Пожертви призначені по половині на пресфонд "Вістей комбатанта" та інвалідів дивізії в Україні. Пожертви зложили: **дол. 150.00:** Ада Буткус і Анджеля Ельфар; **дол. 100.00**: Дана Бойко; **по дол. 50.00**: Василь Бибик, родина Волошанських; **дол. 40.00:** Микола Ігнатович; **дол. 30.00:** Анна Бурій; **по дол. 25.00:** Андрій Коморовський, Мирослав Бігус і Лев Бабій; **по дол. 20.00**: д-р Остап Сокольський, Богдан Чамбул, Василь Чупринда, Антін Семанишин, Ярослав Бучинський і Михайло Рудзік; **дол. 15.00:** Ілярій Кушніренко; **по дол. 10.00:** Ярослав Дутка, Петро Демянюк, Іван Падик, Володимир Кудла, Михайло Грицишин, Корнило Когутяк і Лев Бекисевич. Разом 700 дол. **На прес-фонд "В.К." 350.00**

Окремо замість квітів на могилу побр. св. п. Володимира Яворського одержано від Тараса Качмарчука — Торонто **30.00**

Михайло Романюк — Вінніпеґ, в пам'ять покійної дружини Анни на пресфонд Вістей Комбатанта надіслав **50.00**

В пам'ять покійної Анни Романюк, приятелі Теодор і Лікерія Повідайко передали **50.00**

Д-р Роман Бучок, замість квітів на свіжу могилу бл. п. Тані Романюк, дружини б. голови Станиці Братства кол. вояків 1 УД УНА у Вінніпеґу, переслав **100.00**

В пам'ять побратима св. п. Зенона Коновки (6. 09. 1923-12. 01. 1998) вплатили: Богдан Артимишин — Філядельфія **25.00 дол.**, Мирослав Бігус з родиною (Торонто) **50.00 дол**.; Петро і Ірена Остапчуки (Фльорида) **25.00 дол**.; Атанас і Катря Кобрини (Фльорида) **20.00 дол**.; Евген і Володимира Шипайли (Ратерфорд) **50.00 дол.** **Разом 170.00**

Д-р Володимир і Анна Мотики — Фльорида, в пам'ять покійного побратима Зенона Коновки на прес-фонд В.К. **25.00**

Д-р Олег Ратич — Едісон, замість квітів на могилу капеляна дивізії о. Богдана Левицького прислав **55.00**

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА в Лігайтоні із збірки в пам'ять к. капеляна дивізії сл. п. о. Богдана Левицького. Пожертви зложили: Станиця — **100 дол.**; Евген і Богдана Михайліви — **25.00 дол.**; Іван Рихвіцький — **20.00 дол.** і М. Бойчук — **10.00 дол.** **Разом** **155.00**

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА — Монтреаль, в пам'ять побратима і доброго члена нашого Братства, св. п. Василя Сенчишина, (нар. 24 грудня 1991 р., помер 27 жовтня 1997 р.). **100.00**

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА — Чікаго, пожертва від Анни Марчук в пам'ять мужа Михайла, (нар. 7. 04. 1925, помер 17. 01. 1997) **100.00**

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА — Едмонтон, замість квітів на могилу карного члена Станиці св. п. отця Василя Мартиника, (нар. 18. 02. 1926, помер 16. 12. 1997) **50.00**

Іван Цар — Дітройт з дружиною в світлу пам'ять Софії Крохмалюк, дружини св. п. Юрія Тиса Крохмалюка, передав на пресфонд **25.00**

Онуфрій Білоголовський — Боффало, в пам'ять Ігора Чмоли, котрий відійшов у вічність 8 вересня 1997 р. Опечаленій родині, побратимам дивізійникам і друзям пересилає щире співчуття. **70.00**

Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА — Чікаго, в пам'ять св. п. Ярослава Бедзісьа (9. 04. 1921-29. 09. 1997) пожертвувала **дол. 50.00** та родина покійного **дол. 20.00.** **Разом** **70.00**

* * *

По дол. 100.00: Роман Стефанюк — Джексон Гайтс, Роман Герасимович — Балтімор, Пилип Косик — Едмонтон, Степан Ткачик — Арізона. **Разом** **400.00**

Богдан Лаврів — Тіменс **90.00**

По дол. 50.00: Роман Явнюк — Торонто, Михайло Чіх — Лондон (Кан.), Богдан Любачівський — Чікаго, Станиця Братства кол. вояків 1 УД УНА — Дітройт, Ігор Мірецький — Торонто **250.00**

Д-р Володимир Король — Фльорида **45.00**

Роман Ваврів — Пуерто Ріко **44.00**
Юра Гнатюк — Вінніпеґ **40.00**
Остап Зенюк — Сілвер Спрінґ **37.00**
Наталія Чабавка — Торонто **35.00**
Олександер Світлик — Німеччина **25.00**

По дол. 30.00: Евген Шипайло — Ратерфорд, Володимир Малинович — Франція, о. д-р Ярослав Гайманович — Монтреаль, Михайло Стефанів — Амгерстбурґ, Андрій Гавірко — Англія,

Михайло Квич — Тандер Бей, Любомир Татух — Дітройт.

Разом 330.00

По дол. 20.00: Михайло Марущак — Торонто, Олександер Дранцевич — Камсок, Анна Бойцун — Торонто, Іван Дудись — Торонто, Марія Неґрич — Торонто, Богдан Сорока — Торонто, Евстахій Остапчук — Торонто, Василь Дубик — Торонто, Петро Кицінський — Гамільтон, Михайло Ґук — Сан Гозе, Іван Шкільник — Гамільтон, Зенон Круцько — Вінніпеґ, д-р Стефанія Макар— Лаврі — Бруклин, д-р Роман Романович — Вінніпеґ, Орест Шеґда — Ст. Кетеринс, Мирослав Кулинич — Джексон Гайтс, Роман Припхан — Чікаґо, Степан Дух — Саскатун, д-р Іван Коропецький — Мурістовн, Павло Слободян — Чікаґо, Іван Мороз — Торонто, Ольга Бойко — Едмонтон, д-р Ярослав Качай — Філядельфія, Володимир Дубчак — Торонто, Михайло Височанський — Монтреаль, д-р Мирон Ґулей — Декатур, Володимир Левицький — Торонто, Микола Рубашевський — Ґрімсби, Михайло Ціховляс — Келовна, Василь Рекуляк — Ст. Кетеринс, Роман Микита — Кліфтон, д-р Роман Шолдра — Летбрідж, Степан Горлач — Торонто, Володимир Сорочак — Чікаґо, Степан Ґула — Торонто, Володимир Грушевський — Торонто, д-р Володимир Кривуляк — Оттава, Михайло Королюс — Ґрімсби, Михайло Дендерис — Торонто, Іванна Шкорупа — Парма, д-р Богдан Роздільський — Саскатун, Олекса Романюк — Міссіссаґа, Сильвестер Ремеза — Оттава, Богдан Маців — Монтреаль, Василь Гайовський — Вінніпеґ, Степан Моліцький — Англія, Михайло Перекліта — Торонто, Ярослав Москва — Тандер Бей, Микола Заяць — Стетен Айленд, Олександер Немирівський — Монтреаль, Ярослав Дутка — Торонто, Михайло Семеґин — Вінніпеґ, Володимир Мота — Монтреаль.

Разом 1.060.00

По дол. 15.00: Степан Климців — Торонто, Степан Лось — Лондон (Кан.), Евген Бочан — Торонто, Антін Макаруха — Торонто

Разом 60.00

По дол. 10.00: Олександер Скоп — Ля Меса, д-р Володимир Мотика — Фльорида, Павло Кралька — Вінніпеґ, Орест Лисинецький — Юніон, Теодор Пасічняк — Саскатун, Іван Падик — Торонто, Богдан Кальба — Торонто, Володимир Лесюк — Торонто, Степан Кучабський — Гамільтон, Петро Стельмах — Торонто, Михайло Мельник — Торонто, Лев Стеткевич — В. Гартфорд, Федір Цимбалюк — Торонто, Ярослав Паньків — Монтреаль, Микола Ватраль — Торонто, Теодор Юркевич — Торонто, Богдан Кандюк — Ґлен Спей, Василь Хай — Клівленд, Володимир Качан — Оттава, Володимир Павлюс — Ніяґара Фалс, Олександер Кобаса — Віліямставн, Степан Зарицький — Торонто, Ярослав Леськів — Фречтавн, Степан Теліщук — Монтреаль, Богдан Куреляк — Едісон, Іван Василиця — Садбури, Володимир Галушка — Чікаґо, Василь Гаврелюк — Гартфорд, Роман Косирик — Боффало, Іван Гранківський — Стетен Айленд, Ярослав Закаляк — Лінден, Іван Мороз — Черри Валей, Евген Лоґаза — Торонто, Мирон Головатий — Торонто, Олександер Соляр —

Келовна, Володимир Вараниця — Сідней (Кан.), Роман Хоміцький — Садбури, Демид Салючок — Торонто, Степан Леуш — Ґлен Спей, Богдан Чеменинський — Вінніпеґ, Роман Гаврилів — Вінніпеґ, Василь Клімачук — Англія, Володимир Папірчук — Калґари. **Разом** **490.00**

По дол. 7.00: Юліян Чорній — Чікаґо, Данило Загоди — Такома. **Разом** **14.00**

По дол. 5.00: Михайло Драґан — Оквил, Олег Кальба — Дітройт, Роман Копійчук — Ст. Авґуст, Богдан Антонишин — Орендж (Кон), Віктор Новак — Ватерлю, Зеновій Дацко — Дітройт, Ігор Козак — Дірнборн, Василь Онуфрик — Міссіссаґа, Степан Якубовський — Торонто, Михайло Грицишин — Торонто, Остап Стецьків — Торонто, Осип Труш — Юніон, Петро Музика — Вінніпеґ. **Разом** **65.00**

Пересилаємо наше щире співчуття родинам, приятелям та знайомим покійних свв. п. Степана Скипакевича, Василя Головчака, о. Богдана Левицького, о. Василя Мартиника, Зенона Коновки, Анни Романюк, Ігора Чмоли, Софії Крохмалюк, Михайла Марчука і Ярослава Бедзіся. Дякуємо жертводавцям та окремо ініціяторам збірок і Управам Станиць. Просимо і надалі пам'ятати про потреби нашого і вашого журналу

Адміністрація В.К.

УВАГА!

ПЕРЕДПЛАТА на 1998 рік виносить:

в Канаді – 35.00 кан. дол.

в США і інших країнах: 35 ам. дол.

В будучому журнал будуть одержувати тільки

ПЕРЕДплатники!

Ті, що відійшли

ЗЕНОН КОНОВКА

***6. IX. 1923 — +12. I. 1998**

Зенон Коновка народився в сім'ї свідомого й успішного ремісника-продуцента меблів і хатнього влаштування у Львові. В сім'ї було ще три сестри й один брат Зенона. Він закінчив народну й середню освіту у Львові в 1941 році. Під німецькою окупацією Зенон деякий час працював, згодом вписався на інженерний факультет політехніки вищих технічних курсів.

Вступив до дивізії "Галичина" разом з своїми трьома найближчими приятелями: Романом Моджейовським, Евгеном Ковалем і Ростиславом Петровим — усі вони, після багатьох воєнних небезпек й пригод, вийшли з війни щасливо.

Пройшовши рекрутський вишкіл й закінчивши підстаршинську школу в Радельфцелю, З. Коновка короткий час був інструктором в Нойгаммері, звідки вислано його до старшинської школи в Просетнічах в Чехії. Повернувшись до Дивізії у Нойгаммер, де вона наново формувалася після боїв під Бродами, З. Коновка виконував службу в 29-му полку в Словаччині (тут отримав підвищення до ранґи хорунжого), Словенії й на фронті в Австрії, де був поранений.

Капітуляція застала його в шпиталі й він попав у полон американської армії в Австрії. Згодом частину полонених перевезено до Баварії, де його звільнено в 1947 р. В Мюнхені З. Коновка деякий час студіював в Українській високій економічній школі, але після одруження з Олександрою Мельник у 1948 році, працював у шпиталі ІРО аж до свого виїзду до Америки в 1951 році. Спочатку жив у Нью-Йорку, а згодом перенісся до Боффало, де їм народилися дочка Ірена ("Бебічка") і син Роман.

Який був Зеньо, як близькі товариші його називали?

Його сім'я була на першому місці: Ромко й його дружина та двоє внуків, Бебічка, дружина Леся.

Він любив життя, товариство. Всюди його радо вітали. Він мав таку звичку: приходив і питався: що ся де діє? А виходило, що він більше знав, як усі інші, і його цікаві розповіді радо всі слухали.

Любив оселю біля Торонта в Канаді "Говерлю", де збудував ко-

теджж. Тут міг був відпочати, зустрінутися з своїми побратимами по зброї. Хоч не грав на жодному інструменті, ані в хорі не співав, любив музику. Хоч не грав у спортові ігри, любив спорт. На матчі СТ "Україна" їздив з Боффало до Торонта. Був романтик, хоч не любив виявляти назверх своїх емоцій. Дуже багато читав і придбав гарну бібліотеку.

Найважливішою його рисою була відвага — чи то в боях на фронті, чи коли одружився в непевних і суворих післявоєнних часах в Німеччині, чи влаштовуючи життя в Америці. І оптимізм — що, можливо, йому дозволив нормально прожити 15 літ після двох важких операцій. Ніколи не нарікав.

Коли проголошено незалежність України, для Зеня відкрилася нова фаза в житті. Він родом "львов'як", і ніколи не позбувся львівських виразів чи слів. Їздив до Львова кілька разів відвідувати брата й сестер. Він ніколи не забував про місто, де прожив свою молодість, зі Львова походить його дружина.

Брав активну участь в громадському житті. Був членом управи Станиці й Крайової управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Помер несподівано: повернувся з-надвору до хати, ноги йому підкосилися, впав на підлогу...

Похоронні відправи в церкві св. Миколая відслужили 15 січня отці Маріян Процик (Боффало) і Петро Стецюк (з Торонта). Похований на цвинтарі св. Матея.

Не зважаючи на велику заметіль, численно прибула українська громада з Боффало й його побратими й приятелі з Торонта. Над могилою прощальне слово від Братства дивізійників і "говерлян" сказав Андрій Коморовський.

Ще за життя З. Коновка "наказав" родині й приятелям, щоб вони не сумували за ним — це чекає кожну людину — а розважалися і не забули його "спом'янути не злим тихим словом". На тризні в "дусі заповіту Коновки" промовляли: Петро Поліщук, Василь Шарван і Роман Колісник. Від родини подяку зложила дочка Ірена.

Роман Колісник

ОРЕСТ ТЕОДОСІЙ КОНОВКА
*8. І. 1930 - +29. І. 1998

Орест Коновка, брат Зенона, народився у Львові, де й передчасно помер. Під час війни служив в Українському юнацтві протиповітряної оборони.

Залишив у глибокому смутку дітей: Орисю і Адріяна; внуків: Маркіяна, Христю, Оленку й Миколу, дружину Ірину.

І. К.

о. БОГДАН ЛЕВИЦЬКИЙ

По короткій недузі у листопаді 1997 р., в Лігайтоні, відійшов у вічність на 91-му році життя капелян 1-ої УД УНА поручник о. Богдан Левицький. Уроджений у Рогатині Львівської области, як один із шістьох дітей о. Володимира Левицького, який загинув на російському фронті підчас 1-ої світової війни, залишившись сиротою, важко йому приходилося пробиватися крізь життя. Після закінчення середньої освіти та Богословської академії, був у лютому 1932 р. висвячений.

Як священик, відданий своїм парафіянам та український патріот о. Левицький вкладав багато труду для покращання долі нашого народу, ставав в обороні покривджених. Тому попадає в неласку тодішніх окупантів, переслідуваний, під загрозою арешту та смерти, голоситься до Дивізії.

По короткому військовому вишколі як хорунжий призначений капеляном 31-го полку. Учасник боїв під Бродами, у важких боях щасливо проривається із большевицького окруження, щоб дальше ділити долю і недолю з вояками Дивізії аж до закінчення 2-ої світової війни.

Виконуючи священичі обов'язки по таборах переміщених осіб в Німеччині, разом із хвилею еміграції опинився у США. У Філядельфійській Архидієцезії дістає відрядження до різних парохій у Пенсильванії, але протягом 25 років був парохом церкви св. Марії в МкАдоо, Па.

Серед бувших копальняних робітників виявився як добрий організатор та провідник, наполегливою працею збудив серед старої еміграції вже призабуті традиції, зорганізував два хори і танцювальну групу.

Вийшовши на заслужений відпочинок, перенісся до Лігайтону, Па., де продовжував душпастирську працю на оселі ім. О. Ольжича та рівночасно опікувався таборами молоді Українського Золотого Хреста.

Як член Станиці 1-ої УД УНА в Лігайтоні, двічі був її головою. Для нас, дивізійників та приятелів, його смерть це невіджалована втрата.

Залишив у великому смутку дружину Софію, українську громаду Лігайтону та друзів дивізійників. Підчас похоронніх обрядів проведено збірку на "Вісті комбатанта" у сумі 155 ам. дол.

Володимир Зуляк

Станиця 1-ої УД УНА в Лігайтоні

ВОЛОДИМИР ЯВОРСЬКИЙ
*6. V. 1918 - +31. XII. 1997

Коротка і важка недуга забрала ще одного члена Братства колишніх вояків 1-ої Української Дивізії УНА в Торонті — хорунжого Володимира Яворського.

Народився у свідомій селянській родині в селі Заріче біля Делятина Станиславівської области. Народну школу закінчив у рідному селі, а тому що був здібний і охочий до науки, батьки послали його до ґімназії в Станиславові, котру він завершив атестатом — матурою.

В той час польська влада переслідувала українців, а її поліційна система спеціяльно стежила за студентами і не давала їм змоги навчатись у вищих школах. Тому покійний Володимир кинувся у вир політичного життя і вступив до Організації Українських Націоналістів, де займав провідні пости.

З проголошенням творення Української Дивізії "Галичина" голоситься до Дивізії і першим транспортом 18 липня 1943 виїжджає на вишкіл. Після рекрутського навчання був відправлений на підстаршинський, а відтак на старшинський вишкіл артилерії. Старшинську школу закінчив в ранзі хорунжого.

Після капітуляції Німеччини і закінчення війни попав з іншими частинами української дивізії в англійський полон в Австрії. Англійці примістили українських полонених на полях біля Белярії, а згодом біля Ріміні в Італії. В 1947 році їх перевезли до Англії, де їх звільнено з полону в 1948 році.

Після звільнення з полону покійний Володимир працював в індустрії в Менчестері, де познайомився і одружився з Реґіною 19 червня 1950 року.

За старанням брата Йосифа, вони виеміґрували до Канади в 1960 році і поселились в місті Торонто. Тут покійний включився у громадську працю і став активним членом Братства дивізійників. Працював на пошті до емеритури.

Залишив у смутку дружину Реґіну, дочку Роксоляну з мужем Іваном, брата Йосифа з дружиною Любою та родину в Україні.

Похоронений на цвинтарі св. Володимира в Оквіл 2 січня 1998 року.

На цвинтарі попрощали покійного Володимира голова Крайової Управи Братства Лев Бабій, а від односельчан і родини — Анна Бурій.

Із збірки на нев'янучий вінок родина призначила: на "Вісті комбатанта" 350 дол., на дивізійних інвалідів в Україні 350 дол.

О. К.

ЯРОСЛАВ ЛІЩИНСЬКИЙ

Після короткої але важкої недуги, в неділю 17 серпня 1997 р. на 72 році помер член Крайової Управи Братства кол. вояків 1 УД УНА Я. Ліщинський. Учень Львівської академічної гімназії, покійний Ярослав зі шкільної лавки стає у вир боротьби за волю України як член Дивізії "Галичина" від 7 вересня 1943 р. Початковий вишкіл перейшов у Гайделяґрі (5 і 12 сотні — сотника Шнеллера), вояцьку заправу він отримав в групі "Баєрсдорф", проти партизанів Ковпака на Холмщині. Підстаршинську школу закінчив в Ляуенбурґ і старшинську. Учасник групи "Вільднера" на Словаччині. За відвагу був нагороджений Залізним Хрестом 2-ої кляси.

В Рімінському таборі полонених, з огляду на винятковий талант, його запрошують до славного хору "Бурлака" під дириґентурою Ст. Гуміновича, а згодом Пасіки в Англії. Цей хор перебував у постійному турне по таборах полонених.

Одружений в Англії з Оленкою Зайченко, вони виїхали до Австралії в лютому 1957 р. Там поселюються в Мельбурні аж до 1988 року, коли то він переселюється в м. Аделаїди.

Був прикладним членом Братства та культреферентом Крайової Управи. Активний член і однієї каденції секретар УГПА, секретар Братства УКЦ Вейвілл.

Бог обдарував його винятковим голосом (бас-баритон), яким чарував любителів української пісні на сценах Мельбурну, Сіднею, Аделяїди, Перту. Відбув турне по США і Англії із співучою групою ім. М. Лисенка, акомп. Кліоновський. В Аделяїді постійний і активний член хору УГПА "Гомін", ініціятор квартету "Мрія".

Завжди стояв на услугах оркомітетів різних національних та братських концертів. В Мельбурні був членом літгуртка, опублікував декілька дуже емоційних новел зі свого воєнного пережиття. В Аделяїді він також був членом Стейтового хорового товариства і з ним виступав на сцені Фестивального театру Аделяїди в опері Людвіка ван Бетговена "Фіделіо" (1989).

Залишив за собою приклад сильної волі і рішучости колишнього старшини УНА, рівно ж і теплоту, і щирість своєї побратимської особистости.

В імені кол. вояків 1 УД УНА складаємо наші найщиріші співчуття його дружині Оленці, сестрі Стефі та родині в Україні, синові Андрію, дочці Тані і їх супругам та його улюбленим онучатам (п'ятеро), фото яких стояло у стіп в його шпитального ліжка до кінця його життя.

Крайова Управа і Управа Станиці Братства

ЯРОСЛАВ БЕДЗІСЬ
* 9. IV. 1921-+29. IX. 1997

Покійний Славко народився у селі Михайлівка Підгаєцького повіту. У рідному селі належав до гурта свідомої української молоді та брав участь в усіх виявах національного життя своєї громади. За його добру, ласкаву і чесну вдачу всі його любили. Виявом довір'я до нього було це, що йому доручили провадження крамниці села.

Щасливо пережив він перший прихід большевиків, але другого приходу вже не хотів бачити.

У 1944 році зголосився до Дивізії "Галичина". Після рекрутського вишколу цю групу (майже 1.000 вояків) тимчасово перенесено до дивізії "Вікінг" на фронт над р. Нарва. У боях був тяжко ранений та перевезений до військового шпиталю. Врешті їх повернено до Української дивізії у Словаччину. Ранений Славко залишився у шпиталі. Кінець війни застав його у шпиталі біля Відня в Австрії.

Щасливо вдалося йому, ще не зовсім здоровому, евакуватися на захід, де попав у полон американської армії. У Баварії, у місті Ульм, попадає до табору полонених, де перебувало багато дивізійників. Вже разом із своїми друзями переживає різні етапи життя полонених дивізійників.

Мінялися їхні, колючим дротом обведені, лагри, змінювались їхні американські наглядачі, від співчутливих до жорстоких. Таборові злидні та вічна непевність долі — загроза видачі большевикам, тривають протягом двох років полону.

З Ульму перевезено полонених до Корнвестгайму, а дальше до Дармштадту, Бобенгаузену і вкінці до Гайльборн, де звільнено їх у 1947.

Ярослав і мала група його друзів залишилися надальше жити у місті Гайльборн.

У 1949 році Ярослав одружується з Катрусею Вихованик, родом з Стрільбич біля Самбора. Живуть вони у Баварії аж до виїзду до Америки у 1956 році. У Чікаґо вступає в члени Станиці Братства, де бере активну участь у діяльності Станиці, бувши довгі роки прапороносцем, та радо допомагає у різних святкуваннях і збіркових акціях.

Пригадується, як підчас сходин Станиці у місяці травні м. р., звернулися до нього за поміччю у Зеленосвяточних святкуваннях, він заявив, що радо допоможе, якщо задовільно перейде медичну перевірку в шпиталі. На жаль, після кількамісячної важкої хвороби відійшов від нас тактовний, лагідний, добрий, працьовитий і дорогий нам усім наш Побратим Славко.

У похоронному заведенні прощальне слово виголосив секретар Станиці Юліян Чорній, а члени Станиці з прапором віддали покійному побратимові останній салют і зложили співчуття родині.

Покійний Ярослав залишив у смутку дружину Катрусю і доньок Ірену і Оксану та дальшу родину в далекій Україні.

В пам'ять покійного мужа і батька родина зложила 20 дол. на "Вісті Комбатанта" і 50 дол. на українських інвалідів. Станиця Братства в Чікаґо в пам'ять побратима зложила 50 дол. на пресовий фонд "Вістей Комбатанта".

Юліян Чорній

ВАСИЛЬ ГОЛОВЧАК
***14. І. 1920 — +18. Х. 1997**

Головчак Василь народився в Лужкові Горішньому коло Самбора. Тут же провів покійний свої юнацькі роки та одружився з Розалією. В час Другої світової війни в 1943-му році голоситься до Стрілецької Дивізії "Галичина". Військові вишколи переходить в 2-ій сотні 5-го вишкільного полку в Адлєргогст. Бере участь у боях Дивізії у Словаччині, Югославії і Австрії. По закінченні війни перебуває в таборах полонених у Белярії і Ріміні, в Італії.

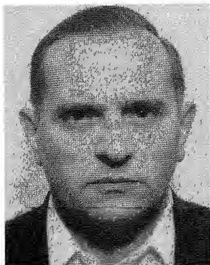
Для сталого побуту переїздить до Америки і поселюється в місцевості Трентон, Ню-Джерзі. Тут також стає членом Станиці Братства к. вояків 1-ої УД. Коли станиця тут ліквідується, переходить до станиці Братства в Філядельфії. Був активним членом обох станиць та займав різні функції в управах.

Через цілий час держить контакт і помагає родині в Україні. Після великих старань вдається йому, 18 років тому, стягнути до Америки дружину, хоч залишає вона в Україні сина Осипа, внуків і правнуків.

Похоронений Василь на дивізійній ділянці цвинтаря св. Марії у Факс Чейзі в Філядельфії. Прощали його побратими зі станиці в Філядельфії,а пращальне слово виголосив голова станиці Богдан Артимишин.

І. Скіра

ЙОСИФ ВОМПЕЛЬ
***17. V. 1915 — + 3. XII. 1997**

Йосиф Вомпель, уродженець міста Тернопіль в Галичині. Тут проводить свої дитячі та юнацькі роки. Особливе зацікавлення виявляє в українському спорті та кооперації. Стає активним членом УСТ "Поділля" в Тернополі, тренується в ділянці боксування і стає чемпіоном того спорту та навіть тренером. Як активіст в боксі, зчасом переходить до УСТ "Україна" у Львові. В часі німецької окупації працює як

інспектор Союзу Кооператив Тернополя і околиці.

В 1943-му році голоситься добровольцем до Стрілецької Дивізії "Галичина". Після вишколів бере участь у боях Дивізії у Словаччині, Юґославії і Австрії у ранзі десятника.

По закінченні війни перебуває в таборах полонених в Белярії і Ріміні, в Італії. Тут продовжує свою спортову діяльність як боксер і боксерський тренер.

Переїхавши до Америки, Йосиф осідає в Філядельфії і включається активним членом місцевої станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА а також членом сусідньої станиці в Лігайтон, Па.

На вічний спочинок похоронений на цвинтарі св. Марії у Факс Чейзі в Філядельфії в супроводі членів станиці з Філядельфії і Лігайтону. Залишив у смутку дружину Анну.

І. Скіра

ВАСИЛЬ СЕМЧИШИН
***24. XII. 1921 — +27. X. 1997**

Василь Семчишин, член Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, відійшов у вічність в Монтреалі.

Покійний Василь народився в селі Кнів, поблизу Перемишля. До Дивізії зголосився 1943 року, служив вістуном в 11-ій сотні, 29-го полку. В Станиці довгі роки виконував обов'язки прапороносця і групового.

Заупокійні панахиди, при численній участи побратимів з прапорами, відправляв о. митрат Ярослав Гайманович, капелян Станиці.

Підчас панахид і тризни переведено збірки, котрі принесли 670 дол. Збіркою займався Ігор Давидович. За згодою дружини покійного збірку поділено: 100. дол. на пресфонд "Вістей Комбатанта", а решту на інвалідів 1-ої УД УНА.

Прощальне слово на цвинтарі сказав М. Височанський, а на тризні В. Самсон.

Залишив у смутку дружину Ольгу, дівоче прізвище Семенюк, дочку Ірину, зятя Мирона Ульчака, внучки Наталку і Емілію, сестру Юлію Бжезінську, ближчу і дальшу родину в Канаді і Україні.

Степан Пастернак

МИХАЙЛО МАРЧУК
***7. IV. 1925 — +17. X. 1997**

У Чікаґо, відійшов у вічність колишній вояк УД УНА Фюзілірського батальйону Михайло Марчук, залишивши у смутку дружину Анну, сина Ярослава з родиною та дочки Ірену та Христю з родинами.

Покійний народився в селі Дора Надвірнянського району Івано-Франківської области.

Закінчивши 8 кляс вселюдної школи в рідному селі, продовжував навчання у Технічній школі в Івано-Франківську вже за німецької окупації. Весною 1943 року голоситься до Стрілецької Дивізії "Галичина" та виїжджає на вишкіл на полігон "Гайденляґер" біля Дембіци. Згодом проходить технічний вишкіл у місті Штраце біля Берліна. Успішно закінчує цей вишкіл та призначений до Фізілірського батальйону, до сотні поручника Городиського. Із цею сотнею бере участь у бою під Бродами, де попадає в полон і по різних пригодах вдається йому втекти та дістаися до рідного села, яке ще було під окупацією німців.

Із наближенням фронту, відходить на захід, переходить на Закарпаття до містечка Квасів, звідки нім-ці перевозять їх поїздом до перехо-дового табору біженців "Штрасгоф" в Австрії, де він дістає призначення на працю біля містечка Матцен.

Закінчення війни застає його в Австрії, звідки він переїжджає до Баварії та опиняється в таборі біженців в Нюрнберґу, де одружується 23 вересня 1945 року. Вінчав їх о. Богатюк.

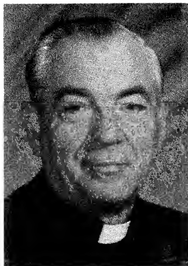
До Америки родина приїхала у 1950 році до Чікаґо, де покійний працював у американській фірмі як електрик, а пізніше в Українському Банку "Певність", якого він був одним із засновників та одним із перших директорів. Слід зазначити, що тодішні члени Дирекції працювали безплатно.

Крім цього, брав активну участь в громадському житті міста Чікаґо будучи головою Батьківського Комі-тету СУМ, довголітнім членом уп-рави Відділу ООЧСУ, членом цер-ковних організацій та щирим жерт-водавцем на релігійні та національні цілі.

Велика кількість присутніх в церкві та похороні були доказом, що покійний Михайло здобув велике признання від української громади. Поховано його на кладовищі св. Отця Миколая в Чікаґо.

Станиця Братства в Чікаґо

МИТРОФОРНИЙ ПРОТОІЄРЕЙ ВАСИЛЬ МАРТИНИК
*18. II. 1926 — +16. XII. 1997

Отець митрат Василь Мартиник народився в селі Молошковичі, повіт Яворів, Західна Україна. Був добровольцем дивізії "Галичина", пізніше 1-ої УД УНА.

По закінченні війни оминув полон, вписався на богословські студії в українській семінарії в Ґрішберґу/Кулемборґу, закінчив їх в 1950 р. і

був рукоположений на священика 30 го липня 1950 р. єпископом Ніль Савариноm в містечку Делф, Альберта.

Отець митрат Василь Мартиник душпастирював в Едмонтонській Єпархії в слідуючих парафіях: Карвел 1950-1951, Едмонтон/Беверлі 1951, Річмонд, Бритийська Колюмбія 1951-1959, Калґари 1960-1985 і від 1985 майже до кінця 1997 року в Едмонтоні, де був парохом церкви Покрови Пресвятої Діви Марії і капеляном місцевої станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

За свою жертвенну працю для нашої української греко-католицької церкви був нагороджений титулом "Крилошанина" патріярхом Йосифом Сліпим 8-го лютого 1975 р., а Патріярх Мирослав Любачівський назначив його "Митрофорним Протоієреєм" 11-го листопада 1994 року.

Отець митрат Василь Мартиник помер несподівано, перед 9-ою годиною вранці, коли готовився до відправи Служби Божої. Залишив в Україні брата Михайла і ближчу та дальшу рідню, а в Едмонтоні люблячих парафіян та побратимів дивізійників, яким, як станичний капелян, служив у відправах Панахид, Молебнів і Служб Божих.

Обряд похорону довершив Владика Лаврентій Гушуляк в співслуженні священиків Едмонтонської Єпархії. Члени станиці віддали йому послідний салют, беручи участь в його похороні зі станичним прапором.

Члени станиці складають щирі співчуття братові Михайлові та родині в Україні.

М. Кучер

СТЕПАН СКИПАКЕВИЧ
***27. XI. 1921 — +23. IX. 1997**

Степан Скипакевич народився в Старому Самборі, де провів ранні роки свойого життя. Середню освіту закінчив в гімназії в Самборі, склавши в 1940 р. іспит зрілости.

За приналежність до ОУН був арештований і після допитів і знущань засуджений на десять років ув'язнення. З вибухом німецько-большевицької війни, йому пощастило вийти на волю. В 1943 р. зголосився до Української Дивізії "Галичина". Відбув старшинський вишкіл в Позен-Трескав. Брав участь у боях Дивізії в Австрії.

В 1950 р. одружився з Ярославою Андрушків. Був відданим батьком для дочки Оксани і сина Романа. Радів їхнім успіхами, як також успіхами внука Іллі.

Працював із молоддю СУМА в батьківському Комітеті Рідної Школи. Останньо був секретарем Станиці в Дітройті. Майже 35 років працював в корпорації "Крайслер" як senior designer.

Після проголошення незалежности два рази відвідав Україну.

Покійний Стефан відійшов від нас несподівано. У панахиді взяло участь багато членів Станиці в одностроях, як також українські ветерани Американської армії і ветерани УПА. Після панахиди прощав покійного Стефана від побратимів-дивізійників, голова Станиці Осип Рудницький. Підчас похорону домовину несли члени Станиці і над могилою віддали почесний військовий салют. На тризні прощали покійного представники громадських організацій.

Родина і члени Станиці зложили в пам'ять Стефана Скипакевича 615 дол. на "Вісті Комбатанта". Всім жертводавцям Управа Станицо в Дітройті складає щиру подяку.

О. Рудницький

Хор. ВОЛОДИМИР НАГАЙЛО
*24. XII. 1926-+23. XI. 1997

В. Нагайло народився в с. Теофіпілка, Козівський р-н, Тернопільська обл. Несподівано помер в м. Волвергамптоні, Велика Британія. Похований 28 листопада на кладовищі Бушбурі.

В. Нагайло, член ОУН, воїн 1-ої УД УНА, перебував у полоні в Італії. В. Англії, звільнений з полону, спершу жив у Болтоні, став членом СУБ, ОбВУ, СУМ. У 1951 р. переселився до Волвертгамптону, де працював в управах СУБ, ОбВУ, був головою драмгуртка, співорганізатором імпрез, маніфестацій, демонстрацій. Попрацював для того, щоб набути будинок СУБ, а за його головування добудовано приміщення УТК. Був секретарем і книговодом Клюбу. Багато працював у ділянці суспільної опіки, для будови храму УКЦ, був виховником сумівської молоді. Втримував зв'язки з англійськими політичними партіями, міською адміністрацією. Був провідним членом ОУН й довголітнім культурно-освітнім референтом Головної Управи ОбВУ.

На похорон прибула велика кількість місцевої громадськости, представники українських організацій з різних місцевостей, як теж представники англійських політичних партій. Біля домовини чергувалася жалобна стійка членів ОбВУ.

Під час тризни прощали Покійного голова ГУ ОбВУ майор д-р Святомир Фостун і пор. Петро Кіщук (Округа ОбВУ Середня Англія) та багато представників українських організацій. Від англійців промовляв Джон Меллор.

Залишив у глибокому смутку сина Богдана з дружиною Тамарою і двома внуками, дочку Ярославу з чоловіком Ігорем та рідню в Україні.

На нев'янучий вінок зібрано 400 фунтів, які розподілено на громадські цілі.

Управи Відділу СУБ і братніх організацій Волвергамптону

ІВАН ЧОЛАЧ
*7 V. 1924-+16. XI. 1997

Старший булавний Іван Чолач народився в с. Млини на Лемківщині. Він уже в молодому віці став членом ОУН, а згодом в лавах 1-ої УД УНА пройшов воєнний шлях, був у полоні в Італії. Вся родина його була насильно переселена в Акції "Вісла". Помер у Гаддерсфілді. Похований на кладовищі Локвуд.

В Англії звільнений з полону, поселився в м. Гаддерсфілді, одружився з Домінікою, яка його завжди підтримувала у громадській праці. Був виховником юнацтва СУМ, впродовж 14 років головою Відділу ОбВУ, а 6 років, до своєї смерти — головою Відділу СУБ.

Похорон відбувся 27 листопада. Біля домовини стояла жалобна стійка членів ОбВУ. Під час тризни прощали покійника представники організацій.

Залишив у глибокому смутку дружину Домініку, синів Івана й Андрія з дружинами і внуками, рідну сестру в Україні, багато друзів і приятелів.

На нев'янучий вінок зібрано 153 фунти які розділено на пресфонд "Шляху Перемоги", "Української Думки", на собор св. Юра у Львові й будову церкви в Зарваниці. Відділ ОбВУ пожертвував 30 фунтів на пресфонд "Вістей комбатанта" в Торонті.

Управи Відділу ОбВУ і українських організацій м. Гаддерсфілду

* * *

З листів до редакції

Товариство української культури Кубані
350000, г. Краснодар, ул. Красноармейская, 53.

26 вересня 1997 р.

Вельмишановний Пане М. Бігус!

Через Українську бібліотеку м. Запоріжжя (директор Олег В. Богуславський) одержали для Товариства української культури Кубані від Вас книги та ксерокопії цікавих матеріялів з українських видань: "Українське Козацтво", "Визвольний шлях", "Вісті комбатанта" та інші, які ми використовуватимемо у виданні нашого "Вісника", останнє число якого Вам надсилаємо, а також у дослідницькій роботі науковців нашого товариства.

Прийміть слова щирої подяки за книги "Відьмолови", "Україна у війні за державність" та інші матеріяли. З повагою до Вас і побажанням успіхів у Вашій діяльності. **Голова М. Тернавський**

П.С. особиста подяка за книги "Блиски і темрява" та "Похід українських армій".

Шановна редакціє!

Я вирішив написати вам цього листа з обов'язку перед тими, яких уже немає, так із вдячности Вам за ту роботу, що проводить Ваш журнал на ниві просвітництва.

Поштовхом для написання стала стаття Євгена Логази "Людина, що за життя була три рази на "тому світі", (ч. 2, 1996), про Володимира Логазу, якого мав можливість бачити декілька разів, і в той фатальний день весняної пори 1959 року, коли тато послав мене до пані Логази, що була кравчинею, забрати пошитий костюм.

Побачене тоді мною, не знаю чому, закарбувалося в дитячій пам'яті, і ось майже через 40 років, прочитавши Ваш журнал, я взнав багато цінного про життя цієї надзвичайної людини, що жила тоді поруч з нами, з синами якої ходив до одної школи. Ця стаття заставила мене глибше осмислити і пізнати події того часу, і в цьому великою заслугою став ваш журнал. Тим більше, що той складний час, в тій чи іншій мірі, торкнувся нашої сім'ї.

Мій тато Богдан Тріщук з 1915 р. народження теж в 1943 пішов в Дивізію, (вишкіл проходив в Гайделяґері, Нойгаммері), як і багато його ровесників з Калуша пройнялись національною ідеєю виборення самостійної України. Потім були Броди, полон, піший етап до Тернополя, а дальше товарні вагони порозкидували цю молодь по шахтах, лаґерах на просторах великої імперії зла. Доля закинула мого батька на шахти Донбасу до 1947 р., а в 1951 році арешт і 25 років тюрми в Кіровських ґулаґах. Правда "хрущовська весна" принесла звільнення в кінці 1956 р. без реабілітації і повернення додому із підірваним здоров'ям.

То була доля багатьох людей того часу, що мали свої погляди на життя і на Україну. Це був час, коли нерідко батьки замовчували перед дітьми,а діти часто терпіли за вчинки своїх батьків. На щастя, це не стало зі мною. Через це я вдячний татові, що з самого початку повернення з тюрми він не скривав це перед мною; одне є дуже шкода, що не все зумів записати я від батька для себе, а в 1994 р. його не стало.

Одного разу на початку 1993 р. до тата зайшов побратим-дивізійник п. Загаєвич, і після цього став членом Івано-Франківської станиці Галицького Братства колишніх вояків Дивізії. До речі, про старшого брата п. Загаєвича Тараса, нині покійного, я дізнався на шпальтах Вашого журналу (ч. 4, 1996).

Так як після чергового інсульту тато не взмозі був ходити, то на 50-річчя утворення Дивізії, битви під Бродами я мав за честь бути присутнім на цих хвилюючих, зворушливих подіях під Бродами. Під час святкування 50-річчя заснування Дивізії на одній з експозицій в м. Броди я впізнав на одній світлині маминого брата Ярослава Матийціва, а пізніше п. Малкош подарував мені Ювілейний збірник 50-ліття Дивізії (де на стор. 19 мамин брат Ярослав, другий справа, на

коні). На жаль, життя його обірвалося ще в травні 1982 р. задовго до цих описуваних подій.

З 1996 року почав читати ваш журнал, і особливо вдячний п. Малкошу — голові Івано-Франківської станиці за те, що можу отримувати і прочитувати відповідну літературу з історії Дивізії. Це надзвичайно інтеліґентна і добра людина, що проводить важливу справу.

Кожна зустріч з Вашим журналом приносить приємні несподіванки в розумінні якоїсь інформації чи висвітленні нових імен. І ось чергова несподіванка завітала до нашої сім'ї. Під час зустрічі з п. Малкошом я продивлявся книжку "Список загиблих вояків Дивізії "Галичина" і на одній сторінці, не вірячи своїм очам, прочитав прізвище Михайла Тріщука, старшого брата мого батька, що загинув під Бродами. Свідком цьому Микитка Осип, Нью-Йорк 1992 р. Несподіванкою було те, що, пішовши на фронт в 1941 р., брат мого тата, Місько, потрапив в полон до німців, написав декілька листів до рідних і після цього пропав без вісти. І ось більше, як через піввіку, мені пощастило прочитати скупі рядки про татиного брата, Міська. Зворушеною до сліз цією новиною була сестра Міська, Ярослава, яка знала Осипа Микитку як кращого колеґу брата Міська. На жаль, точної адреси п. Микитки ми не маємо, крім того, що він проживає в США, і були б дуже вдячні Вам у встановленні точної адреси п. Микитки. Просимо писати: **Івано-Франківська обл., 255400 - м. Калуш, вул. Сівецька 7/38. О. Б. Тріщук**

На закінчення цього листа хочу привітати весь колектив редакції ж. "Вісті комбатанта" та всіх вояків дивізії "Галичина" в діяспорі з Різдвом Христовим та побажати в Новому Році здоров'я, щастя та міцного дивізійного духу.

З повагою до Вас
Орест Тріщук

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ФІЛЬМ

"Україна в Другій світовій війні"

Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний Центр (УДКДДЦ) з приємністю повідомляє українську спільноту, та своїх меценатів і спомагачів, що уже завершується праця над створенням фільму під керівництвом відомого директора і кінопродуцента Славка Новицького.

Просимо ласкаво звертатися у справах нашої праці та пожертв на адресу:

Ukrainian Canadian Research & Documentation Centre
620 Spadina Ave., Toronto, Ontario, Canada M5S 2H4
Tel. (416) 966-1819, fax: (416) 966-1820,
email: ucrdc@interlog.com
webside: www.interlog.com/-ucrdc ***and*** *www.infoukes.com/organizations/ ucrdc*

(Закінчення із стор. 2)

ГУМОР І САТИРА

СПОМИНИ

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

ВЕТЕРАНИ В УКРАЇНІ

БРАТСТВО кол. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА

КАНАДА

АВСТРАЛІЯ

США

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:

З ЛИСТІВ ДО РЕДАКЦІЇ

Ціна: $8.00